

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra psychologie a patopsychologie

Diplomová práce

Bc. Tereza Sekaninová

**Rizikové jevy, chování a postoje žáků při komunikaci na
internetu a sociálních sítích na vybraných školách
Olomouckého kraje**

Anotace

Diplomová práce pojednává o rizikových jevech a chování na internetu u studentů vybraných škol. Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část vychází především z odborné literatury. První část je věnována specifikům v období adolescence. Zaměřuje se na fyzické a psychické změny, také na možné rizikové chování adolescentů, které může při komunikaci na internetu vzniknout. Dále se zabývá internetem, jeho vznikem a způsoby komunikace. Následuje vymezení a popsání vybraných rizikových jevů internetu. Poslední část představuje možnou prevenci a ochranu při výskytu rizikového chování. Hlavním cílem práce bylo zmapování výskytu rizikových jevů internetu a názorů studentů k této problematice. V praktické části jsou tak interpretovány a vyhodnoceny výsledky kvantitativního výzkumu, který proběhl na Slovanském gymnáziu, Obchodní akademii a Odborném učilišti v Olomouci u studentů třetích ročníků.

Annotation

Diploma thesis discusses risk phenomenons and behaviour on the internet of students from selected schools. Thesis is divided into to two parts. The theoretical part is mainly based on professional literature. First part is devoted to specifics of adolescence. It focuses on physical and mental changes, also at potential risk behaviour of adolescents, which may start during communication on the internet. Thesis is also dealing with the internet, its origin and methods of communication. Following definition and description of selected risk phenomns of internet. Last part introduces possible prevention and protection in the event of risky behavior. Main purpose of thesis was to map the occurance of dangerous phenomns of the internet and students opinion on this issue. In practical part are interpreted a evaluated results of quantitative research, which took place on Slavic grammar school, Bussines academy and Vocational school in Olomouc students of third grade.

Klíčová slova

adolescence, rizikové jevy, rizikové chování, internet, výzkum

Keywords

adolescence, risk events, risky behavior, internet, research

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Rizikové jevy, chování a postoje žáků při komunikaci na internetu a sociálních sítích na vybraných školách Olomouckého kraje vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Jany Kvintové, Ph.D., a použila literární a jiné odborné zdroje, které jsou uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 20. 4. 2016

.....

Ráda bych poděkovala PhDr. Janě Kvintové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a za cenné rady a připomínky, které mi byly poskytnuty. Také bych ráda poděkovala všem ředitelům a učitelům, kteří mi umožnili výzkum uskutečnit.

Obsah

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 SPECIFIKA OBDOBÍ ADOLESCENCE	9
1.1 Fyzické změny	10
1.2 Psychické změny.....	11
1.3 Identita	13
1.4 Socializace během adolescence	14
1.5 Rizikové chování v období dospívání	17
2 INTERNET	19
2.1 Pojem internet	19
2.2 Kyberprostor	21
2.3 Komunikace na internetu	21
2.4 Způsoby komunikace na internetu	24
2.5 Netiketa	28
3 RIZIKA INTERNETU	30
3.1 Závislost na internetu.....	31
3.1.1 Projevy závislostního chování	32
3.1.2 Závislost na počítačových hrách.....	33
3.1.3 Pomoc při závislostním chování na internetu.....	35
3.2 Kyberšikana	37
3.2.1 Tradiční šikana versus kyberšikana	39
3.2.2 Formy kyberšikany	40
3.2.3 Aktéři kyberšikany	42
3.3 Kyberstalking.....	45
3.4 Kybergrooming	46
3.5 Sexting	47
4 PREVENCE A OCHRANA PŘI VÝSKYTU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ NA INTERNETU	48
II. PRAKTICKÁ ČÁST	50
5 VÝZKUM	50
5.1 Metodika výzkumu	50

5.2	Cíle výzkumu	50
5.3	Realizace výzkumu	51
5.4	Stanovení výzkumných otázek a hypotéz	52
6	POPIS VZORKU	54
6.1	Popis škol	55
7	HLAVNÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU	57
7.1	Vyjádření ke stanoveným hypotézám	72
7.2	Ostatní výsledky výzkumu	76
8	DISKUZE	90
9	ZÁVĚR	93
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	94
	INTERNETOVÉ ZDROJE	99
	PŘÍLOHY	102

ÚVOD

Myšlení a způsob života jedince je převážně ovlivněn dobou, v níž žije. Ve srovnání s minulým stoletím se současnost, tedy 21. století, vyznačuje především rychlým vývojem komunikačních a informačních technologií a jejich častým užíváním. Představme si běžnou situaci, jdeme po ulici, na chvíli se zastavíme a rozhlédneme se kolem sebe. Lidé pobíhají s mobilním telefonem v ruce, píšou SMS zprávy či telefonují. Nastoupíte do tramvaje, vidíte další, kteří mnohdy slepě hledí do svých telefonů a vás si třeba ani nevšimnou. Když se ohlédneme do nedávné minulosti, od svých rodičů zjistíme, že mobilní telefon nebyl samozřejmostí. Lidé se dříve scházeli, trávili spolu chvíle, jež je stmelovaly, řešili problémy osobně. Naopak dnes vidíme, že každý z nás vlastní alespoň jeden notebook, tablet, stolní počítač aj. Mobilní telefon je již jakousi samozřejmostí. Je evidentní, že takový chytrý mobilní telefon dnes nevlastní pouze dospělí, ale užívají jej téměř všichni lidé, a to jak děti, dospívající i senioři. Internet a komunikační prostředky, které umožňují rychlé spojení s člověkem, jenž se například nachází na druhé straně naší planety, je do jisté míry ohromující a mnohdy také přínosné. Mít možnost pomocí internetové komunikace poslat svému příteli či někomu z rodiny aktuální fotografii z dovolené nebo momentální návštěvy nějaké kulturní akce, je až neuvěřitelné zejména ve srovnání s dřívější dobou, jež takovými možnostmi neoplyvala. Otázkou však zůstává, do jaké míry je tento způsob komunikace ještě bezpečný. Mít profil na některé ze sociálních sítí a vyvěsit si zde několik fotografií, kupříkladu jak ležíme na pláži nebo zveřejnit fotografii nově pořízeného kola za několik tisíc, může sice působit pěkně, ale za tím vším se také skrývá mnoho nevýhod a nebezpečí, které si mnoho z nás ani neuvědomuje. Tyto takzvané signály se podílí na vzniku rizikových jevů na internetu.

Dospělého člověka těžko druhý změní, ale u dětí a mladých dospívajících je potřeba se nad touto skutečností pozastavit a uvědomit si závažnost daného problému. Jsou to právě děti a dospívající, kteří většinu svého volného času tráví u počítače, kde hrají nejčastěji online hry, posílají si navzájem fotografie, někdy bezmyšlenkovitě uvádí informace o své osobě i rodině. Právě tyto aspekty vedou k rizikovému chování někdy až s hrůznými důsledky, mezi něž lze zařadit kyberšikanu, závislost na internetu a řadu dalších.

Jako studentka pedagogické fakulty jsem absolvovala souvislou praxi. Při výkonu této praxe jsem se sama setkala s rizikovým chováním studentů, nejen u žáků nižších ročníků,

ale také u dospívajících studentů. S ohledem na tuto zkušenost jsem se rozhodla napsat diplomovou práci, která se bude zabývat názory a znalostmi studentů k nastíněné problematice.

Diplomová práce bude rozdělena na dvě části. Nedílnou součástí první části bude vyhledávání odborné literatury a internetových zdrojů. Po nastudování odborné literatury bude následovat teoretická část sloužící k uvědomění závažnosti dané problematiky, jež bude doplněna o skutečné příběhy vypovídající o hrůzných důsledcích rizikového chování na internetu. Teoretická část tak bude převážně kompilačního charakteru. V teoretické části budou zachycena specifika období adolescence, terminologie vztahující se k rizikovému chování na internetu a také možná prevence. Cílem praktické části bude zmapování výskytu rizikového chování a postojů studentů k této problematice. Bude se jednat o studenty třetích ročníků Obchodní akademie, Slovanského gymnázia a Odborného učiliště v Olomouci. Praktická část se tak bude zabývat především výsledky, jež budou interpretovány pomocí tabulek a grafů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPECIFIKA OBDOBÍ ADOLESCENCE

Termín adolescence lze označit v širším kontextu jako mládí. Vychází z latinského *adolescere*, což znamená vyrůstat, dorůstat či mohutnět. Jedná se o přechodné období mezi dětstvím a dospělostí (Hříchová, Miňhová, Novotná, 2000). Jedinci v této době ukončují povinnou školní docházku, nastupují na další studia, nebo vstupují do zcela jiného prostředí – do zaměstnání (Helus, 2004). Adolescence je životní etapa, která přináší mnohé změny v oblasti chování a utváření vlastní osobnosti. Adolescent si začíná tvořit svůj žebříček hodnot a postupně se setkává s novými rolemi ve společnosti. Všechny tyto okolnosti s sebou přináší stresující situace, se kterými se musí dospívající vyrovnat. Jedním z hlavních cílů tohoto životního období je opustit dětství a zařadit se mezi dospělé. Dospívání je také čas dezorientace a objevování. Toto období má tendenci v člověku vyvolávat otázky nezávislosti a vlastní identity. Jedinec musí čelit různým úskalím ohledně školy, v oblasti sexuality a sociálně patologických jevů jako jsou drogy, alkohol aj. Mezi další faktory, se kterými se musí adolescent na cestě k dospělosti vyrovnat, patří také vrstevníci, rodina a důležitou roli hraje i vzhled adolescenta a jeho zájmy (All about adolescence, 2002-2015). Americký psycholog G. S. Hall, označil dospívání *Sturm und Drang*, do češtiny přeložené jako bouře a konflikt. Adolescenci v tomto pojetí chápe jako období, ve kterém probíhají „*souboje*“ proměn, při kterých se jedinec snaží najít sám sebe, svou vlastní identitu (Hříchová, Miňhová, Novotná, 2000).

Jelikož dospívání zahrnuje komplexní proměnu osobnosti, i samotná periodizace je poměrně široká. U dospívajícího jedince dochází k řadě změn tělesných, psychických i sociálních (Vágnerová, 2005). V literatuře se objevují různá vymezení období adolescence. Přesné časové vymezení tohoto období se však u jednotlivých autorů liší (Macek, 1999). Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) se jedná o široce vymezený úsek, který se vyznačuje prvními známkami pohlavního zrání (první sekundární pohlavní znaky). Období je pak završeno plnou pohlavní zralostí a dokončením tělesného růstu. Macek (1999) vymezuje adolescenci mezi 15 a 20 až 22 lety. Adolescenci chápe jako most mezi dětstvím a dospělostí. Řičan (2006) zahajuje adolescenci dobou, kdy muž a žena tělesně dozrávají (příčemž dodává, že muž vyspívá později, žena dříve) a zároveň se rozhodují pro další studium. Konec období podle něj nelze přesně stanovit. Faktorů je mnoho – některý adolescent se rozhodne pokračovat ve

studiu na vysoké škole, tudíž je stále finančně závislý na rodičích a nelze tak hovořit o zcela nezávislém dospělém jedinci. Jiný naopak zvolí druhou možnost, po absolvování maturity či získání výučního listu nastoupí do zaměstnání a stává se tak plně dospělým. Proto je stanovení konečné hranice dospívání obtížné. Dle Vágnerové (2005) je období adolescence vymezeno od 10 do 20 let. **Raná adolescence**, nazývaná také jako pubescence, začíná přibližně 11. rokem. Je však nutné brát ohled na individuální jedince, u kterých může pubescence začít dříve či později. Typické jsou pro toto období fyzické změny. Dále jsou to emoční změny v podobě prožívání, rozhodování aj. Pubescent má tendenci být odtažitý od rodičů, naopak inklinuje ke svým vrstevníkům, se kterými se více ztotožňuje, objevuje nová přátelství i první lásku. Pomyslným mezníkem bývá ukončení školní docházky, tedy 15. rok života. **Pozdní adolescence** začíná asi 15. rokem a končí kolem 20. roku života. Pro toto období jsou charakteristické výrazné psychické proměny, kdy se dospívající snaží vyrovnat s různými rolami, které mu přináší nová škola, učitelé či zaměstnání. Rozhodování hraje příznačný moment, kdy si jedinec volí mezi nástupem do zaměstnání či pokračování v dalším studiu. Mezi těmito lety také dochází k prvnímu pohlavnímu styku, který je podmíněn individuálně podle psychické i biologické zralosti jedince. Osmnáctý rok je dalším z mnoha faktorů, který je zlomovým pro tuto životní etapu. Jedinec se stává plnoletým. I přes to, že má možnost svobodného rozhodování v různých oblastech, stává se odpovědným za své jednání a chování.

1.1 Fyzické změny

Během dospívání dochází k tělesným změnám, jejichž součástí je růst, zrání a reprodukční schopnosti (Dolejš a kol., 2014). Tělesný vzhled je pro adolescenta předmětem zájmu v oblasti sebepojetí. Zevnějšek mohou vrstevníci považovat za jeden z aspektů upevnění pozice mezi ostatními adolescenty (Hříchová, Miňhová, Novotná, 2000). Jedno z pojetí říká, že: *„Zevnějšek je prostředkem k dosažení sociální akceptace a prestiže. Tělesná atraktivita má svou sociální hodnotu. Konvenčně atraktivní dospívající získávají lepší sociální status, bývají snáze přijímáni dospělými i vrstevnickou skupinou.“* (Vašutová a kol., 2013, s. 17). S vrstevníky, mezi kterými se adolescent pohybuje nejčastěji, může srovnávat svou postavu, účes, oblečení, svou image. Ovšem fyzický vzhled je však něco, co jedinec, který právě dospívá, změnit úplně nemůže. Vyrovnání se svým tělem může být problémem, který se prolíná celým obdobím adolescence. Až na konci této etapy dochází ke smíření a do jisté míry spokojenosti se svým fyzickým vzhledem (Vágnerová, 2005).

U dívek a chlapců se fyzická proměna zásadně liší. Sekundární pohlavní znaky jsou zřetelnější spíše u dívek. Viditelnou změnou u mužského pohlaví je růst do výšky (Vašutová a kol., 2013). Chlapecká postava se vyznačuje postupným zmužněním. Začíná jim růst nepatrné chmýří na obličejí, které je často doprovázeno i estetickým problémem – akné. Hlas chlapců se také mění, zpočátku jde o skřehotavý zvuk, který se časem upraví. Promluva již zralých jedinců je zřetelná a dostatečně mužná. Postava dívky a chlapce se značně liší. Dívky se stávají zralými ženami. Jejich boky se zaoblují a zvětšují se ňadra. Společným znakem v dospívání je u obou pohlaví zvýšená produkce mazu. Dále je to typický čpavý pot, jež mívá funkci sexuální dráždivosti (Říčan, 2006). Dívkám se zvětšují prsa, tedy prsní žlázy, také dochází k pubickému ochlupení. U chlapců se vyvíjí genitál a také pubické ochlupení. Z jemných řídkých chloupků se u obou pohlaví postupně stávají tvrdší a zakroucené chlupy, které ve výsledné fázi mohou zasahovat až do oblasti stehen (Kabíček a kol., 2014).

1.2 Psychické změny

Logické myšlení se v období adolescence postupně zdokonaluje. Adolescenti se někdy unáhleně pouští do řešení různých problémů či situací. Jejich zbrkllost je podložena dosud ještě nezískanými zkušenostmi, které si však začínají osvojovat a získávají tak nové poznatky. I přes to, že by se mohli na základě rady a doporučení dospělých vyhnout možným chybám či zklamání, názory dospělých dospívající zpočátku neakceptují (Skorunková, 2013). Adolescenti v tomto období také experimentují s pojmy z oblasti fyzikálního světa. Navzájem kombinují jednotlivé prvky a objevují důsledky těchto operací. Poznávají také pojmy z jiných oblastí, např. sociální, morální či filozofické (Macek, 1999).

V průběhu adolescence také dochází k emocionální odezvě na jednotlivé podněty, tedy k přibývání vyšších citů (Macek, 1999). Tento vývoj je nazýván emoční labilitou, která představuje výkyvy a změny nálad, spontánní jednání a nestabilitu emocí (Langmeier, Krejčířová, 2006). Mezi psychické znaky patří samostatnost jedince, svoboda při rozhodování, dále zodpovědnost za své činy k ostatním lidem (Vágnerová, 2005). Emoční vývoj je důležitou složkou v období adolescence. Postupně dochází ke stabilizaci, jedinec se ztotožňuje i se svou sexuální orientací. Dospívání tak doprovází i hormonální změny. Nastávají situace, kdy se jedinec může více emočně projevit, je náladový, podrážděný, má tendenci na věci reagovat přehnaně. Adolescent bývá citově rozladěný, někdy správně nedokáže nebo nechce dávat najevo své pocity. Jejich emoční ladění je často negativní, zároveň intenzivní, bývají uzavřenější než dříve. Často jsou ve svých projevech emocí

bezradní, nechtějí je sdílet se svou rodinou ani se svými vrstevníky. Dospívající se mohou stydět za své emoce a nabývat pocitu, že pouze oni cítí své emoce silněji než ostatní a nikdo z jejich okolí jim neporozumí (Vágnerová, 2005). G. S. Hall (in Krejčová, 2011) uvedl hlavní rozpory prožívání v období adolescence, které jsou uvedeny níže:

- Časté změny nálad (od radosti k pocitu smutku a neštěstí).
- Altruismus x sebestřednost.
- Přecitlivělost, apatii x krutost.
- Konzervativní chování x radikalismus.
- Zájem, zaujetí x projevy nezájmu, ponoření do sebe samého.

Jednání dospívajícího jedince bývá někdy spontánní, někdy ani on sám si jej nedokáže vysvětlit. I přes to se o svých pocitech snaží vnitřně přemýšlet a najít příčinu svého chování. To způsobuje jeho podrážděnou, agresivní nebo smutnou náladu. Má tendenci často vyvolávat konflikty. Rozdíly emočního vývoje lze spatřovat u jednotlivých pohlaví. Dívky dozrávají psychicky o dva roky dříve než chlapci (Hříchová, Miňhová, Novotná, 2000). Chlapci se vyznačují nestálostí svých pocitů, tyto obtíže si s sebou přenáší již z období dětství, zatímco u dívek psychické obtíže spjaté s emocemi začínají až pubertě. Dívky také prožívají své emoce odlišně než chlapci. Jejich jednání bývá intenzivnější, jelikož jsou více emocionálně naladěny. U obou pohlaví dochází postupně ke stabilizaci citů (Vašutová a kol., 2013). Dle Říčana (2006) s emočním vývojem souvisí také zvýšená sexualita. Sex a erotika jsou nejvíce diskutovaná témata mezi jedinci v tomto období.

Sexuální stránka je tedy jednou ze základních při formování jedince. Adolescenti mají zvýšený zájem o praktiky spjaté s milostným životem, zajímají je zkušenosti vrstevníků. Jednou z možností, jak uniknout do jiného světa, je fantazie (Vágnerová, 2005) přičemž nejvýraznější složka fantazie má sexuální podtext (Dolejš a kol., 2014). Utváření a zkoumání sexuality je ovlivněno různými činiteli jako výchova, masmédiá, vrstevníci, instituce (Dolejš a kol., 2014). Prvním fyzickým kontaktem bývá pro většinu adolescentů polibek. Dalším obvyklým krokem bývá petting – dráždění prsů, dráždění pohlavního ústrojí. Zlomový bod nastává v oblasti sexuálního života, kdy se jedinec rozhodne k pohlavnímu styku (Vašutová a kol., 2013). Mezi polibkem a sexuálním aktem však může uplynout několik let, pár měsíců či jeden večer. Vše záleží na individualitě jedince. Fyzické sblížování většinou nebývá s jedním partnerem. Někteří adolescenti se snaží střídat své partnery, domnívají se, že si více užijí

svého mládí (Říčan, 2006). Mužské pohlaví je na vrcholu své sexuální aktivity přibližně ve svých osmnácti letech. U žen vrcholí sexuální aktivita mnohem později, až kolem 30. roku života (Říčan, 2006). Rozdíl je také patrný ve vnímání pohlavního styku. Dívky prožívají pohlavní akt intenzivněji než chlapci. K vykonání styku jsou chlapci nakloněni spíše, aby uspokojili svůj sexuální pud, zatímco dívky jsou na svého partnera fixovány, k pohlavnímu aktu se rozhodují na základě citů. Aby byl vývoj v oblasti sexuality správný, každý jedinec by měl mít přiměřený počet sexuálních partnerů. Jedná se tak o zlom mezi sexuální nezralostí a zralostí, který později přispívá ke zkvalitnění a udržení dlouhodobějšího milostného vztahu v dospělosti (Vašutová a kol., 2013).

Období adolescence v sobě skrývá několik změn, kterými musí jedinci projít. Na konci této etapy dochází k ustálení emocí. Na základě zkušeností si jedinec začíná uvědomovat hodnoty, poznává sám sebe. To, co se mu na začátku mohlo zdát jako nemožné či nové, s tím bývá již seznámen a mnohdy pro něj nejsou věci tak překvapující. V oblasti pohlavního života jsou hormony taktéž vyrovnané. Zakončení tohoto období je nazýváno vystřízlivěním (Macek, 1999).

1.3 Identita

Pojem identita se vyskytuje zcela běžně, pro formování jedince v adolescenci však představuje zvláštní a důležitý význam (Vašutová a kol., 2013). Termín identita označuje ztotožnění osoby se sebou samým. Jedná se o uvědomění a chování svého vlastního já. Jedinec po nalezení své identity jedná podle svých představ a rozhodnutí. Je upřímný nejen k sobě samému, ale i ke svému okolí (Helus, 2004). Helus dále uvádí, že: „*Osobnostní vývoj jedince tedy tématem identity nutně vrcholí.*“ (Helus, 2004, s. 147). Uvědomění si sebe samého je jedním ze základních cílů, kterých se dospívající snaží dosáhnout. Adolescent hledá své já, snaží se odpovědět na otázky: **Kdo jsem? K čemu spěju? Čím budu?** zabývá se především tím, jaký bude, ne tím, jaký by nechtěl být (Hříchová, Miňhová, Novotná, 2000). Najít sebe sama je ovlivněno mnohými faktory odehrávajícími se během dospívání. Jsou to především požadavky společnosti, vnitřní zmatek či tlak vyvolaný vrstevníky. Jedná se o náročný proces, při kterém hrají významnou roli nové zkušenosti, rodina a jádrová složka osobnosti adolescenta (Dolejš a kol., 2014). Identitou se rozumí uspořádání svých potřeb, hodnot a ctností dospívajícího jedince, vyrovnání se s okolím, zklidnění svých pocitů a spořádanost prožitků a zájmů. Tento nelehký úkol je dán vnitřním utvářením jedince, ale také sociálním prostředím. Dva koncepty vývoje identity lze nalézt u autorky Tuthellen

Josselsonové a německého psychologa Erika Eriksona. Pojetí obou autorů je podobné. Shodují se, že během dospívání jedinec čelí mnohým změnám, snaží se odpovědět na otázky, které by objasnily jeho existenci a uvědomění si své identity. Adolescent poznává sám sebe, odpovídá si, čeho chce v životě dosáhnout a co je pro něj nejdůležitější (Dolejš a kol., 2014). Erikson (in Řehulka a Řehulková, 2001) navíc zavádí pojem *psychosociální moratorium*, který vnímá jako prostor, jenž je právě určen pro formování a nalezení své identity. Dolejš a kol. (2014) tvrdí, že adolescenti postupně poznávají své dovednosti a role, které jim nabízí společnost. Na otázky spojené s vlastním hledáním identity, si jedinci odpovídají právě díky novým zkušenostem a rolím mezi svými vrstevníky či institucemi, ve kterých působí. Psychosociální moratorium poskytuje nové možnosti, jak správným způsobem nalézt vlastní identitu. Dle Heluse (2004) se identita jeví v těchto oblastech:

- V mezilidských vztazích – jedinec se odpoutává od rodiny.
- V psychosexuální oblasti – jedinec si hledá partnera, uvažuje o manželství, rodičovství.
- V pracovní oblasti – jedinec přemýšlí nad momentálními zkušenostmi, možnostmi hledání práce, perspektivou do budoucna.
- V oblasti hodnotové orientace – jedinec se zvažuje hodnoty, uvažuje nad smyslem svého života.
- V oblasti občanské – jedinec hledá možnosti, jak se jako občan (po dosažení plnoletosti) může zapojit do chodu organizací či jiných institucí v jeho okolí.

Nalézt svou vlastní identitu je pro dospívajícího složitý úkol. Uvědomění si sebe sama je rozlišné u ženského a mužského pohlaví. Dívky se zamýšlejí a zvažují mezi profesí či volbou mateřství. Chlapcům jsou jejich zájmy více jasné. Silně se vážou na možnost povolání, tudíž uvědomění si hodnot v této životní etapě je pro ně snadnější (Vašutová a kol., 2013).

1.4 Socializace během adolescence

Pro období adolescence je typická i socializace jedince. Ta značí začleňování člověka do společnosti pomocí nápodoby a identifikace. K socializaci dochází v malých společenských skupinách, ve škole, zájmových činnostech aj. (Hartl a Hartlová, 2010). Tak stejně se i adolescent začleňuje mezi dospělé, čemuž by mělo odpovídat i jeho chování. Dospívající dovršuje plnoletosti, tudíž přebírá zodpovědnost za své jednání a chování (Vašutová a kol., 2013). Předmětem zájmu se u dospívajícího jedince stává postavení mezi svými vrstevníky.

Rodiče ustupují často do pozadí, adolescent se snaží vymanit z jejich vlivu a prosadit především svůj názor, což způsobuje řadu konfliktů. Pro tuto životní etapu jsou v oblasti socializace nejdůležitější vrstevníci. Mezi nimi dochází k utváření vztahů a přátelství, které se více prohlubuje, stává se vřelejším. Pouze své vrstevníky – kamarády, přátele dokáže adolescent vnímat jako možný zdroj důvěry či porozumění při problémových situacích, zmatku nebo kritiky ze strany rodičů (Dolejš a kol., 2014). Na svých vrstevnících se tak stává emočně závislým (Vašutová a kol., 2013). Slovní střety, dohadování a odmítání postojů, hodnot a zájmů rodičů jsou typickým znakem pro dospívání. Jejich přesvědčení adolescenti netolerují. Vrstevníci v tomto případě nabízí možnost stejných potřeb a zájmů, pochopení a opory (Vágnerová, 2005). I komunikace s ostatními členy společnosti se v průběhu dospívání mění. Dívky i chlapci chtějí, aby jim dospělí vykali a naopak, aby dospívající mohli vykat dospělým (Vašutová a kol., 2013). Na ovlivnění psychosociálního vývoje se podílí mnoho faktorů. Jedním z nich je prostředí, ve kterém adolescenti působí, žijí, dále jsou to vztahy a instituce, které jedince vzdělávají, vychovávají a formují jeho socializační vývoj (Krejčová, 2011).

➤ **Rodina**

Rodina je vnímána jako nejdůležitější sociální skupina. Každá rodina je specifická odlišnými pohledy na hodnoty, které následně předává svým blízkým a ty formují členy rodiny v průběhu jeho vývoje (Fischer, Škoda, 2009). Dospívání je hlavním mezníkem, ve kterém se mění interpersonální vztahy mezi adolescentem a rodinou. V mnohých případech je to dáno tím, že dospívající odchází na střední školu, kde pobývá během týdne na domově dětí a mládeže. V kontaktu s rodinou je tak pouze o víkendech. Často také dochází ke střetům mezi rodiči a dospívajícími. Rodiče musí hledat nový způsob, jak se znovu dospívajícímu dítěti přiblížit a navázat s ním komunikaci (Krejčová, 2011). Rodiče vyzdvihují jiné zájmy, zaujímají odlišné postoje než adolescenti (Vágnerová, 2005). V rodině se dospívající zbavují role dítěte, jejich požadavkem je být na stejné úrovni jako rodiče či ostatní dospělí (Vašutová a kol., 2013).

K ovlivnění sociálního vývoje jedince dochází dle Baumrindové (in Krejčová, 2011) díky různým výchovným stylům:

- I. Autoritářský – rodiče mají větší tendenci své děti kontrolovat, ovlivňovat. Emocionální vztah k dětem je spíše negativní.

- II. Autoritativní – rodiče podporují své děti, při výskytu problému se snaží situaci řešit, jejich vztah je k dětem kladný.
- III. Liberální – kontrola ze strany rodičů zde probíhá minimálně, své potomky akceptují, emocionální vztah k dětem je kladný.

➤ Škola

Jedním z důležitých faktorů, který ovlivňuje život a socializaci dospívajícího, jsou vzdělávací instituty. Mnoho žáků je však vnímá negativně (Dolejš, 2010). Škola je místem, kde se adolescent setkává se svými vrstevníky, ale i učiteli. Ti záměrně působí na vývoj jedince a utváření jeho osobnost. Díky učitelům nabývají nové znalosti a poznatky, které si s sebou odnáší do další životní etapy. Ve škole tráví dospívající mnoho času. Škola a učitelé formují adolescenty při rozhodování o dalším studiu či profesním působení. I přes to, že na mnohé žáky nemusí působit škola pozitivně, její vliv, ať jsou to postoje učitelů, prostředí, pomoc při výběru další školy, je podstatný pro další správný vývoj jedince (Krejčová, 2011).

➤ Vrstevníci

Vrstevníci tvoří v tomto období nejdůležitější možnost opory a porozumění. Vznikají blízká přátelství a dochází k prohlubování těchto vztahů (Vágnerová, 2005). Vrstevníci pomáhají adolescentovi nejen s formováním identity, ale dávají mu i pocity jistoty a porozumění, které jedinec postupně ztrácí svým osamostatňováním se od rodiny. Vrstevníci si také navzájem předávají zkušenosti v oblasti sexuálních zážitků, což do určité míry jedince tlačí k udržení své pozice ve skupině (Hříchová, Miňhová, Novotná, 2000). Říčan (2006, s. 207) tvrdí, že: *„Adolescenti obojího pohlaví jsou pod tlakem svých vrstevníků, kteří vedou chvástivé řeči a vysmívají se těm, kteří přiznávají svou nezkušenost.“* Macek (1999) uvádí, že během adolescence dochází ke změně vrstevnických skupin. Na počátku vznikají malé skupiny, ve kterých figurují jedinci jednoho pohlaví. Postupem času má vrstevnická skupina více členů, převážně jednoho pohlaví.

V poslední fázi adolescence se utváří spíše partnerské vztahy. Začleněním do skupiny získává dospívající sociální status, díky kterému si uvědomuje i svou hodnotu, poznává a vyrovnává se s novými sociálními rolami, které jsou pro adolescenta velice důležité v oblasti další životní etapy (Vašutová a kol., 2013).

1.5 Rizikové chování v období dospívání

Období dospívání je jednou z důležitých etap života, ve které se formuje osobnost jedince. Tento životní úsek však s sebou přináší mnohé stresující situace, rizikové faktory, se kterými se dospívající musí vyrovnávat a čelit jim. Nástrah a možných problémů, které se mohou vyskytnout během dospívání, je mnoho. Adolescent, který se setká s jedním rizikových faktorů, hledá pomoc u svých blízkých či způsob, jak uniknout před danými problémy. Někdy je tento únik právě jedinou možností, jak situaci vyřešit. Jedinec může začít pitím alkoholu, kouřením, postupně však přichází nebezpečnější faktory jako závislosti, pohlavní nemoci aj., které mají velice neblahý dopad na další vývoj jedince (Rozehnalová, 2000). Kříž (2000) uvádí, že je to především dnešní konzumní společnost, která disponuje různými předměty, reklamními spoty, bulváry, které vyzdvihují různé známé osobnosti, kterým se především dospívající chtějí přiblížit. Díky alkoholu či experimentování s drogami tak mohou začínat hledat cestu, jak se oddat tomuto světu, který vidí pouze jako svět zábavy a volnosti. Dle Vágnerové (2005) se naopak adolescenti staví proti takové společnosti. Někteří z nich se vydávají cestou k přírodě, která je pro ně snadnější a přijatelnější než přehlčená konzumní společnost. Dospívající těžce zvládají život dospělých, spíše chtějí přijímat klidný, ničím nenarušený život. Další z možností jakéhosi úniku před skutečným světem, zmiňuje virtuální svět, který nabízí pestrý výběr her, komunikaci s přáteli i neznámými lidmi. To všechno dodává adolescentovi způsob, jak skrýt svou totožnost. Všechny tyto aspekty pak mohou vést až k rizikovému chování.

Nejohroženější skupinou, u které se vyskytuje rizikové chování, jsou adolescenti. Stejně tak Světová zdravotnická organizace označila adolescenci za rizikovou kategorii, vymezila syndrom rizikového chování v dospívání – SRCH-D (Sobotková a kol., 2014). Tento syndrom je vymezen jako: „...*charakteristický soubor příznaků, které vznikají na stejném podkladě. Některé tyto problémy jsou problémové ve vztahu k věku, tedy k dospívání.*“ (Kabíček a kol., 2014, s. 33). Dle Průchy (in Sobotková a kol., 2014) jsou náchylnější pro vznik rizikového chování adolescenti, kteří vyrůstají v dysfunkční – neúplné rodině.

Termínem a také výskytem rizikového chování se nejvíce zabývají pedagogika, psychologie, sociologie. Jev tak lze označit za multidisciplinární (Mioviský a kol., 2012).

Pojem rizikové chování je označení, které se užívá poměrně krátkou dobu, v rozmezí pěti až deseti lety (Dolejš a kol., 2014). Pro různé formy rizikového chování byly užívány odlišné pojmy jako disociální chování, agresivní chování, poruchy chování či delikvence (Sobotková

a kol, 2014). Na základě těchto názvů lze uvést, že: „...rizikové chování je pojem nadřazený k pojmům problémové, asociální, antisociální...“ (Sobotková a kol., 2014). Dolejš a kol. (2014) označuje pojmem *termin technicus* různé formy a projevy rizikového chování, do kterého řadí především záškoláctví, užívání drog a agresivní chování.

Pod termínem rizikové chování se skrývají různé formy chování jedince, od provozování nebezpečného sportu až po sociálně patologické jevy. Dopady takého jednání bývají většinou negativní na psychickou i fyzickou stránku člověka a jeho okolí. Projevy rizikového chování jsou tedy různé (Miovský a kol., 2012). Rizikové chování nelze přímo kategorizovat. Jeho formy se pohybují mezi rozličnými hranicemi. Dle Šafářové (in Sobotková a kol., 2014) některé rizikové chování nelze vnímat jako trestný čin, ale do jisté míry narušuje normy společnosti. Sobotková a kol. (2014) jej vidí jako společensky či kulturně nepřijatelné až zakázané.

Dle Miovského a kol. (2012) mezi rizikové chování patří:

- **Zdravotní návyky:** pití alkoholu, kouření aj.
- **Sexuální chování:** nechráněný pohlavní styk aj.
- **Interpersonální agresivní chování:** šikana, týrání, rasová nesnášenlivost aj.
- **Delikventní chování:** krádeže, vandalismus aj.
- **Hráčství.**
- **Rizikové chování ve vztahu ke společenským institucím:** záškoláctví aj.
- **Rizikové sportovní aktivity.**

Dolejš (2010) má podobné dělení rizikového chování. Tento jev člení na: (zne)užívání legálních a nelegálních látek, kriminalita, šikana, hostilita a agresivní chování, rizikové sexuální aktivity, školní problémy a přestupky, extremistické hazardní aktivity. Sobotková a kol. (2014) do této problematiky řadí rizikové chování na internetu, rizikové chování v dopravě, nezdravé stravovací návyky. Podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT, 2012-2015) je tato oblast rozšířena o syndrom CAN, homofobii (strach či odpor k homosexuálním lidem), netolismus (závislost na internetu) a domácí násilí.

2 INTERNET

Vznik internetu sahá až do dob studené války. Tehdy hrozilo veliké nebezpečí v podobě nukleární války, proto firma RAND Corporation byla Američany pověřena vymyslet možný způsob komunikace mezi příslušnými americkými institucemi, kdyby vypukla tehdejší hrozba – nukleární válka. Bylo tak zapotřebí, aby si státní instituce, města a vojenské základy mohly mezi sebou co nejsnadněji a nejrychleji předávat informace. Vymyslet takový způsob komunikace byl však nelehký úkol. Roku 1964 však přišla firma RAND Corporation s návrhem, jak tuto situaci vyřešit. Do tohoto roku, tj. 1964 byla síť založena na jedné centrální složce. Nový návrh přicházel s řešením, které nabízelo možnost užívání sítě, která neměla žádnou centrální složku. Tato síť zajišťovala fungování v případě, i když by jedna složka zkolabovala. Hlavní myšlenka byla tedy založena na přenášení dat, které byly rozděleny na dvě části – pakety. Jejich další přenos by se dal přirovnat k psanému dopisu. Takový způsob přenášení dat neboli paket, je označován jako *packet switching* – přepojování paketů (Škyřík, 2009). Celé koncepcie se ujala společnost ARPA, která zaštiťovala její financování. V roce 1969 byl zřízen první uzel, zanedlouho byly nainstalovány další čtyři uzly. Název této sítě vznikl díky sponzorovi – Arpanet. Nárůst uzlů se postupně zvyšoval, v roce 1971 měl Arpanet 15 uzlů, další rok disponoval již 37 uzly (Navrátil, 2009). Arpanet však nebyla jediná síť. Začaly vznikat i jiné počítačové sítě, které byly však a Arpanetem propojeny. Byla stvořena obrovská síť, jejíž základnou se stal Arpanet (Škyřík, 2009). Celá síť se začala od 70. let neuvěřitelnou rychlostí rozrůstat. Stala se oblibou nejen u vědců a v institucích, pro které měla původně sloužit, ale pozornost se zvýšila i u studentů, kteří síť začali využívat ke komunikaci. Jelikož se Arpanet dostal až za hranice Spojených států amerických, stal se sítí mezinárodní. Byl označován jako **Internet**. Toto pojmenování bylo na základě složení dvou slov **inter** – mezinárodní a **net** – síť. 90. léta s sebou přinesla další výrazný pokrok. V roce 1991 vznikla World Wide Web, což umožňovalo přenos hypertextových a grafických informací. Díky www stránkám mohli internet užívat všední uživatelé (Navrátil, 2009).

2.1 Pojem internet

Vznik internetu jsme nastínili výše, nyní se budeme snažit vylíčit, co znamená tento pojem, který se stal takovým fenoménem mnoha domácností a institucí.

Pojem internet představuje složeninu předpony **inter** – označující jako mezi **anet** – označující síť. Jedná se o celosvětový systém, který je propojen různými počítačovými sítěmi – síťovými uzly. Uzel označuje počítač nebo zařízení se speciální síťovou funkcí, například router. Klíčová je pro fungování internetu také rodina protokolů TCP/IP (cz. nic, 2012-2014).

Zrod internetu je poměrně mladý, jedná se však o zcela jiný způsob komunikace, který uchvátil téměř celý svět. Jak uvádí Král: „*Tak rychlé rozšíření asi nezískalo nikdy žádné jiné médium.*“ (Král, 2014, s. 11). Podobně sdílí názor Navrátil, který tvrdí že: „*Internet je fenomén. Žádná jiná síť na světě nikdy v minulosti nedosáhla takové expanze a významu, jakou dnes zažívá internet.*“ (Navrátil, 2009, s. 151). Helus vidí internet jako: „*...anonymita komunikanta po internetu je tak neodolatelnou příležitostí, aby projevil mnohé z toho, co jinak musí potlačovat, co se stydí projevit, ale co by přesto a právě proto nade vše rád vyjádřil. Podobné stavy a situace jsou ve zvýšené míře charakteristické pro děti, pubescenty a adolescenty.*“ (Helus, 2009, s. 80).

Na základě uvedeného lze vidět, že internet se stal opravdu světovým fenoménem, který může dominovat médiím, je prostředkem, který umožňuje rychlé a neomezené spojení mezi lidmi po celém světě. Je to jediný způsob, díky kterému mohou být lidé na jiném kontinentě a v okamžiku připojení na síť spolu dokáží komunikovat. Využití internetu je velice rozmanité, přináší s sebou výhody, ale také nevýhody. Král (2014) uvádí výhody v internetu:

- ✓ Obrovské množství snadno dostupných informací.
- ✓ Cena informací – mnoho informací a zábavy.
- ✓ Elektronická pošta (e-mail).
- ✓ Telefon – díky kterému lze volat za nižší poplatky, příp. zdarma.
- ✓ Praktické informace.
- ✓ Snadné ovládání.
- ✓ Programy – velké množství (her).

Internet však s sebou přináší i mnohé nevýhody a nebezpečí. Rozlišení dle Krále (2014):

- ✓ Velké množství informací, které je zároveň nevýhodou (špatná orientace, lživé informace aj.).
- ✓ Nevhodné chování některých uživatelů.
- ✓ Pošta, kterou si nepřejeme, aby nám chodila, tzv. spam.
- ✓ Nákup na internetu – anonymita prodejců je velkým rizikem.

Podobný názor sdílí i Navrátil (2009), u kterého výhody převyšují nevýhody. Z negativních vlivů uvádí dvě rizika internetu a to snazší porušování autorských práv a totální anonymitu. Internet je tak místem, které disponuje mnohými prostředky a způsoby, kterých lze využít ve svůj prospěch. Je to však prostor, který umožňuje anonymitu člověka a to s sebou nese mnohá úskalí a nebezpečí, proto je také důležité vědět, jak se na internetu správně chovat, abychom předcházeli vyskytujícím se hrozbám, které s sebou internet přináší.

2.2 Kyberprostor

Pojem kyberprostor použil poprvé v roce 1982 spisovatel William Gibson, který použil výraz *cyberspace* ve své povídce s názvem „*Burning Chrome*“. Díky technologickým pokrokům tento pojem zavedl John Perry Barlow. Jedná se především o virtuální prostředí, které je propojeno počítačovými systémy. V kyberprostoru probíhá komunikace dvou subjektů bez fyzického kontaktu za použití moderní technologie (Hrůza a kol., 2013). Je mnoho lidí, kteří využívají internet jako nástroj k zlepšení své nálady, odreagování od denních povinností či jako možnost úniku do „jiného“ světa – **kyberprostoru**. Pokud má člověk těžký den v práci či ve škole, může si ulevit od starostí tím, že si bude chatovat s přáteli, hrát hry či jen tak „*brouzdat*“ po internetu (Krčmářová a kol., 2012). Kyberprostor se tak stává novým místem, ve kterém dochází k odlišné socializaci mezi lidmi. Je pochopitelné, že člověk, který se pohybuje v kyberprostoru, získává kladné i negativní zkušenosti, které ho dále formují. Pohybování ve virtuálním světě – kyberprostoru působí na psychiku jedince, na sociální chování, hodnoty i jeho postoje. Kyberprostor je otevřeným místem, ve kterém se vyskytuje mnoho informací. Každý člověk, který se v tomto prostoru ocitá, může s informacemi libovolně pracovat. To však s sebou přináší mnohá úskalí. Kyberprostor se postupně stává jakýmsi smetištěm informací, ze kterého je nutné to podstatné a pravdivé správně vybírat (Jirovský, 2007).

2.3 Komunikace na internetu

Člověk je sociální tvor, své psychické potřeby naplňuje díky kontaktu s druhými lidmi, se svými blízkými, přáteli, známými, kolegy apod. Komunikace (verbální i neverbální) je jednou z nejdůležitějších forem, jak tyto psychické potřeby uspokojit. Moderní technologické prostředky nabízí novou formu komunikace, přináší revoluční změny, které zaplavují své uživatele (Horská, Lásková, Ptáček, 2010). Nové komunikační technologie (internet, mobilní telefon, satelit) ovlivnily různé oblasti (informační, politické, sociální i kulturní). Tento

významný posun však doléhá i na působení a formování jedince (Bystřický a kol., 2008). Pojem komunikace pochází z latinského *communicare*, což znamená spojování. Hlavním smyslem komunikace je tedy spojení komunikantů, tedy komunikace mezi lidmi či městy. Dle Grubera (in Kopecký, 2007) V oblasti internetu se jedná o spojení mezi objekty a subjekty.

Komunikace na internetu využívá různých prostředků např. sociální sítě, email, chat, instant messengery či jiné internetové služby (Eckertová a Doležel, 2013). V roce 2015 z celkového počtu dotázaných užívalo internet 73% žen a 78% mužů. Co se týče samotné komunikace prostřednictvím internetu, telefonování přes internet využívalo ve věkové skupině 16 – 24 let 63% žen a 59% mužů z uživatelů internetu (ČSÚ, 2015). Jednou z největších výhod komunikace na internetu je patrně rychlost. Z dalších výhod, které přináší komunikace na internetu, je finanční nenáročnost a možnost připojit se víceméně kdekoliv. Rozlišujeme dva typy komunikace na internetu (cz. nic, 2012-2014).

1) Asynchronní komunikace – pro kterou je příznačné, že odezva příjemce nemusí být okamžitá (např. email). Adresát si nemusí přečíst email, okamžitě, tudíž jeho reakce na zprávu může být až po přečtení (za několik hodin, dní).

2) Synchronní komunikace – probíhá v reálném čase přímo (např. chat).

Pro komunikaci na internetu je nutné technologické zabezpečení (hardware a software). Pokud chceme takto komunikovat, jednou z podmínek je připojení k internetu a prostředek např. chytrý mobilní telefon, počítač, notebook. Díky této technice tak dochází k přenosu informací a vznikají nové komunikační situace, které nejsou součástí běžné komunikace (Kopecký, 2007).

Podle Sulera (in Horská, Lásková, Ptáček, 2010) má komunikace na internetu svá určitá specifika, která jsou uvedena níže:

- Neviditelnost komunikujícího („za *sklem*“ není komunikující vidět).
- Anonymita (míru odhalení identity volí komunikující sám).
- Asynchronicita komunikace (možnost odložené reakce).
- Solipsistní introjekce – vše se odehrává pouze v „*hlavě*“ komunikujícího.
- Neutralizace statusu – rovnostářský princip uživatelů internetu.
- Výrazná interaktivita – výrazná interaktivita (podněcující k rychlým reakcím).

Níže uvádíme rozdíl mezi běžnou komunikací a e-komunikací tak, jak je uvádí Kopecký (2007, s. 9-10).

Tab. 1. *Běžná komunikace a online komunikace*

Běžná komunikace	Online komunikace
Základním prostředkem komunikace je mluvený jazyk.	Základním prostředkem komunikace je zejména psaný jazyk, popř. mluvený jazyk pomocí aplikací (např. Skype).
Uživatelé jsou neanonymní.	Uživatelé mohou být anonymní.
Uživatelé zpravidla navzájem komunikují v omezeném počtu, ve skupinkách.	Uživatelé mohou současně komunikovat s velkým počtem komunikantů (např. chat).
Uživatelé jsou omezení prostorem a časem.	Uživatelé nejsou omezení prostorem a časem.
Uživatelé využívají prostředky neverbální komunikace (mimika, gesta aj.).	Uživatelé nahrazují neverbální komunikaci zástupnými symboly/ikonami.
Uživatelé jsou v přímém sociálním kontaktu.	Uživatelé jsou ve zprostředkovaném sociálním kontaktu.
Uživatelé pro komunikaci nepotřebují žádné specifické zařízení.	Uživatelé pro komunikaci potřebují hardwarové a softwarové vybavení.

2.4 Způsoby komunikace na internetu

Elektronická pošta – email

Elektronická pošta může připomínat klasickou listovní poštu. Díky ní můžeme posílat dopisy, fotky, obrázky i videa, ovšem hlavní rozdíl je v tom, že vše probíhá elektronicky. Z jakéhokoliv místa, kde se člověk připojí k internetu, je možné využít elektronickou službu. Jsme tak schopni navázat kontakt s dalším jedincem či dalšími osobami na celém světě. Tato komunikace umožňuje rychlý a levný způsob, jak se spojit (Navrátil, 2009). Email je jedním ze základních prostředků asynchronní komunikace. Jedná se o způsob komunikace, který je poskytován několika portály, z českých největších je to seznam.cz, centrum.cz, email.cz, post.cz či atlas.cz. Pomocí emailu můžeme komunikovat s blízkou osobou, elektronická pošta slouží také jako prostředek pro šíření reklam. Do elektronické schránky jsou zasílány spamy – nevyžádaná pošta. Vedle spamů existují i hoaxy (smyšlené zprávy), jejichž úkolem je poplašit příjemce o různých nepravdivých informacích. Iniciátory těchto hoaxů bývají většinou hackeři. Dalším z možných způsobů, jak bývá elektronická pošta zneužita, je phishing (získávání osobních údajů (hesla, čísla kreditních karet), které se snaží o „uložení hesel“ bankovního konta. Aktéři těchto podvodů bývají označováni jako scameři – internetoví podvodníci (Kopecký, 2007). Král (2014) uvádí zásady, které by měl člověk užívající elektronickou poštu, zachovávat:

- ✓ Nepoužívejte slova, která jsou celá psána velkými písmeny.
- ✓ Zkontrolujte si pravopis.
- ✓ Zkratky atd. používejte pouze tehdy, jste-li si naprosto jisti tím, že jejich význam bude pochopen. V oficiální korespondenci se emotikony používat nehodí.
- ✓ Na příchozí zprávy odpovídejte včas.
- ✓ Obsahově velké soubory (fotografie, videa) neposílejte jako přílohu, ale používejte některý ze specializovaných serverů, např. úschovna.
- ✓ Nešířte hoaxy, spamy atd.
- ✓ Neporušujte autorská práva.

Skype

Skype je další z možností, která umožňuje komunikaci na internetu. Díky Skypu je možné navázat nejen písemnou komunikaci s dalším jedincem na druhé straně světa, nabízí však unikátní způsob být v přímém telefonním kontaktu. Abychom dosáhli této možnosti, je

zapotřebí dobrého připojení k internetu, mikrofonu, popř. sluchátek. Skype dává také příležitost vidět člověka, se kterým si právě telefonuji. To nám zajistí webkamera, nainstalovaná přímo v našem počítači, příp. zakoupená a následně připojená k počítači. Důležité je zkontrolovat zvukovou kartu a další příslušenství, abychom byli schopni s dotyčným, příp. skupinou skypovat (Král, 2014).

Instant Messaging

Instant Messaging (IM) je služba, která poskytuje komunikaci s lidmi, přáteli, kteří jsou připojeni online. Jelikož vidíme, že jsou právě připojeni, můžeme si s nimi v reálném čase posílat různé soubory např. fotky, videa. Jedná se o jeden z oblíbených programů, který poskytuje přímé spojení s dalšími jedinci (Král, 2014). Díky IM můžeme se svými přáteli komunikovat velmi rychle, je také možné zapojit do konverzace další osoby. Jednou z výhod IM je možnost nastavení tzv. *away message* – jedná se o zprávu, podle které zjistíme, zda je jedinec, kterého chceme kontaktovat zrovna přítomen či ne. Tato výhoda slouží především v obchodní činnosti, když nechceme dotyčného zrovna rušit např. při obchodním jednání aj. (Procházka, 2007).

Jedním z nejrozšířenějších programů, který umožňuje tuto službu, je ICQ, které bylo uvedeno do technologického světa roku 1996. Zájem byl tak veliký, že vznikaly další programy jako Yahoo Messenger, MSN Messenger, Excite atd. Všechny tyto programy byly neslučitelné. Naproti těmto programům se staly slučitelné, zároveň tedy oblíbené programy Gaim, Miranda či Trillian. Společně s ICQ se stal velmi žádoucím QIP (Král, 2014). Popularita ICQ – *I seek you* (hledám tě) rapidně od svého vzniku stoupá. V roce 2001 si jej zavedlo asi 100 miliónů lidí z různých koutů světa. Jeho oblíbenost je dána tím, že umožňuje synchronní a asynchronní komunikaci. Podobně jako skype disponuje různými možnými smajlíky, dále umožňuje posílat i tzv. *emoční animace* – postava, někdy s hlasovým doprovodem, která vyjadřuje určitou emoci, v nejčastějších případech tu, kterou právě pociťuje daný odesílatel (Kopecký, 2007).

Chat

Chat je jedním z komunikačních internetových způsobů synchronní komunikace (Kopecký, 2007). Chat neboli chatování je komunikace, která umožňuje výměnu psaného textu za pomoci připojení na internetu. Do chatování můžeme zapojit více lidí najednou. Postupem času, kdy docházelo k výměně pouze psaného textu, mohl být přenášen obraz i zvuk. Pak

mluvíme o audio či videochatu. V dnešní době se vyskytují tzv. *webchaty*. Díky nim si zobrazujeme chat aktualizací stránky. Chatování s jednou nebo více osobami může probíhat anonymně, v jakékoliv místnosti, podle našich zájmů, požadavků atd. Mezi nejznámější české portály, na kterých je možné se zapojit do chatu, je portál Lidé, Xchat a Xko (Procházka, 2007).

Viber

Viber je program, díky kterému po připojení na internet, můžeme komunikovat zcela zdarma prostřednictvím zpráv i hovorů. Lidé si mohou vzájemně posílat pořízené fotografie, volat a psát si. Pokud si chtějí uživatelé v reálném čase volat, je nutné, aby byli uživatelé připojeni k internetu. Na základě toho může docházet k telefonnímu spojení. Fotografie a obrázky je možné zasílat příjemci i bez toho, aby byl adresát zrovna připojen. Zprávu, či jiné soubory si vyzvedne, jakmile bude příjemce online. Viber je také možné instalovat téměř do všech moderních technologických zařízení – chytrý mobilní telefon, počítač, notebook. Poté, co je program nainstalován, není nutné znát heslo k jeho dalšímu užívání např. Skype (astro.com, 2011-2015).

Blogy a weblogy

Jedná se o zcela jiný způsob komunikace, než výše zmíněné. Tato komunikace je založena na kontaktu autor a čtenář. Blog a weblog mají stejný základ. Oba dva termíny mají společný log, což znamená záznam, složení slov web + log představuje internetový deník. Toto označení je tedy příznačné opět pro komunikaci, která nějakým způsobem probíhá za pomoci internetového připojení. Pod weblogem si můžeme představit webovou stránku, na které autor představuje své myšlenky, odkazy atd. Zatímco pro blog je typický pouhý text. Blogování se stalo oblíbeným v podstatě pro všechny různé uživatele na celém světě. Weblogy i blogy jsou tak užívány několika milióny lidmi, kteří se liší povoláním, věkem, zájmy atd. Jsou zdrojem nových zpráv, diskuzí, různorodých témat, podnětů, některé mohou sloužit jako prostředek ke vzdělávání. Nepochybně bývají také zneužity jako nástroj pro šíření reklamy, kdy fiktivní autor šíří své názory, ať pozitivní či negativní na daný produkt. Tímto způsobem se snaží ovlivnit další potenciální zákazníci (Kopecký, 2007).

Sociální síť

Pojem sociální síť má několik významů. Tento termín byl zaveden ještě dříve, než byl rozšířen internet. Původně se jednalo o sociologický termín. V oblasti sociologie se sociální síť označovala skupina lidí, která byla navzájem propojena. Tato skupina byla složena většinou z příbuzných (podmínka to však nebyla). Vztahy mohly být dány různě např. společnými zájmy, rodinnými vazbami, náboženskou či rasovou příslušností, sexuální orientací či jinými pragmatickými důvody – ekonomický, politický či kulturní zájem. Postupem času, především s rozvojem informačních technologií, získávaly sociální síť nový (elektronický) rozměr – vznikaly internetové sociální síť. Díky internetu mohli lidé udržovat kontakt se svými přáteli, spolužáky, kolegy či známými téměř z jakéhokoliv místa na světě (Pavlíček, 2010).

Internetové sociální síť začaly vznikat již na počátku 90. let. Sloužily především k umožnění komunikace mezi studenty a jejich rodinami. Jelikož v těchto letech nebylo internetové připojení běžnou záležitostí, mnohé sociální síť zanikly. Až v roce 2002 se objevila sociální síť s názvem Friendster.com. Užívání této síť rapidně stoupl. Zájem o sociální síť byl vysoký, vznikly nové síť jako MySpace, LinkedIn či Facebook, Twitter či Google+. Mezi současné nejpoblárnější sociální síť v Evropě patří (Bornová, 2011):

- Facebook
- YouTube
- MySpace
- LinkedIn
- Flickr

V současnosti se sociální síť staly nejpoblárnějšími částmi webu. Slouží ke komunikaci nejen mezi přáteli a rodinami, ale v dnešní době je stále více používají firmy, obchody, podniky k tomu, aby se dostaly lépe do povědomí svých potenciálních zákazníků. Sociální síť bývají využívány k upoutání pozornosti, také ke komunikaci mezi sebou navzájem. Sociální síť počítají s tím, že jsou to právě uživatelé, kteří budou stále navazovat nové kontakty mezi sebou a budou tak vytvářet síť, která bude složena právě z těchto kontaktů. Díky navázání nových kontaktů na různé sociální síť je pak snazší jejich další vyhledávání (Peacock, 2012). Sociální síť do jisté míry nahradily jiné komunikační prostředky jako email či Skype. Největší sociální síť je v současné době Facebook, kterou užívá přibližně 1 miliarda

uživatelů (Eckertová, Dočekal, 2013). Sociální sítě zaplavily celý svět, nevyhly se ani České republice. V roce 2011 měl Facebook přibližně 3, 295 miliónů uživatelů, pohlaví uživatelů je vyrovnané (Bornová, 2011). Facebook se stal jednou ze sociálních sítí, na kterou se přihlašují všechny generace. Děti a mladých osob do 18 let používá Facebook přibližně 670 tisíc. Jedinci mezi 19 až 29lety Facebook užívalo až 1,4 milióny lidí, osoby 30 až 39 let jej užívá asi 890 tisíc uživatelů. Jedinci přibližně od 40 let výše už tuto sociální síť tak nevyužívá. Je jich asi 760 tisíc (Eckertová, Dočekal, 2013).

2.5 Netiketa

Etiketa pochází ze starofrancouzského *estiquer* – znamená připevnit nebo vyvěsit. Původně se jednalo o pravidla, která musela dodržovat nejen šlechta, ale i lidé z jiných kruhů. Dnes má tento pojem trochu jiný rozměr, pravidla slušného chování jsou stále předmětem zájmu etikety (Formáčková, 2015). Tak jako má společnost svá pravidla chování, která by měla být dodržována, tak i při používání internetu by měla být zachována netiketa. Jak uvádí Škyřík, netiketa: „...není zákon, a proto chování podle ní nelze vynutit. Je to sice jen soubor doporučení, ale ten, kdo se jim neřídí, brzy pocítí nelibost ze strany internetové komunity, mnohdy i administrátorů, kteří mají prostředky zájmy komunity hájit.“ (Škyřík, 2009, s. 29). Podobný názor sdílí i Kopecký, který říká, že: „...v internetovém světě bychom se měli chovat podobně jako ve světě reálném, to je jako civilizovaní lidé.“ (Kopecký, 2007, s. 11). Tak jako má společenská etiketa svá pravidla, která by se měla zachovávat, pro internet platí to stejné. Existují tak doporučení, jak se správně chovat ve virtuálním prostoru. Níže jsou uvedena tak uvedena **obecná pravidla netikety** a **desatero přikázání počítačové etiky** dle Kopeckého (2007, s. 11-12):

1. *Dodržujte v elektronické komunikaci stejná pravidla, konvence a zásady jako v běžném životě.*
2. *Nebud'te zbytečně útoční a agresivní.*
3. *Nejste středem kybervesmíru. Neočekávejte, že každý hned všechno nechá, jen aby odpověděl na váš dotaz.*
4. *Pokud se dostanete do sporu a ten se přiostrší, argumentujte k věci.*
5. *Nepoužívejte osobní invektivy nesouvisející s předmětem sporu.*

Desatero příkázání počítačové etiky

1. *Nepoužiješ počítače ke škodě jiného.*
2. *Nebudeš ničivě zasahovat do práce druhých lidí.*
3. *Nebudeš slídit v souborech jiných lidí.*
4. *Nepoužiješ počítače ke krádeži.*
5. *Nepoužiješ počítače ke křivému svědectví.*
6. *Nepoužiješ nebo nepořídíš kopii softwaru, který jsi nezaplatil(a).*
7. *Nepoužiješ neoprávněně počítačového zdroje jiných lidí.*
8. *Nepřivlastníš si intelektuální dílo jiného.*
9. *Budeš přemýšlet o společenských následcích programu, který jsi stvořil(a).*
10. *Budeš používat počítače ohleduplně a s úctou.*

3 RIZIKA INTERNETU

Moderní technologie, a to především internet, s sebou přináší mnohá rizika nejen pro děti, ale pro všechny generace. Reálný, fyzický svět, má také mnoho úskalí a nebezpečí, kterým musíme čelit a řešit je. Internet však představuje nová možná rizika, v mnohých případech mnohem nebezpečnější (Eckertová, Dočekal, 2013). Dále dodávají, že: „*Na internetu narazíte prakticky na všechno, co dokážete pojmenovat. Jde o pestrobarevný koktejl plný ingrediencí z reálného světa i z říše fantazie. Směs důležitých informací, polopravd i lží. Pod oficiálními a legálními strukturami se skrývají kyberzločinci, využívající zejména chyb druhých k vlastnímu obohacení.*“ (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 33). Jedním ze základních negativních znaků internetu je únik. Jedinec většinou užívá internet jako prostředek útěku do jiného světa – světa volnosti, zábavy, her, psaní si s přáteli (i cizími lidmi) jen proto, aby se zbavil svých povinností, zlepšil si náladu, zapomněl na okolní svět. To však s sebou přináší spoustu nástrah. Jedinec tráví na počítači mnoho času, postupně může docházet k citovému ochlazení s blízkými osobami (Krčmářová a kol., 2012). Psycholog John Suler tvrdí: „...*že lidé říkají a dělají v kyberprostoru věci, které by obvykle v normálním (face-to-face) světě neřekli a neudělali. Cítí ztrátu omezení, odhazují svou plachost a vyjadřují se otevřeněji... To je ale meč o dvou ostřích.*“ (in Krčmářová a kol., 2012, s. 54). Krčmářová a kol. (2012) rozděluje internetová rizika do dvou oblastí:

Rizika spojené s prostředím internetu

- 1) Závislost na internetu
- 2) Kyberšikana
- 3) Kyberstalking
- 4) Kybergrooming
- 5) Sexting
- 6) Pornografické stránky, dětská pornografie
- 7) Weby s jiným nevhodným obsahem

Rizika spíše technického rázu

- 1) Zavirování počítače – spamy, hoaxy aj.
- 2) Phising – získávání hesel, čísla kreditních karet aj.
- 3) Vyzvídání a zisk informací a údajů
- 4) Hackeři

3.1 Závislost na internetu

Mohli bychom říci, že obecně známé jsou závislosti na návykových látkách jako drogy, alkohol, tabák aj. Dnešní doba však s sebou přináší různé možnosti, jak se děti, dospívající i dospělí mohou stát závislími. Na internet se člověk připojí v podstatě kdekoli na světě, což s sebou přináší jisté výhody, v podobě okamžitého vyhledávání potřebných informací. Na druhou stranu je však nutné si uvědomit, že tato možnost s sebou nese i problémy s nebezpečí. Díky „výhodě“ připojení kdekoli může u některých jedinců vznikat závislost na internetu.

Závislost na internetu, počítačových hrách či sociálních sítích je stejně možná jako klasické známé závislosti na alkoholu, hracích automatech či drogách (Eckertová a Dočekal 2013). Výzkumy ukazují, že nejvíce ohroženými skupinami jsou jedinci v období puberty a adolescenti. Mladí lidé mají v současné době tendenci k výskytu závislostního chování. Období adolescence je tak velice důležité pro další vývoj. Před adolescentem stojí nelehký úkol, postupně se musí začít osamostatňovat, odpoutat se především od lidí, na kterých byl do této doby závislý. Pokud je tento chod narušen, může dojít k tomu, že jedinec jednu závislost nahradí jinou závislostí, např. alkoholem, drogami, závislostí na internetu (Šikl, 2015). Pojem závislost je definována dle Mezinárodní klasifikace nemocí jako: *„Skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si cenil více. Centrální popisnou charakteristikou závislosti je touha brát psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák.“* (Nešpor, 2000, s. 14).

Dle Nešpora (2000) obecně platí tyto druhy závislostí:

F10.2 Závislost na alkoholu

F11.2 Závislost na opioidech (např. heroin)

F12.2 Závislost na kanabionoidech

F13.2 Závislost na sedativech nebo hypnotikách (tlumivé léky)

F14.2 Závislost na kokainu

F15.2 Závislost na jiných stimulancích, včetně kofeinu a pervitinu

F16.2 Závislost na halucigonech

F17.2 Závislost na tabáku

F18.2 Závislost na organických rozpouštědlech

F19.2 Závislost na několika látkách nebo jiných psychoaktivních látkách

3.1.1 Projevy závislostního chování

Nešpor (2000) závislost na internetu nespojuje se závislostí v pravém slova smyslu. Dle něj se jedná o druh návykového chování, které má však se závislostí určité společné rysy, mezi ně řadí **silnou touhu** nebo **pocit puzení** užívání látky, dále jsou to potíže v sebeovládání, třetím rysem pro stanovení závislosti je **tělesný odvykací stav**, což znamená, že látka je užívána s úmyslem zmenšit příznaky vyvolané předchozím užíváním této látky. Čtvrtým znakem je **vyžadování vyšších dávek látek**, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami. Jedinec, u kterého lze diagnostikovat závislost, se také projevuje **postupným zanedbáváním svých blízkých a okolí**. Posledním jevem je **pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků**. Eckertová a Dočekal (2013) jednotlivé projevy závislostního chování neuvádí. Také tvrdí, že je velice obtížné poznat a stanovit u jedince závislost na internetu. U klasických závislostí zpozorníme, když uvidíme u svého kamaráda, rodinného příslušníka prázdné lahve od alkoholu či injekční stříkačky. Rozpoznat závislost je tak mnohem jednodušší. U člověka závislého na internetu je toto stanovení obtížnější. Jedinec bude své jednání – trávení času na internetu považovat za zcela přirozené. Dodávají, že také velkou komplikací je právě samotný internet, který představuje na první pohled velký užitek při studiu, práci. Závislý této možnosti může zneužívat, zároveň nemusí umět rozlišit, zda je trávení na internetu ještě pořádku, či překročil únosnou hranici.

Hýbnerová (in Krčmářová a kol., 2012) tvrdí, že jedním z hlavních důvodů, proč se člověk stane závislým na internetu, je nenaplněný či problematický vztah mezi rodiči, dospívajícími či dětmi. Jedinci, kteří nemají uspokojivé mezilidské vztahy a nejsou schopni se zařadit do běžného života a komunikovat se svým okolím, mají větší tendenci sklouznout k tomu, že se chtějí vymanit z takového světa a raději se uchýlí do světa virtuálního. Nejčastějšími faktory, které podporují vznik a rozvoj závislostního chování na internetu jsou:

- Vyšší míra úzkostnosti.
- Deprese.
- Jiné druhy závislosti.
- Nedostatek podpory z okolí.
- Pocity nepochopení, neštěstí.
- Ztráta sociální aktivity či mobility.
- Vyšší míra stresu.

Hýbnerová (in Krčmářová a kol., 2012) dále rozdělila pět oblastí virtuálních světů, na kterých se nejčastěji děti a adolescenti stávají závislími. Jedná se o:

1. **Kybervztahy a online komunikace** – e-maily, chatování, diskuzní fóra aj.
2. **Hraní online her.**
3. **Přetížení informacemi** – sbírání zbytečně velkého množství informací, které jedinec však těžko využije.
4. **Závislost na počítači** – hraní offline her či obsesivní programování.
5. **Ostatní problémy** – do této kategorie spadá např. závislost na kybersexu, která je typická spíše pro dospělé, online gambling aj.

Podle anglického psychologa Marka Griffitha (in Krčmářová a kol., 2012) se uvádí tyto znaky závislostního chování:

- A) **Význačnost** – internet se stává nejdůležitější aktivitou v životě jedince. Závislý jedinec přemýšlí o tom, co se děje zrovna v jeho hře, když je momentálně on sám offline, tedy nehraje. Postupně ztrácí zájem o své okolí – rodinu, přátele.
- B) **Změna nálady** – jedinec se podřizuje internetu či hrám, dle toho se projevuje jeho chování. Své pocity uklidňuje např. uchýlením do virtuálního světa.
- C) **Zvyšování tolerance** – tento bod je velmi podobný jako u závislosti na drogách či alkoholu. Jedinec má potřebu stále více prodlužovat dobu – v tomto případě být online, aby dosáhl stejné míry uspokojení jako předtím.
- D) **Abstinenční příznaky** – příznaky se objevují, když není závislý jedinec zrovna připojen, projevuje se u něj nervozita, vztek či smutek.
- E) **Konflikt** – dochází k rozporným situacím jedince a jeho okolí, ale může probíhat i intrapsychický konflikt – vnitřní rozpolcenost, ztráta kontroly aj.
- F) **Rekurence** – i po dlouhodobé abstinenci se původní vzorce chování mohou navrátit. Uživatel si může smazat svůj účet na internetu, ve hře, ale za nějaký čas si založí opět nový.

3.1.2 Závislost na počítačových hrách

Již jsme se seznámili s pojmem závislost a jejími projevy. Dále se budeme věnovat jedné z důležitých oblastí virtuálního světa, tedy počítačovým hrám a možnému vzniku závislostního chování na takzvaných skrytých hrozbách internetu.

Jednou z velkých obav, která je spojována s internetem, je **závislost na počítačových hrách**. Tato závislost vzniká velmi pomalu. Jedinec může hrát různé počítačové hry, bere je jako oddychovou záležitost od denních povinností. Postupně může nevinné hraní přerůst v závislost. Jedním z důsledků této závislosti je, že u jedince dochází ke ztrátě kontaktu se svým blízkým okolím. Tímto chováním dochází k poklesu běžné lidské komunikace, ke snížení vnímavosti k citům i potřebám druhých lidí. Závislý se izoluje více do sebe, nemá potřebu trávit čas se svými přáteli a stává se tak jednou z obětí závislosti na internetu (Vašutová, 2005). Eckertová a Dočekal (2013) sdílí podobný názor, zároveň dodávají, že je to právě počítačová hra, která napomáhá k útěku od reality především při rodinných problémech, krizích a rozhodů. Jedná se o nejtýpější reakci dnešní moderní doby, kdy se jedinec neuchýlí k alkoholu či drogám, ale propadne světu internetu – hraní počítačových her.

Dle Hýbnerové (in Krčmářová a kol., 2012) mezi hrami, které jsou nejčastěji uváděny jako hry s největším možným potenciálem ke vzniku závislosti, patří online hry, do kterých se zapojují tisíce hráčů v určitém fantazijním světě. Jedná se např. o hru World of Warcraft či Lineage s mnohamilionovými celosvětovými členskými základnami.

Další největší společností z oblasti počítačových her je Zynga na sociální síti Facebook, kterou hraje přibližně 200 miliónů uživatelů. Tato hra již v samotném základu představuje vznik závislého chování. Hráč dosahuje stále dalších a dalších cílů, které ho nutí ve hře stále pokračovat. Postupně jsou uživatelům nabízeny nové možnosti, jak se ve hře zdokonalovat, co nového lze získat. To vše podněcuje ke vzniku „závisláka“, který je ochoten za hru společnosti zaplatit, poskytnout své osobní údaje, vnímat upozorňující reklamy a přijímat tak další hrozby, které internet „nabízí“ (Eckertová, Dočekal, 2013). Jedinci, kteří se stávají závislými na hraní počítačových her, jsou schopni několik hodin nejíst a nepít. Dochází tak k odcizení s jejich rodinami a přáteli (uspesna-lecba.cz, 2012) Závislost na hraní počítačových her se vyskytuje nejen u dětí, ale také u dospívajících. V mnohých případech jsou důsledky hrozivé. Dospívající, kteří některé z her propadnou, ztrácí zájem o cokoli jiného a hraní má destruktivní dopad na jejich běžný život, jelikož mu podřizují i své každodenní chování. Abstinenční příznaky zapřičiňují, že lidé se přestanou ohlížet na své okolí, své povinnosti a zájmy. Jejich každodenní život je tak výrazně narušen. Výzkumy dokazují, že mezi pravidelnými hráči se vyskytuje až deset procent závislých jedinců, kteří dokážou hrát počítačové hry až 40 hodin týdně (cz. nic, 2012-2014).

3.1.3 Pomoc při závislostním chování na internetu

Obecně lze říci, že je velice důležité, aby si závislý člověk tento problém přiznal a chtěl ho začít nějakým způsobem řešit. Pomoc se však u klasické závislosti – na alkoholu, tabáku a závislosti na internetu, sociálních sítích a počítačových hrách liší. V prvním případě má jedinec většinou tendenci vyhledávat odbornou pomoc. Způsob léčby v druhém případě výskytu závislosti probíhá nejčastěji jako samoléčba. Odbornou pomoc vyhledá jen malá část závislých. Svůj problém se snaží vyřešit za pomoci svých blízkých. Nicméně se vyskytují také případy, zejména u dětí a dospívajících, u kterých je nutná odborná pomoc. V těchto případech se doporučuje především psychoterapie. Tato terapie by měla „postiženému“ dítěti či dospívajícímu pomoci pochopit příčiny problému a najít možnost řešení. Aby byla léčba účinná, klíčovou roli hraje především rodina. Spolupráce a komunikace s blízkými výrazně napomáhá (Hýbnerová, in Krčmářová a kol., 2012). Výzkumy ukazují, že nejhroženější skupinou závislých na internetu jsou právě mladí lidé – dospívající, zejména studenti středních a vysokých škol. (poradna.adiktologie.cz, 2010). Kimberley Young (2010) doporučuje šest tipů, jak omezit závislost na internetu:

- **změna struktury dne** – hlavním cílem tohoto doporučení je, aby závislý člověk kompenzoval nadměrné užívání internetu jinými činnostmi. Například víkendy, které trávil online, má nahradit aktivitami, které by nebyly spojeny s počítačem, např. sport, příroda.
- **Stanovení určitého počtu hodin a přesné vymezení doby online** – doporučení se zakládá nejen na tom, aby si závislý rozvrhl čas, kdy bude připojen, ale svůj čas by si měl rozvrhnout tak, aby strávená období na internetu byla kratší, ale zato častější.
- **Použití externích upozornění** – externími upozorněními se rozumí např. použití nastavení budíku či nějaké činnosti, která by závislého, upozornila, že již vypršel čas jeho trávení u počítače online.
- **Abstinence od používání problémové internetové aplikace** – pokud je člověk závislý např. na hraní počítačových her, doporučuje se, aby toto užívání omezil, případně úplně ukončil.
- **Upomínkové karty** – podstatou upomínkových karet je, aby jedné straně napsáno 5 hlavních problémů, které konkrétnímu jedinci závislost na internetu

způsobuje, a na druhé straně 5 hlavních pozitiv, které s sebou přinese omezení užívání specifických problémových aplikací.

- **Zmapování činností** – každý závislý by si měl uvědomit, jaké činnosti v souvislosti s užíváním internetu, zanedbával, a tyto aktivity si sepsat a pokusit se je obnovit.

Dle Hýbnerové (in Krčmářová a kol., 2012) je při pomoci závislému člověku na internetu, sociálních sítích či hraní her, důležité si uvědomit jednu zásadní věc. V dnešní době není možné se zcela vyhnout počítači respektive internetu a jeho užívání. S tímto by měl počítat nejen závislý člověk, který se rozhodne problém řešit, ale také ostatní, kteří mu budou při odbourávání závislosti nápomocni. Hlavním smyslem tak není úplné odříznutí od světa online, ale především přerušování užívání problematických aplikací např. hry, chatování, zároveň tak pokračování v užívání aplikací potřebných pro běžný život (vyhledávání informací, psaní e-mailu). Člověk závislý na internetu by měl mít kolem sebe ty, kteří ho budou motivovat správným směrem k úspěšnému dosažení cíle. Okolí by mělo být pro závislého správným příkladem, měli by jedince podpořit v zájmech, které nejsou spjaté s virtuálním světem, komunikovat s ním o možných důsledcích spjatých se závislostí, případně jej podpořit k vyhledávání nějaké formy odborné pomoci.

Tab. 2. Skutečný příběh oběti závislé na internetu – Zuzana

Mladá dívka, Zuzana, se od svých 12 let stala závislou na hraní počítačových her. Zuzana neměla nikdy žádné kamarády. Ve čtvrté třídě se stala obětí šikany. Od té doby se uzavřela do sebe, přestala komunikovat se svým okolím. Ve svých 12 letech se tak uchýlila k počítači. Jakmile přišla ze školy domů, odložila školní tašku a zasedla ke svému počítači, který se pro ni stal jediným prostředkem, jak uniknout z reálného světa. Zuzana nevyužívala počítač ke komunikaci s kamarády. Jelikož byla ve škole neoblíbená, se spolužáky si nepsala, její jedinou zálibou bylo hraní online her. Aniž by si to uvědomovala, hraním her strávila denně asi pět hodin. O sport či jiné aktivity neměla zájem. Na své okolí byla často nepřijemná. Během toho, co trávila čas na internetu, se někdy stalo, že došlo k výpadku internetového připojení. To Zuzanu velice rozčílilo a silně usilovala o to, aby byl internet ihned zapojen a ona tak mohla hrát. Rodiče Zuzaninu závislost a agresi neřešili. Zuzaně je dnes 17 let a navštěvuje odborné učiliště. Bez hraní online her si nedokáže představit svůj život. Hrám a internetu zcela propadla, věnuje jim veškerý svůj volný čas.

Tab. 3. *Skutečný příběh oběti závislého na internetu – Petr*

Petr, 35letý muž, nikdy internetu nevěnoval větší pozornost. Poté, co nastoupil do nové práce, se po příchodu domů posadil k počítači a začal hrát. Zpočátku se jednalo o šachy, karty a jednoduché hry. Manželka se ho snažila chápat. Tvrdila, že Petr se tak hraním her aspoň odreaguje. U hraní her však Petr zůstával čím dál častěji. Po příchodu z práce jej nezajímalo nic jiného, než zasednout ke stolu a hrát. U her se často rozčiloval, když se mu nedařilo, byl nepříjemný na svou manželku a děti. V práci se mu příliš nedařilo, byl nevrlý, kvůli hrám skoro nespál. Na prosby manželky nereagoval. Od hraní her se nedokázal odtrhnout. Manželka dokonce Petrovi pohrozila rozvodem, momentálně vidí jako jediné východisko ve vyhledání odborné pomoci pro Petra. Také se ho snaží zapojit do nových společných aktivit s dětmi, usiluje o to, aby Petr trávil více času s rodinou. Důležité je, aby si rozvrhl celý den, kdy by netrávil na počítači více jak půl hodiny.

3.2 Kyberšikana

Za první náznaky a projevy kyberšikany můžeme považovat první jeskynní malby před mnoha tisíci lety. Na pravěkých nákresech spatřujeme shodné rysy s dnešním výskytem kyberšikany. Malby měly za cíl zesměšnit či poškodit konkrétního jedince před ostatními, přičemž samotný původce těchto kreseb měl zůstat anonymní. Takové jednání lze spojit právě se současnou kyberšikanou (Vašutová a kol., 2010).

Šikana se stala postupem času velkým problémem nejen u dětí, ale také u dospívajících. S novými prostředky, které přinesla moderní doba, jako internet, chytré mobilní telefony, tablety, dostala tradiční šikana nové rozměry. Děti i dospívající tak musí čelit nejen klasické šikaně, která jim hrozí především ve školách a školských zařízeních, ale také doma či kdekoli, kde se mohou připojit na internet (nobullying.com, 2015). Prvními osobnostmi v zahraničí, které se začaly zabývat kyberšikanou, především vysvětlením tohoto pojmu, byl kanadský učitel Bill Belsey, který založil i webové stránky vztahující se k této problematice. Současně se o kyberšikanu začala zajímat americká právnička Nancy Williard (Vašutová a kol., 2010). Za nejvýznamější osobnosti, které se zabývají výzkumy kyberšikany, bývají považováni Američani Hinduja a Patchin – zakladatelé Centra pro výzkum kyberšikany. Jejich výzkumy povzbudili k dalšímu zkoumání jiné odborníky z celého světa (Vágnerová a

kol., 2011). Kyberšikana se stala celosvětovým problémem, což dokazuje i přijetí nových zákonů a vzniku různých bezpečnostních kroků pro její zamezení či řešení. Např. od roku 2006 je ve Spojených státech amerických kyberšikana brána jako federální zločin (Vágnerová a kol., 2011). S rostoucím výskytem kyberšikany bylo během posledních pěti let vytvořeno mnoho materiálů, dotazníků, webových stránek, publikací a projektů, které se stále o tento problém více zajímají a snaží se jemu různě čelit. V zahraniční literatuře se můžeme setkat s označením kyberšikany také jako *počítačová šikana*, *kybernetická šikana* či *virtuální šikana* (Šmahaj, 2014). To, že je kyberšikana velkou hrozbou současné doby, dokladují i mnohé výzkumy, probíhající v jednotlivých zemích např. USA, Kanada, Itálie, Bosna a Hercegovina, Turecko, Nizozemí či Česká republika. V roce 2009 proběhl výzkum, který se zaměřoval na výskyt nebezpečných komunikačních jevů spojených s informační a komunikační technologií. Výzkumu se zúčastnilo asi 2000 respondentů různých částí České republiky. Průzkum ukázal, že až 46,8 % dětí je ohrožována jednou z forem šikany (Vágnerová a kol., 2011).

Existuje mnoho definic kyberšikany, byly vybrány následující:

- **„Jedná se o úmyslné a opakované ublížení způsobené využitím počítačů, mobilních telefonů a dalších elektronických přístrojů.“**(cyberbullying.org, 2014)

- **„Jde o takové jednání, které má oběť záměrně ohrozit nebo jí ublížit prostřednictvím prostředků informační a telekomunikační techniky. Nejčastěji se setkáte se zneužitím mobilního telefonu a internetu.“**(Burdová, Traxler, 2014, s. 11)

- **„Kyberšikana je definována jako záměrná, opakovaná a zraňující činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje.“**(Hinduja a Patchin, in Vašutová a kol., 2010, s. 75)

- **„Kyberšikanu (cyberbullying) definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy.“** (Krejčí, Kopecký, 2009)

Na základě výše uvedených definic vidíme, že objasnit tento pojem se snaží mnoho autorů. V zásadě se jednotlivá vymezení tohoto celosvětového problému – kyberšikany, shodují. Hlavními prostředky pro praktikování kyberšikany jsou především internet, který umožňuje různé způsoby, jak kyberšikanu provádět. Jak jsme uvedli výše, kyberšikana je fenoménem,

který se rozšířil díky vzniku moderních technologií. Původ a principy bychom mohli hledat již u tradiční šikany. Proto se budeme dále zabývat rozdíly, popř. souvislostmi mezi tradiční šikanou a kyberšikanou.

3.2.1 Tradiční šikana versus kyberšikana

Dle Friedmana (in Šmahaj, 2014) existují různé názory a argumenty, v čem se liší tradiční šikana od kyberšikany. Jedním z pohledů je, že důsledky kyberšikany nejsou tak hrozné jako u tradiční šikany. U kyberšikany se oběť s agresorem nemusí setkávat tváří v tvář. Mezi další argumenty patří – oběť může kdykoliv vypnout počítač a kyberútoky ukončit, mezi obětí a útočníkem neprobíhá žádný fyzický kontakt.

V obou případech, jak u klasické šikany, tak kyberšikany jde o vztahy mezi lidmi, obě formy jsou nepřislušné, zraňující a trvalé. Jak tradiční šikana i kyberšikana jsou problémy, kterými je nutné se zabývat a řešit je (Vašutová a kol., 2010). Burdová a Traxler (2014) vidí kyberšikanu jako hroznou formu, která se oproti klasické šikaně vyznačuje svými specifiky. Rozdíly spatřují hlavně v anonymitě. Agresor se cítí více bezpečně, protože se domnívá, že se o něm nikdo nemůže dozvědět. Dále dodávají, že u kyberšikany nejde o to, jak byl agresor fyzicky zdatný, důležitým kritériem je, aby byl především zručný v oblasti užívání informační technologie.

Tradiční šikana a kyberšikana mohou být navzájem provázané. Z klasické šikany se může postupně kyberšikana vyvíjet, např. nahrávání či focení fyzicky týraného spolužáka (Krejčí, Kopecký, 2009). Rogers (2011) upozorňuje na rozdíl mezi dvěma formami. Může se zdát, že klasická šikana zanechává větší následky – probíhá fyzicky (v přímém kontaktu) a oběť má většinou rány, odřeniny. Tvrdí však, že kyberšikana je stejně tak děsivá, v mnohých případech jsou důsledky hroznější a nebezpečnější. Je to právě anonymita, kterou využívají agresori kyberšikany k tomu, aby mohli poškodit své oběti. Zároveň autor dodává, že agresor je v jakémsi anonymním úkrytu, který mu tak pomáhá lépe zapomenout na své jednání a zmírnit tak pocit viny. Utrpení své oběti totiž přímo nevidí. Krejčí a Kopecký (2009) uvádí, že šikana a kyberšikana jsou dvě odlišné formy. Kyberšikanu charakterizují prostředky užívané v ublížení druhého jedince. Jsou to moderní technologie a především lidé, kteří zneužívají tyto prostředky se zlým záměrem. Rogers (2011) rozlišuje také čas, kdy klasická šikana a kyberšikana může probíhat. Dodává, že kyberšikana je nebezpečnější formou, jelikož může probíhat téměř celý den a objevit se v podstatě kdekoli, kde se nám to dříve zdálo bezpečné. Po vyvěšení fotografií či videí je těžké tyto materiály odstranit v průběhu měsíců či let.

Psychické důsledky u kyberšikany jsou tak mnohem závažnější než u tradiční kyberšikany. Oběť se totiž nemůže nikde skrýt, nemůže věřit nikomu, bezpečí pro ni v podstatě neexistuje.

Níže uvádíme znaky, kterými se kyberšikana odlišuje od klasické formy šikany (nobullying.com, 2015):

- **Kyberšikana je stálá** – tradiční šikana může být samozřejmě také trvalá, těžko odstranitelná, ovšem u kyberšikany je hrozba mnohem nebezpečnější. Hlavním důvodem jsou především videa, fotografie, různé záznamy šikanované oběti, která na umístěných webových stránkách nemusí být odstraněny nikdy.
- **Kyberšikana je veřejná** – tato skutečnost souvisí s výše zmíněným bodem. Tím, že videa, fotky, záznamy apod. jsou umístěny na internetu, stávají se veřejnými, tzn., že je může vidět téměř kdokoliv.
- **Agresor může být anonymní** – jev, který se výrazně odlišuje od tradiční šikany. Vidina útočníka, který může zůstat anonymní většinou, podněcuje jeho další agresivní chování vůči oběti.
- **Kyberšikana je všudypřítomná** – u tradiční šikany se oběť s agresorem setkává tváří v tvář, zatímco u kyberšikany se šikanovaný jedinec necítí bezpečně nikde. Agresor může sledovat a napadat oběť kdekoliv.

Šmahaj (2014) dodává další specifika, charakterizující kyberšikanu:

- Odcizení a zneužití citlivých dat.
- Rychlost šíření informací.
- Specifickou komunikací v online prostředí.
- Odlišný rodičovský dohled nad používáním internet.

3.2.2 Formy kyberšikany

Rozlišit jednotlivé formy kyberšikany není lehké. Obtížnost je dána tím, jak autoři přistupují k samotné klasifikaci kyberšikany. Dalším důvodem je také stále rychlejší rozvoj moderních technologií (Vašutová a kol., 2010).

Pro formy kyberšikany jsme tedy vybrali následující rozdělení dle Szotkowského Kopeckého a Krejčí (2013).

- ❖ **Publikování ponižujících záznamů (audio, video) nebo fotografií** – zveřejňování záznamů či fotografií na internetu, které ponižují jedince. Existuje několik způsobů, jak

může útočník materiály, které osobu ponižují, získat, např. útočník je oběti odcizí, oběť je sama poskytne, útočník je sám vytvoří (natočí oběť, vyfotí jej).

❖ **Ponižování a pomlouvání** – útočník záměrně používá proti oběti lživé informace, které ji ponižují, urážejí či zraňují.

❖ **Krádež identity, zneužití cizí identity ke kyberšikaně** – jedna z formy, která je často zneužívaná. Cílem útočníka je získat heslo – přístup k elektronickému účtu, emailu, osobní a kontaktní údaje k přihlašování do různých služeb, objednávání zboží na e-shopech apod., které by dále zneužil ve svůj prospěch.

❖ **Ztrapňování pomocí falešných profilů** – útočník založí oběti profil, účet, kde následně zveřejňuje informace, fotografie či videa, kterými oběť záměrně poškozují či ponižuje.

❖ **Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci** – jedná se především o komunikaci pomocí chatu, e-mailů, sociálních sítí na témata, která jsou aktuální, např. náboženství, politika apod. Hlavním cílem útočníka je popudit či urážet jiné uživatele konverzace.

❖ **Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť** – útočník disponuje materiály, ve kterých je oběť v choulostivé, intimní situaci. Ten pak může tyto materiály zneužít, zveřejnit na internetu a oběť vydírat.

❖ **Vyloučení z virtuální komunity.**

❖ **Obtěžování** – hlavním cílem útočníka je opakované posílání, prozvánění, telefonování oběti, a tak jí vystrašit či znepríjemnit život.

3.2.3 Aktéři kyberšikany

Za aktéry kyberšikany lze považovat jak dívky, tak chlapce. Většinou se jedná o jedince, kteří mají nízký, ale i vysoký sociální status, děti s nižším i vyšším sebevědomím. Co se týče samotného rozlišení hlavních typů aktérů kyberšikany, je nutné se podívat na rozdělení agresorů tradiční šikany. Z této klasifikace totiž vychází třídění pachatelů kyberšikany (Kopecký, Szotkowski, 2015). Dle Vágnerové a kol. (2011) aktérem šikany může být téměř kdokoli. Nemusí být fyzicky či sociálně zdatný jedinec. Agresor bývá především schopný v užívání informačních technologií. Vašutová uvádí, že: „*V prostředí ICT nezáleží na věku, pohlaví, síle a postavení v sociální skupině, ani na úspěšnosti v reálné společnosti.*“ (Vašutová, 2005, s. 90).

Pachatelé klasické šikany se vyznačují specifickými rysy. Jedním z hlavních znaků je egoismus agresorů. Aktéři šikany jsou velice sobečtí, jde jim především o to, aby ublížili šikanovanému. Těší je, když mohou sledovat, jak oběť trpí a toto potěšení potřebují co nejvíce opakovat (Vašutová, 2005). Dle Vágnerové a kol. (2011, s. 85-86) uvádíme rozlišení aktérů klasické šikany:

- „**HRUBIÁN**“ – primitivní, impulzivní jedinec, který se vyznačuje silným přetlakem. Většinou má kázeňské problémy, má oslabený vztah k autoritě. Může být také členem nějaké party či skupiny, která páchá trestnou činnost.
- „**SLUŠŇÁK**“ – jedná se o kultivovaného, úzkostného, na první pohled slušného, sociálně silného žáka. Někdy se vyznačuje sadistickými sklony v sexuální orientaci. Hlavní je pro něj také chladné jednání, mafiánské metody, k jejichž metodám využívá své posluhovače. Má tendenci mít moc a být brán jako boss.
- „**SRANDISTA**“ – jedinec, který je většinou optimista, ve společnosti zábavný, mezi ostatními velmi oblíbený. Tento člověk je vždy rád středem pozornosti, někdy má tendenci k vymyšlení, má sklony k zlomyslnosti. Díky tomu si tak zajišťuje jistou pozornost, která ho uspokojuje.

Podle Kavalíra (in Vašutová, 2005) uvádíme nejčastější typy agresorů kyberšikany:

➤ **Pomstychtivý andělek**

Prvním typem agresora kyberšikany je jedinec, jehož jednání a ubližování druhé osobě – oběti, nevnímá jako něco špatného. Pravděpodobně někdy kyberšikanu zažil a jde mu tedy o to, aby to svým chováním oplatil.

➤ **Bažící po moci**

U jedince tohoto typu je velká pravděpodobnost, že byl obětí klasické šikany. Jako kyberagresor využívá anonymitu internetu oproti reálnému světu, může se zde chovat velice násilnicky. Dalším znakem tohoto agresora je, že mu nestačí „pouze“ páchat kyberšikanu, ale usiluje o to se s někým podělit, mít autoritu a dokazovat, že jeho osobnost je natolik silná, aby ostatní dělali to, co po nich vyžaduje. Využívá tak strachu ostatních, kteří agresora většinou pod tímto nátlakem poslechnou.

➤ **Sprosté holky**

Pro tento typ holek je typickým znakem jejich snaha ukázat, že právě ony jsou ty, které jsou schopny šikany. Jedná se jim o obdiv a uznání ze strany druhých. Většinou jsou agresory tedy dívky, které kyberšikanují pro svou zábavu ostatní dívky (někdy i chlapce) ve skupině, partě, školní třídě atd. Jestliže ve své činnosti nenajdou takév uspokojení, jaké hledaly, většinou kyberšikana přestane.

➤ **Neúmyslný kyberagresor**

Agresor v tomto případě mnohokrát ani neví, čeho a jaké následky může mít jeho chování (posílání zpráv, odpovědi v chatování, reakce na fotky/videoa apod.). Hlavní znak tkví v tom, že tento jedinec spíše předstírá před ostatními, nacházející se ve virtuálním světě, že dokážou ostře reagovat na provokační zprávy. Jejich chování není úmyslné, nepřemýšlí o tom, jaké důsledky mohou nastat, než sami zmáčknout tlačítko – odeslat.

Tab. 4. Skutečný příběh oběti kyberšikany – Ghyslain Raza

Student na střední škole, Ghyslain Raza, se jednoho dne natočil, jak předvádí bojové scény z Hvězdných válek. Spolužáci mu nahrávku ukradli a pro pobavení ostatních ji zveřejnili na internetu. Během několika týdnů nahrávka obletěla celý svět, byla mnohokrát upravována a vzniklo tak množství webů a blogů, na kterých byl chlapec zesměšňován. Ghyslainovi fanoušci napsali petici tvůrcům Hvězdných válek, aby byl obsazen do některé z epizod. Byl parodován dokonce v seriálech (např. South Park, American Dad). Hoch se psychicky zhroutil a dlouhou dobu se musel léčit (Kopecký, Krejčí, 2010).

Tab. 5. Skutečný příběh oběti kyberšikany – Ryan Patrick Halligan

Ryan byl obětí fyzické šikany. Aby se mohl bránit, začal se učit kickbox. Útočníkům se postavil, ale prohrál. Za jeho „drzost“ se mu chtěli pomstít. Využili k tomu spolužačku, která pak na internetu předstírala, že má o Ryana zájem. Jejím úkolem bylo získat o Ryanovi co nejvíce osobních informací. Jakmile tyto informace od Ryana získala, poté je zveřejnila na školním webu a označila Ryana za gaye. Na chatu si z něj dělali legraci i další spolužáci. Ryan se psychicky zhroutil a oběsil (Kopecký, Krejčí, 2010).

Tab. 6. Skutečný příběh oběti kyberšikany – Anna Halman

Čtrnáctiletá dívka Anna se stala obětí kyberšikany ve škole, kterou navštěvovala. Pět spolužáků před celou třídou Anně strhli šaty a předstírali, že ji znásilňují. Celou scénu nahráli na mobil a vyhrožovali dívce, že nahrávku zveřejní na internetu. To také později udělali, video umístili na stránku YouTube. Anně se tak chtěli spolužáci pomstít za to, že s jedním z chlapců nechtěla chodit. Anna situaci neunesla a nakonec spáchala sebevraždu. (Kopecký, Krejčí, 2010).

Tab. 7. *Skutečný příběh oběti kyberšikany – Jan*

Šestnáctiletý hoch, Jan, student prvního ročníku střední školy, plnoštíhlé postavy byl svými spolužáky focen v různých choulostivých situacích. Studenti fotili jeho intimní zadní partie ve třídě i na toaletách. Fotografie poté umístili na sociální síť Facebook. Oběť kyberšikany nesla celou situaci velice špatně. Jan zpočátku vše tajil, měl strach se někomu svěřit. Ostatní spolužáci všemu přihlíželi a ze strachu o kyberšikaně nikomu neřekli.

Atmosféra ve třídě byla napjatá, učitelé si všímali neklidného a zakřiknutého Jana, který se začal stranit svým spolužákům, v hodinách odmítal spolupracovat ve skupinách apod. Nakonec začali situaci řešit učitelé, kteří si postupně promlouvali s ostatními spolužáky, a také šikanovaným Janem. Období, kdy probíhalo vyšetřování kyberšikany, bylo pro Jana náročné. I přes to, že se kyberšikana řešila, Jan se necítil mezi spolužáky dobře, byl psychicky deprivovaný a nakonec přestoupil na jinou školu.

3.3 Kyberstalking

Stalking znamená lov či pronásledování. Jedná se o opakované, systematické a stupňující se obtěžování, které může probíhat různými druhy forem (Kopecký, Krejčí, 2010). U kyberstalkingu využívá agresor specifických prostředků, mohou být různé např. SMS zprávy, skype, sociální sítě, email. Agresora – stalkera oběť většinou zná. V mnoha případech se jedná o bývalého partnera, manžele, přítele. Ten nedokáže přijmout skutečnost, např. rozchod a snaží se svou oběť v kyberprostoru přinutit k návratu či k odezvě na jeho zprávy. Často také dochází k tomu, že agresor svou oběť vydírá (Burdová, Traxler, 2014). Přibližně 87% agresorů jsou muži. Naopak problematičtějšími se v této oblasti stávají ženy, které jsou více vytrvalé a systematické. Kyberstalking provádí nejčastěji formou SMS zpráv. Podle organizace Bílý kruh bezpečí nezáleží na tom, jaké profesní postavení má jedinec, jakého je pohlaví, věku, jaký má vzhled apod. Oběti stalkingu a kyberstalkingu se může stát kdokoliv. Výzkumy ukazují, že tento jev je velice problematický, např. ze 141 případů usmrcených žen měl pachatel v 76 % sklony ke stalkingu. V mnoha případech se u oběti stalkingu či kyberstalkingu projeví porucha spánku, jedinec může uvažovat o sebevraždě, až 40% obětí také ze strachu mění své místo bydliště či pracoviště. Lze tedy vidět, že důsledky jsou velmi děsivé (Kopecký, Krejčí, 2010).

Tab. 8. Skutečný příběh oběti kyberstalkingu – Martin

Martin, který se po dvou letech rozešel se svou přítelkyní, začal z neznámého čísla dostávat podivné SMS zprávy. Každý den Martina někdo prozváněl. Vždy se jednalo o skrytá čísla. Chodily mu také výhružné zprávy a vzkazy typu: „Zabiju tě!“ Poté, když už byla situace pro Martina neúnosná, Martin zjistil od kamarádky své bývalé přítelkyně, že tyto výhružné vzkazy mu píše jeho ex přítelkyně, která touží jediné po tom Martinovi ublížit, znepříjemnit a zničit jeho nový vztah. Martin svou bývalou přítelkyni vyhledal a snažil se jí domluvit, aby těchto útočných zpráv, prozvánění a volání do zaměstnání, zanechala. To se však nestalo. Žena byla Martinem zcela posedlá a pokračovala ve svých útocích intenzivněji. Martin se s novou přítelkyní nakonec změnil telefonní číslo, zaměstnání a přestěhoval se také do jiného města.

3.4 Kybergrooming

„Termín kybergrooming označuje chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce.“ (Kopecký, Szotkowski, 2015, s. 25). Hlavním cílem kybergroomingu je setkání s obětí, které by agresor završil pohlavním zneužitím oběti. Rozpoznat agresora kybergroomingu je ale velice obtížné. Jedinec může mít jakékoliv vzdělání, postavení, nezáleží na věku, či jaké má dotýčný postavení ve společnosti. Žádný z uvedených faktorů zde nehraje roli. Pachatelem tak může být učitel, doktor, policista či rodinný přítel. Dle výzkumů tito lidé také nebývají trestně stíhání, což je další obtížnost při rozpoznání takového člověka (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

Tab. 9. Skutečný případ oběti kybergroomingu – Jana

Sedmnáctiletá dívka Jana si založila na internetu seznamku se snahou poznat nové přátele i lásku. Na tuto seznamku zveřejnila své fotografie. Psala si s mnoha lidmi. Jednoho večera ji však napsal podle Jany pohledný mladík, který byl velmi komunikativní a zábavný. Mladík se snažil o Janinu přízeň. Jana podlehla a s cizím mladíkem, který podle fotek vypadal jako sympatický hoch, se sešla. Z mladíka se však vyklubal úplně jiný člověk, než se jevil na internetu. Snažil se dívku přemluvit k pohlavnímu styku.

3.5 Sexting

Pojem sexting bychom mohli přeložit jako sextování, slovo se skládá ze slova sex a posílání textů (fotografií či videí). Zneužíváním moderních technologií jsou posílány intimní fotografie či videa, která mohou být zveřejňována kdekoli na internetu. Nejčastěji se tak děje na sociálních sítích, posílání těchto souborů či zpráv přes email, chat. Pachatel, který z nějakého důvodu vlastní takové soubory oběti, může je zneužít a použít jako prostředek k vydírání (Traxler, Burdová, 2014). Sexting dále napomáhá při šíření pornografie u dětí i mladistvých. Pokud dojde k sextingu, dochází k velkému nebezpečí. Uveřejněním odhalujících fotek oběti na internetu dochází k tomu, že je těžké materiály odstranit z internetu zpět. Fotografie či videa se tak stávají součástí internetu a je velice pravděpodobné, že na ně může později narazit někdo z příbuzných, známých apod. Důsledky jsou poté hrozné – může docházet ke kyberšikaně, záznamy se stávají prostředkem při kybergroomingu (Kopecký, Szotkowski, 2015).

Tab. 10. *Skutečný případ oběti sextingu – Aneta*

Dvacetiletá Aneta se na začátku roku rozešla se svým přítelem. Po rozchodu však její přítel zveřejnil na sociálních sítích intimní fotografie, které mu Aneta poslala ještě v době, když spolu chodili. Od té doby byla vystavena neustálému posměchu ze strany spolužáků. Na Anetu si většina kamarádů a spolužáků začala ukazovat prstem víc a víc. I přes to, že Aneta žádala bývalého přítele, aby fotografie odstranil, neuposlechl a měl radost, že Aneta trpí. Dívka situaci nakonec neunesla a spáchala sebevraždu.

4 PREVENCE A OCHRANA PŘI VÝSKYTU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ NA INTERNETU

Je důležité si uvědomit, že rizikové chování na internetu, obzvláště kyberšikana je velkou hrozbou a v podstatě neexistuje stoprocentní ochrana. Díky preventivním krokům však lze výskyt rizikových jevů internetu snížit (Vašutová a kol., 2010). Jak nejúčinněji předcházet vzniku kyberšikany, je tedy prevence, která se zakládá především na **informovanosti osob**. Důležitým faktorem je komunikace mezi dětmi, dospívajícími, pedagogy a rodiči. Vhodné je o problému mluvit jako o něčem, co je bohužel neodmyslitelnou součástí dnešní společnosti a snažit se dbát na vhodné zabezpečení různých druhů moderní technologie (Burdová, Traxler, 2014). Právní dokumenty týkající se této problematiky – rizikového chování na internetu, nejsou zcela dostačující při pomoci. I přes to, že se o tuto problematiku zajímá mnoho autorů, probíhají různé výzkumy, stále vznikají i nové dokumenty, které se podle potřeb dále upravují. Stěžejní je tak prevence závislá na informovanosti dětí, dospívajících a o rizikových jevech vyskytujících se na internetu (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013). Internetový portál (psychickeobtezovani.webnode.cz, 2012) uvádí rady, jak předejít kyberšikaně:

1. Respektujte ostatní uživatele
2. Zvažte odesílání citlivých údajů
3. Neuvádějte svou skutečnou identitu (neuvádět příliš mnoho informací o sobě jako věk, adresu bydliště, telefon)
4. Zvolte si správné heslo a chraňte ho
5. Zabezpečte si svoje účty
6. Seznamte se s pravidly chatu, či diskuze
7. Nereagujte na podezřelé vzkazy a zprávy
8. Zvažte obsah svého sdělení
9. Nebud'te příliš důvěřiví
10. Nekomunikujte pod vlivem (alkoholu či jiných nealkoholových drog)

Je důležité si uvědomit, že pokud poskytujeme druhému člověku informaci o sobě, svých blízkých – své osobní informace, měli bychom zvážít, komu chceme údaje poskytnout a jak velké riziko to pro nás může znamenat. Stále bychom měli mít na paměti, že to, co sdělíme, pošleme, zveřejníme na internetu, je těžké, v mnohých případech nemožné vzít zpět.

Nejen vzájemná komunikace může být prevencí vzniku závislostního chování na internetu, kyberšikany, kyberstalkingu aj. rizikových jevů, ovšem existují také rady, webové stránky a telefonní čísla, na která se ohrožený jedinec může obrátit v případě pomoci (bezpecnyinternet.cz, 2016):

1. *Zvažte, zda je nutné zveřejňovat telefonní číslo nebo adresu.*
2. *Neposílejte nikomu svoji intimní fotografii, nikdy nevíte, kde se může objevit.*
3. *Udržujte hesla (k e-mailu i jiná) v tajnosti, nesdělujte je ani osobě blízké či kolegovi v práci.*
4. *Nikdy neodpovídejte na neslušné, hrubé nebo vulgární maily či vzkazy.*
5. *Nedomlouvejte si schůzku přes internet, aniž byste o tom řekli někomu jinému.*
6. *Nevěřte každé informaci, kterou na internetu získáte.*
7. *Když s někým nechcete komunikovat, nekomunikujte.*
8. *Nesdělujte informace o tom, kde se pohybujete nebo že odjíždíte např. na dovolenou. Po návratu by vás mohlo čekat nepříjemné překvapení.*
9. *Při používání webové kamery buďte obezřetní. Kdokoli může na druhé straně hovor nahrávat.*
10. *Než cokoli potvrdíte, přečtěte si podmínky užívání.*

Dále uvádíme důvěryhodné stránky zabývající se rizikovými jevy internetu a dalšími nebezpečnými jevy.

<http://www.e-bezpeci.cz/>

<http://www.saferinternet.cz/>

<http://www.bezpecnyinternet.cz/>

<http://www.bezpecne-online.cz/>

<http://poradna.adiktologie.cz/>

<http://poradenskecentrum.cz/>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

5.1 Metodika výzkumu

Pro praktickou část byl zvolen kvantitativní výzkum. Kvantitativní výzkum je reduktivním zkoumáním, tzn., že badatel, který stojí před výzkumným vzorkem, si uvědomuje nemožnost zachytit jej přesně ve všech podobách. Proto vybírá jen některé objekty a ty potom detailně studuje (Ferjenčík, 2000). Jednou z nejčastějších metod kvantitativního výzkumu je dotazník. Dotazník je sestaven z několika předem stanovených položek, na které respondent odpovídá nejčastěji v písemné podobě. Výhodou dotazníku je, že můžeme rychle a ekonomicky získat velké množství dat (Chráška, 2007). Důležitou součástí je také testovat předem stanovené hypotézy, které jsou stanoveny na základě teoretických znalostí o daném problému, který je předmětem zkoumání. Formulace hypotéz má tak deduktivní podobu, což je charakteristické právě pro kvantitativní výzkum (Ferjenčík, 2000).

U kvantitativního výzkumu – sestavování dotazníku je důležité dodržovat základní požadavky. Významná je např. motivace respondentů a jejich zapojení se do výzkumu. V samotném úvodu dotazníku by měl být vysvětlen smysl a potřebnost šetření. Dotazník musí obsahovat jasné pokyny k vyplňování a při jeho konstrukci je důležité dbát také na to, aby informace byly snadno zpracovatelné. Sestavený dotazník by měl splňovat vlastnosti dobrého dotazníku, mezi které řadíme validitu a reliabilitu. (Chráška, 2007). Validita a reliabilita není u kvantitativního výzkumu nijak složitá (Ferjenčík, 2000). U kvantitativního výzkumu pracujeme s daty, které mají číselnou podobu. Ferjenčík uvádí, že: „*Takový výzkum upřednostňuje výběr a analýzu pořadových, intervalových a poměrových proměnných.*“ (Ferjenčík, 2000, s. 245).

5.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zmapování postojů k výskytu rizikových jevů internetu u studentů 3. ročníků vybraných škol města Olomouc.

Mezi dílčí cíle patří:

- Zjistit, zda jsou studenti třetího ročníku schopni vysvětlit vybrané pojmy rizikových jevů internetu.
- Zjistit, do jaké míry se studenti setkali s kyberšikanou.
- Zjistit, jaký postoj by žáci zaujali k řešení výskytu kyberšikany.
- Zjistit, kolik času tráví studenti na internetu a zda si uvědomují možná rizika s tím spojená.

5.3 Realizace výzkumu

Pro výzkumné šetření byla zvolena kvantitativní strategie – metoda dotazníku. Tento dotazník byl vytvořen na základě prostudované literatury, která se věnuje dané problematice, dále na základě různých dotazníků a výzkumů. Výzkum proběhl v prosinci roku 2015 na třech vybraných školách Olomouce – Střední odborná škola obchodu a služeb, Obchodní akademie a Slovanské gymnázium.

Před samotným výzkumem jsme oslovili ředitele (zástupce ředitele), se kterými jsme se domluvili na možnosti realizace výzkumu. Následné výzkumné šetření probíhalo bez jakýchkoliv komplikací u studentů třetích ročníků (na Střední odborné škole obchodu a služeb bylo po domluvě se zástupci ředitele domluveno, že dotazníky budou rozdány u studentů 3. ročníků maturitních oborů). Po sestavení dotazníku jsme uskutečnili předvýzkum u dvou studentů stejné věkové skupiny, avšak jiné střední školy. Jednalo se nám především o to, zda jsou otázky pro studenta třetího ročníku srozumitelné, dále zda vyplnění dotazníku nezabere studentům více jak 20 minut. Poté, co proběhl předvýzkum, bylo zahájeno samotné výzkumné šetření, které bylo realizováno vždy za přítomnosti jednoho z vyučujících.

Studentům jsem se nejdříve představila, seznámila jsem je s důležitými náležitostmi potřebnými pro správné vyplnění, a poté jsem dotazníky rozdala všem studentům ve třídě. Samotné vyplnění dotazníku nezabralo více jak 20 minut. Jakmile studenti dotazníky vyplnili, sesbírala jsem je, poděkovala a poté jsem odešla. Když jsem tímto způsobem obešla všechny tři předem domluvené školy, dotazníky jsem začala zpracovávat. Výsledky byly sčítány jednotlivě dle zadaných otázek, následně byly zpracovány do tabulek a grafů. V tabulkách jsou výsledky interpretovány jako počet i procenta, v grafech jsou data převedeny pro lepší

přehlednost na procenta. Samotný dotazník se skládá z uzavřených otázek, kde studenti mohli vybírat z více variant odpovědí, dále polootevřených a také otevřených, kde mohli studenti vyjádřit svůj názor.

5.4 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz

Pro empirickou část této práce byly vytyčeny tyto výzkumné otázky:

1. Jaké jsou postoje studentů k rizikovým jevům na internetu?
2. Jaké jsou rozdíly v postojích, znalostech a rizikovém chování mezi studenty z různých typů škol?

Na základě stanovených cílů a výzkumných otázek jsme formulovaly následující hypotézy:

Hypotéza č. 1:

Předpokládáme, že studenti Odborného učiliště se s kyberšikanou setkali častěji než studenti Slovanského gymnázia a studenti Obchodní akademie.

Hypotéza č. 2:

Předpokládáme, že studenti gymnázia jsou schopni nejlépe vysvětlit pojmy týkající se rizikových jevů internetu než studenti z Odborného učiliště a Obchodní akademie.

Hypotéza č. 3

Předpokládáme, že neexistuje rozdíl mezi studenty v době strávené na internetu a alespoň 50 % všech dotázaných studentů stráví na internetu několik hodin denně.

Hypotéza č. 4:

Předpokládáme, že studenti Odborného učiliště si oproti studentům Slovanského gymnázia a Obchodní akademie neuvědomují nebezpečí vzniku rizikových jevů při zveřejňování fotografií (videí) či aktuálních míst svého pobytu a rodinných příslušníků na internetu.

Hypotéza č. 5:

Předpokládáme, že alespoň 50% všech dotazovaných studentů byla někdy prostřednictvím internetu navržena osobní schůzka s neznámým člověkem a k osobnímu setkání nedošlo nejvíce u studentů Slovanského gymnázia.

Hypotéza č. 6:

Předpokládáme, že alespoň 50% dotázaných studentů má ve svých přátelích na sociální síti někoho, koho osobně nezná a zároveň si uvědomuje možné nebezpečí, které může v této souvislosti nastat.

Hypotéza č. 7:

Předpokládáme, že studenti Slovanského gymnázia si uvědomují spoluúčast na kyberšikaně při kliknutí na tlačítko „*to se mi líbí*“ na sociální síti více než studenti Obchodní akademie.

6 POPIS VZORKU

Výzkum proběhl v roce 2015 na třech školách. Jednalo se o Střední odborné učiliště, Slovanské gymnázium a Obchodní akademii v Olomouci, a to u studentů třetích ročníků. Výzkumu se zúčastnilo **204 studentů**, z toho 58 chlapců a 146 dívek.

Tab. 11. *Charakteristika vzorku dle pohlaví a bydliště*

Škola	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Počet	Procenta
město	17	27	7	29	6	33	119	58%
vesnice	10	16	8	17	10	24	85	42%
Celkem	27	43	15	46	16	57	204	100%

Z tabulky vyplývá, že výzkumu se zúčastnilo celkem 204 (100%) studentů, z toho 119 (58%) pocházelo z města, zbylých 85 (42%) z vesnice. V tabulce je dále zaznamenáno rozdělení dle pohlaví. Na Odborném učilišti odpovídalo 27 chlapců a 43 dívek, na Slovanském gymnáziu se zúčastnilo výzkumu 15 chlapců a 46 dívek a na Obchodní akademii 16 chlapců a 57 dívek.

Tab. 12. Charakteristika vzorku dle počtu studentů na školách

Škola	Odborné učiliště	Slovanské gymnázium	Obchodní akademie	Celkem
Celkem	Počet	Počet	Počet	
	73	70	61	204

Z tabulky vyplývá, že výzkumu se zúčastnilo celkem 204 studentů, z toho 70 studentů ze Slovanského gymnázia, 61 studentů z Obchodní akademie a 73 z Odborného učiliště.

6.1 Popis škol

Střední odborná škola obchodu a služeb

Díky své poloze je škola snadno přístupná z hlavního vlakového i autobusového nádraží. Nabízí mnoho oborů zakončených výučním listem. Jedná se o studijní obory Výrobce potravin – zaměření pro výrobu cukrovinek, Cukrář, Pekař, Krejčí, Operátor skladování, Kuchař – číšník, Aranžér, Kadeřník. Další dva studijní obory Gastronomie a Podnikání jsou zakončeny maturitní zkouškou, přičemž obor Podnikání je možné absolvovat i formou večerního či nástavbového studia. Škola spolupracuje s organizacemi, různými institucemi a firmami, které žákům umožňují studentům vykonávat odborný výcvik a závěrečné zkoušky na různých pracovištích (NH Hotel, hotel Flora, CPL Hotel).

Slovanské gymnázium

Slovanské gymnázium je nejstarším českým gymnáziem střední a severní Moravy. V současné době navštěvuje školu téměř tisíc studentů, a to nejen z Olomouckého kraje, ale i z krajů sousedních. Škola sídlí ve dvou rozlehlých budovách. V kmenové budově je umístěno ředitelství, třídy čtyřletého studia a vyšších ročníků osmiletého studia. V dalších částech, které se nachází mimo tuto budovu, sídlí česko-francouzská sekce a první tři ročníky osmiletého studia. Škola byla založena roku 1867 a díky kvalitě výuky se řadí mezi nejlepší gymnázia. O kvalitní práci školy svědčí rovněž skutečnost, že škola obdržela čestný titul Zelená škola

Olomouckého kraje a titul Škola pečující o talenty. Škola nabízí tyto studijní obory: Osmileté studium, Šestileté studium – vybrané předměty v cizím jazyce, Čtyřleté studium.

Obchodní akademie

Škola se nachází přímo u parku, v centru města. Byla založena roku 1919. Tehdy probíhala výuka s celkovým počtem 100 žáků. Během let měnila svůj profil, obsah výuky, ale také název. V 70. letech nesla název Střední ekonomická škola. Po mnoha změnách, kterými si škola prošla, nyní nabízí odborné středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou ve dvou čtyřletých oborech: Obchodní akademie a Ekonomické lyceum se zaměřením na ekonomiku, účetnictví a s rozšířenou výukou práce a psaní na počítači.

7 HLAVNÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU

Tato část práce bude věnována praktickému výzkumu. Pro lepší přehlednost jsou jednotlivé otázky interpretovány do tabulek a grafů.

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že studenti Odborného učiliště se s kyberšikanou setkali častěji než studenti Slovanského gymnázia a studenti Obchodní akademie.

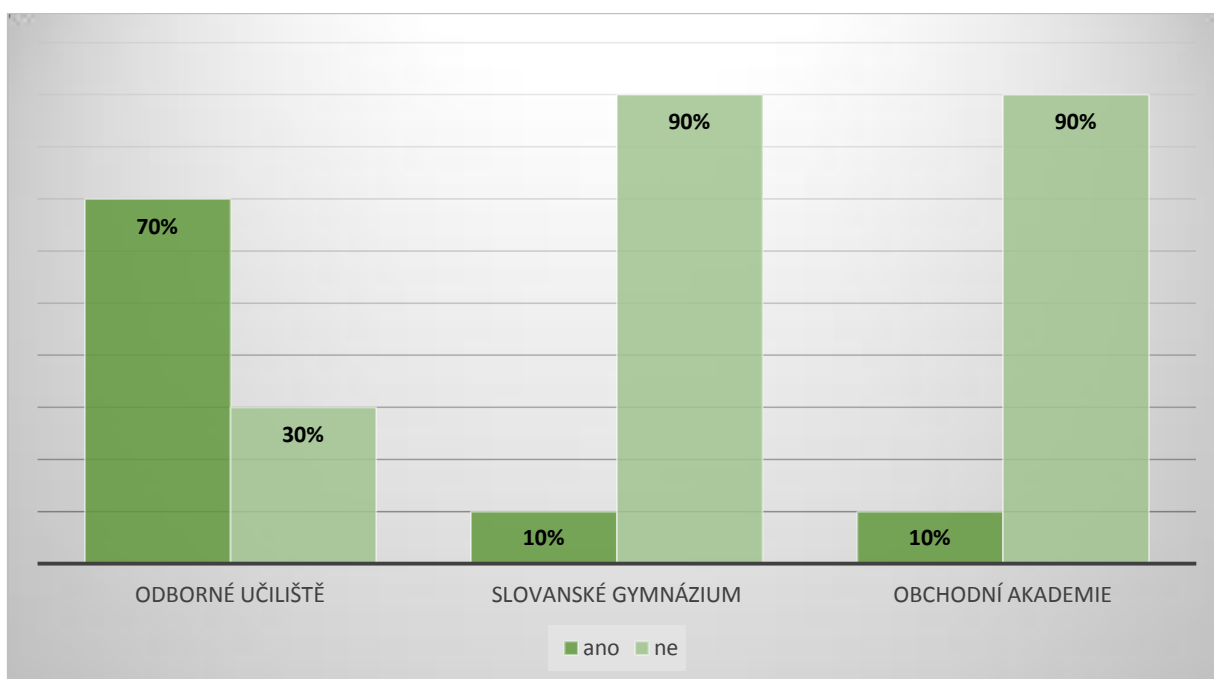
K této hypotéze se nám vztahuje otázka č. 15: *Znáš někoho na tvé škole, kdo se stal obětí kyberšikany?* Studenti volili z možností a) ano b) ne.

Tab. 13. *Oběť kyberšikany na škole*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	51	70%	7	10%	6	10%	64	32%
ne	22	30%	63	90%	55	90%	140	68%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z celkového vzorku 204 (100%) u této otázky zvolilo možnost a) ano 64 studentů, odpověď b) ne vybralo 140 studentů. Pro stanovení hypotézy je pro nás důležitý výsledek u studentů Odborného učiliště. Ti zvolili odpověď a) ano 51 x (70%) z celku dotazovaných 73 (100%) studentů, zatímco u studentů Obchodní akademie byla odpověď a) ano vybrána v 6 (10%) případech z daného celku 61 (100%) studentů a studenti Slovanského gymnázia zvolili možnost a) ano 7 x (10%).

Graf 13. Znáš někoho na tvé škole, kdo se stal obětí kyberšikany?

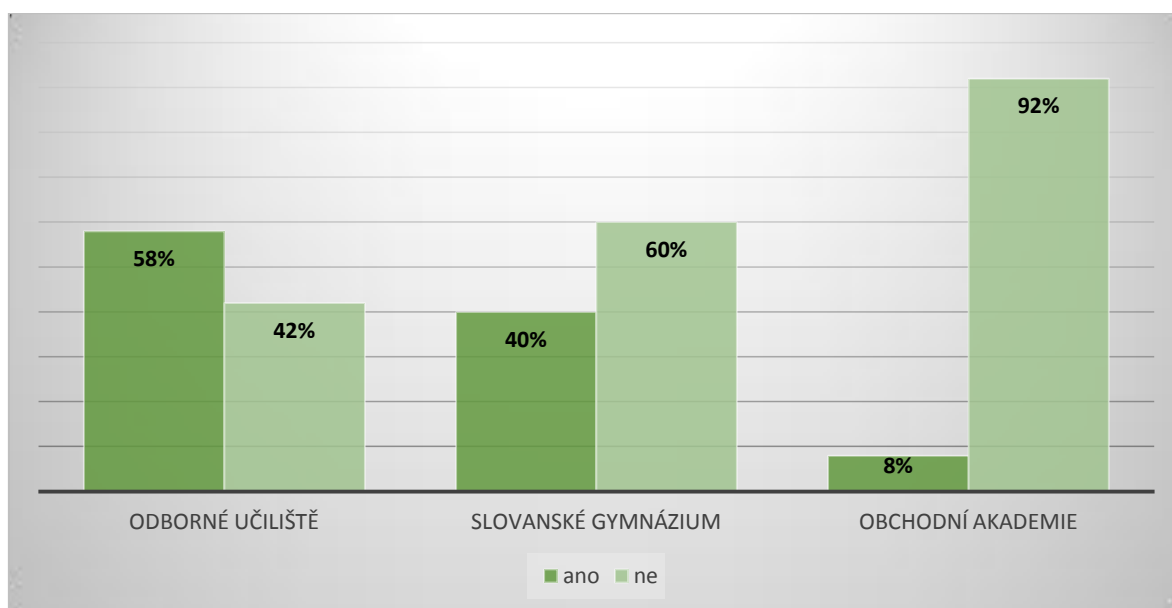
Další otázka vztahující se k této hypotéze je otázka č. 16: *Stal/a ses někdy obětí kyberšikany?* Opět zde mohli studenti vybrat odpovědi a) ano b) ne.

Tab. 14. *Sám/a obětí kyberšikany*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	42	58%	28	40%	5	8%	75	37%
ne	31	42%	42	60%	56	92%	129	63%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z celkového vzorku 204 (100%) zvolilo možnost a) ano 75 (37%) studentů. Z celku dotazovaných z Odborného učiliště 73 (100%) byla možnost a) ano zvolena 42 x (58%) a 5 x (8%) studenty z Obchodní akademie z celkového počtu 61 (100%) studentů, na Slovanském gymnáziu uvedlo 28 (40%) studentů odpověď a) ano.

Graf 14. *Stal/a ses někdy obětí kyberšikany?*

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že studenti gymnázia jsou schopni nejlépe vysvětlit pojmy týkající se rizikových jevů internetu než studenti z Odborného učiliště a Obchodní akademie.

K této hypotéze se vztahuje otázka č. 20: *Prosím, zkus vysvětlit, co znamenají tyto pojmy: kyberstalking, kybergrooming, sexting, netolismus.* Studenti měli dostatečný prostor, aby se pokusili objasnit a co nejlépe vystihnout vybrané termíny.

Tab. 15. *Vysvětlení pojmů týkajících se rizikových jevů internetu na základě prostudované literatury*

Pojem	Vysvětlení
kyberstalking	Opakované, systematické pronásledování oběti prostřednictvím informačních a komunikačních technologií.
kybergrooming	Chování uživatelů na internetu, jejichž hlavním cílem je přimět oběť (často pod falešnou identitou) k osobnímu setkání s dalšími úmysly (př. pohlavní zneužití)
sexting	Posílání intimních fotografií/videí prostřednictvím internetu, které mohou být prostředkem k vydírání
netolismus	Závislost na internetu (hraní počítačových her, chatování, sociální sítě)

Východiskem pro správné objasnění pojmů byla prostudovaná literatura a teoretická část práce, ve kterých jsme se zabývali rizikovými jevy internetu, tabulka č. 15 tak objasňuje termíny vztahující se k dané problematice.

Tab. 16. Vysvětlení pojmů týkajících se rizikových jevů internetu studenty Odborného učiliště

Odborné učiliště	Odpovědi	Počet	Procenta
KYBERSTALKING	sledování expartnera na internetu	22	30%
	sledování někoho na sociální síti	3	4%
	nezodpovězeno	48	66%
KYBERGROOMING	manipulace dítěte	1	1%
	obtěžování voláním	2	3%
	nezodpovězeno	70	96%
SEXTING	posílání nahých fotek přes internet	16	22%
	pornografie	4	5%
	nezodpovězeno	53	73%
NETOLISMUS	závislost na virtuálních drogách	3	4%
	nezodpovězeno	70	96%

Z celkového počtu 73 (100%) studentů na Odborném učilišti uvedlo 22 (30%), že **kyberstalking** je sledování expartnera na internetu, 3 (4%) studenti napsali, že jde o sledování někoho na sociální síti, 48 (66%) na tuto otázku vůbec neodpovědělo. **Kybergrooming** vysvětlil 1 (1%) student jako manipulace dítěte, 2 studenti napsali, že kybergrooming je obtěžování voláním a 70 (96%) tento termín neobjasnilo. Pod termínem **sexting** si posílání nahých fotek představuje 16 (22%) dotazovaných, další 4 (5%) napsali, že jde o pornografii, 53 (73%) nevedlo nic. Poslední pojem **netolismus** nevysvětlilo 70 (96%) studentů, pouze 3 (4 %) studenti uvedli, že jde o závislost na virtuálních drogách.

Tab. 17. Vysvětlení pojmů týkajících se rizikových jevů internetu studenty Slovanského gymnázia

Slovanské gymnázium	Odpovědi	Počet	Procenta
KYBERSTALKING	sledování někoho přes internet	57	82%
	urážení	1	1%
	nezodpovězeno	12	17%
KYBERGROOMING	pomocí internetu přesvědčit někoho k osobní schůzce	4	6%
	mít falešný profil	1	1%
	nezodpovězeno	65	93%
SEXTING	sexuální obtěžování přes internet	42	60%
	šíření pornografie dětí a mladistvých přes internet	27	39%
	nezodpovězeno	1	1%
NETOLISMUS	závislost na internetu	3	4%
	náboženství	2	3%
	nezodpovězeno	65	93%

Na Slovanském gymnáziu odpovídalo 70 (100%) studentů. Z celkového počtu 57 (82%) studentů uvedlo, že **kyberstalking** je pronásledování někoho přes internet, 1 (1%) student napsal, že jde o urážení, ostatních 12 (17%) termín nevysvětlili. **Kybergrooming** chápou 4 (6%) studenti jako způsob, díky kterému přesvědčíme někoho k osobní schůzce, 1 (1%) jako mít falešný profil, 65 (93%) studentů pojem vůbec neobjasnilo. Nejčastější odpovědi u **sextingu** bylo sexuální obtěžování přes internet, kterou napsalo 42 (60%) studentů, dalších 27 (39%) jej vysvětlili jako šíření pornografie dětí a mladistvých přes internet, pouze 1 (1%) student pojem neobjasnil. U posledního termínu – **netolismus** je náboženství, napsali 2 (3%) studenti, dalších 65 (93%) nenapsali nic.

Tab. 18. Vysvětlení pojmů týkajících se rizikových jevů internetu na Obchodní akademii

Obchodní akademie	Odpovědi	Počet	Procenta
KYBERSTALKING	sledování někoho na internetu	37	61%
	nezodpovězeno	24	39%
KYBERGROOMING	krádež identity	1	2%
	snaha o osobní schůzku	7	11%
	nezodpovězeno	53	87%
SEXTING	posílání erotických fotek	13	21%
	snaha domluvit si sexuální styk	13	21%
	nezodpovězeno	35	58%
NETOLISMUS	závislost na internetu	5	8%
	nezodpovězeno	56	92%

Z celkového počtu 61 (100%) studentů 37 (61%) napsalo, že **kyberstalking** je sledování někoho na internetu, ostatních 24 (39%) neodpovědělo. U **kybergroomingu** napsal 1 (2%) student, že se jedná o krádež identity, 7 (11%) jej vysvětlilo jako snahu o osobní schůzku, 53 (87%) tento pojem neobjasnilo. **Sexting** – 13 (21%) studentů vyložilo jako posílání erotických fotek, dalších 13 (21%) jej interpretovalo jako snahu domluvit si sexuální styk a zbylých 35 (58%) nezodpovědělo. Posledním pojmem byl **netolismus**, u kterého pouze 5 (8%) studentů uvedlo, že se jedná o závislost na internetu, dalších 56 (92%) nenapsalo nic.

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že neexistuje rozdíl mezi studenty v době strávené na internetu a alespoň 50 % všech dotázaných studentů stráví na internetu několik hodin denně.

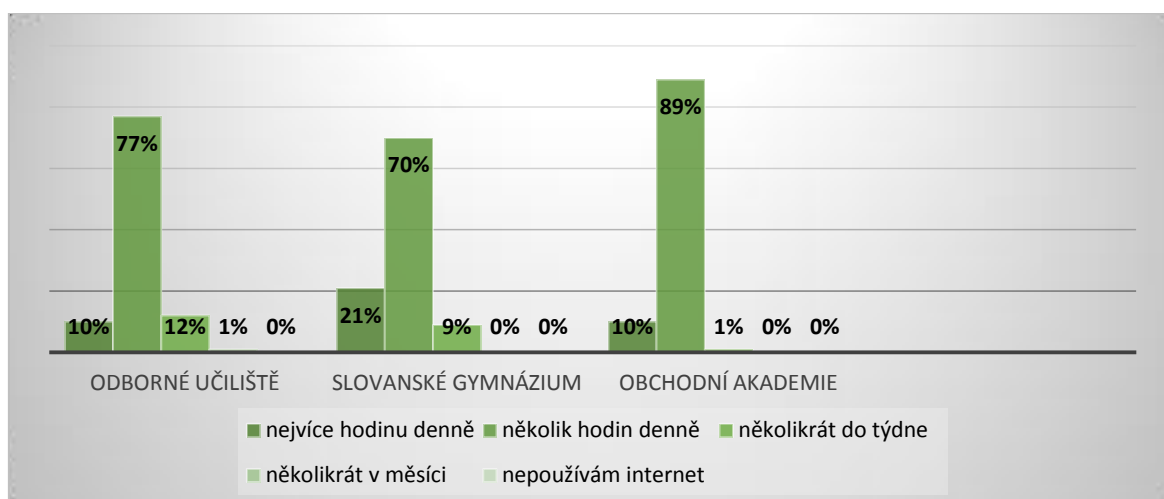
Tomuto tvrzení odpovídá otázka č. 3: *Kolik času strávíš na internetu?* Možnosti pro studenty byly následující: a) nejvíce hodinu denně, b) několik hodin denně, c) několikrát do týdne, d) několikrát v měsíci, e) nepoužívám internet.

Tab. 19. Čas strávený na internetu

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
nejvíce hodinu denně	7	10%	15	21%	6	10%	28	14%
několik hodin denně	56	77%	49	70%	54	89%	159	78%
několikrát do týdne	9	12%	6	9%	1	1%	16	8%
několikrát v měsíci	1	1%	0	0%	0	0%	1	0%
nepoužívám internet	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z celkového vzorku odpovědělo na tuto otázku 204 (100%) studentů, z nichž žádný student nezvolil možnost e) nepoužívám internet, naopak nejčastější odpovědí byla možnost b) několik hodin denně. Pro stanovení hypotézy je důležité, že neexistuje rozdíl mezi studenty na různých typech školy v době strávené na internetu a odpověď b) několik hodin denně byla tak na každé škole volena nejvíce. Na Odborném učilišti studenti vybrali možnost b) 56 x (77%), na Slovanském gymnáziu byla zvolena 49 x (70%) a u studentů Obchodní akademie jsme tuto možnost zaznamenali 54 x (89%). Z celkového vzorku studentů byla odpověď b) několik hodin denně vybrána 159 (78%) studenty.

Graf. 19. Kolik času trávíš na internetu?

Hypotéza. č. 4: Předpokládáme, že studenti Odborného učiliště si oproti studentům Slovanského gymnázia a Obchodní akademie neuvědomují nebezpečí vzniku rizikových jevů při zveřejňování fotografií (videí) či aktuálních míst svého pobytu a rodinných příslušníků na internetu.

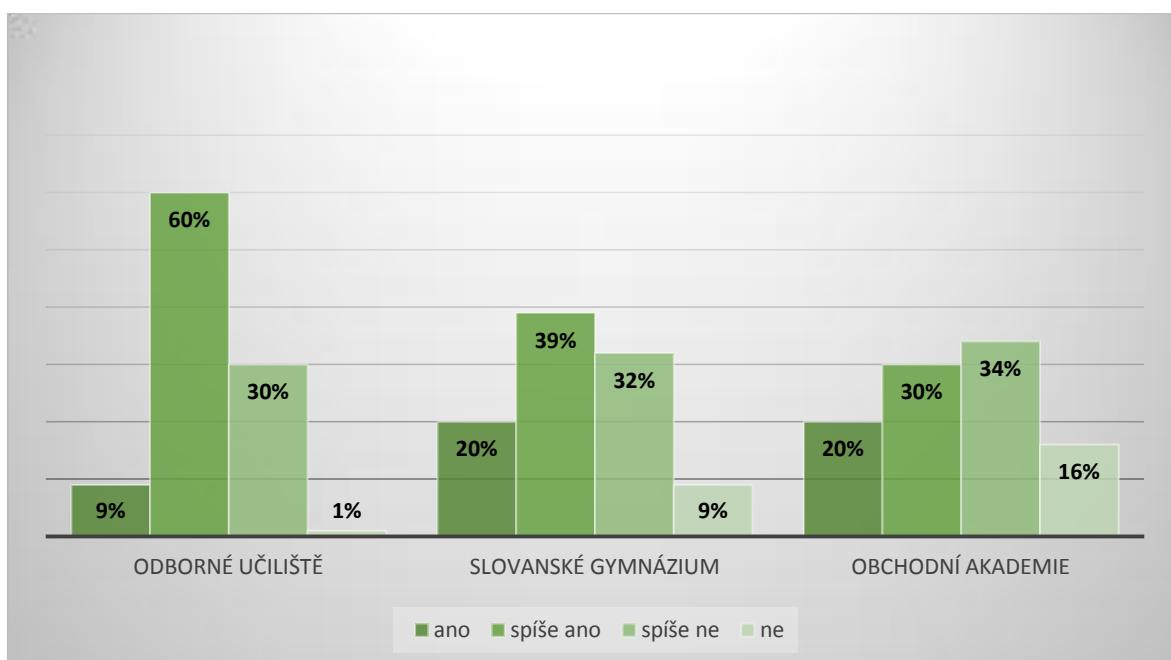
K dané hypotéze se vztahuje otázka č. 13: *Je podle tebe nebezpečné zveřejňovat na internetu všechny fotografie/video? Např. z dovolené, z oslavy, z míst, kde se právě nacházíš?* Studenti odpovídali a) ano, b) spíše ano, c) spíše ne, d) ne.

Tab. 20. Nebezpečí při zveřejňování fotografií/videí na internetu

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	7	9%	14	20%	12	20%	33	17%
spíše ano	43	60%	27	39%	18	30%	88	43%
spíše ne	22	30%	23	32%	21	34%	66	32%
ne	1	1%	6	9%	10	16%	17	8%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z celkového vzorku 204 (100%) studentů vyplývá, že 33 (17%) studentů se jasně přiklání k možnosti a) ano a 88 (43%) k možnosti b) spíše ano. Pro nás je však důležitý výsledek u studentů Odborného učiliště v porovnání s ostatními školami. Studenti Odborného učiliště zvolili odpověď a) ano 7 x (9%), b) spíše ano 43 x (60%), zatímco studenti Slovanského gymnázia vybrali a) ano 14 x (20%), b) spíše ano 27 x (39%) a studenti Obchodní akademie zvolili možnost a) ano 12 x (20%), odpověď b) spíše ano 18 x (30%). Při součtu odpovědí a) ano a b) spíše ano u studentů Odborného učiliště získáváme počet 50 (68%), na Slovanském gymnáziu je to 41 (58%), u studentů Obchodní akademie 30 (49%), což je nejméně ze všech škol.

Graf. 20. *Je podle tebe nebezpečné zveřejňovat na internetu všechny fotografie? Např. z dovolené, z oslavy, z míst, kde se právě nacházíš?*

Hypotéza č. 5: Předpokládáme, že alespoň 50% všech dotazovaných studentů byla někdy prostřednictvím internetu navržena osobní schůzka s neznámým člověkem a k osobnímu setkání nedošlo nejvíce u studentů Slovanského gymnázia.

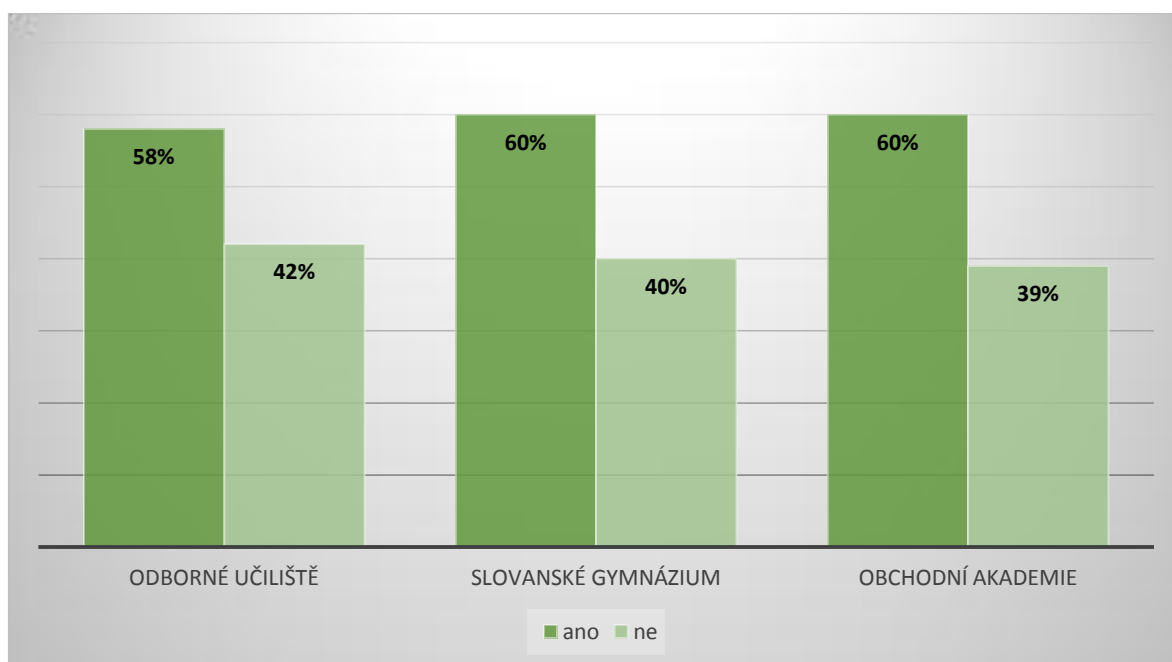
Této hypotéze odpovídá otázka č. 11: *Navrhl ti někdy cizí člověk prostřednictvím internetu schůzku?* Studenti volili z možností a) ano b) ne.

Tab. 21. *Navržení schůzky s cizím člověkem*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	42	58%	42	60%	37	60%	121	59%
ne	31	42%	28	40%	24	39%	83	41%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z celkového počtu 204 (100%) studentů odpovědělo na tuto otázku 121 (59%) a) ano, ostatních 83 (41%) zvolilo možnost b) ne.

Graf. 21. *Navrhl ti někdy cizí člověk prostřednictvím internetu schůzku?*

Pro stanovení hypotézy je pro nás důležitá další výzkumná otázka č. 12: *Pokud ano, došlo k tomuto setkání?* Možnosti byly a) ano b) ne.

Tab. 22. *Osobní setkání s cizím člověkem*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	33	45%	30	43%	31	51%	94	46%
ne	40	55%	40	57%	30	49%	110	54%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z dané tabulky vyplývá, že z celkového počtu 204 (100%) studentů u 110 (54%) k osobnímu setkání nedošlo. Pro přijetí či zamítnutí hypotézy je pro nás důležitý výsledek u studentů Slovanského gymnázia, z těch studentů, kterým bylo navrženo osobní setkání, došlo k osobní schůzce u 30 (43%) studentů.

Graf. 22. *Pokud ano, došlo k tomuto setkání?*

Hypotéza č. 6: Předpokládáme, že alespoň 50% dotázaných studentů má ve svých přátelích na sociální síti někoho, koho osobně nezná a zároveň si uvědomuje možné nebezpečí, které může v této souvislosti nastat.

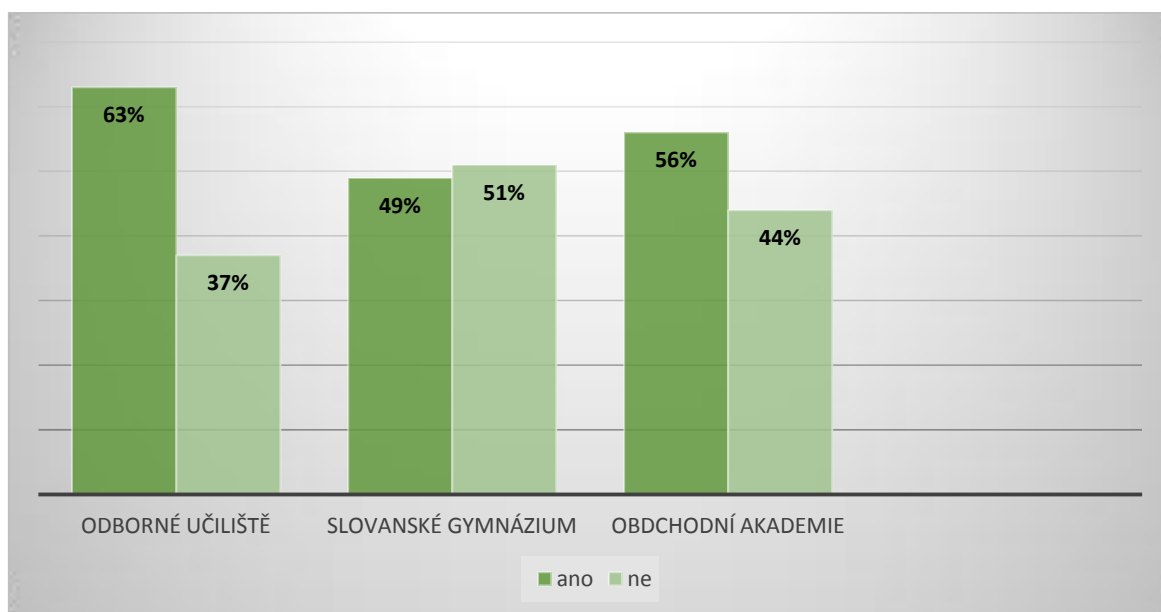
Ke stanovení této hypotézy se vztahuje otázka č. 9: *Máš ve svých přátelích někoho, koho osobně neznáš?* Odpovědi byly a) ano b) ne.

Tab. 23. Přátelství na sociální síti

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	46	63%	34	49%	34	56%	114	56%
ne	27	37%	36	51%	27	44%	90	44%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z tabulky vidíme, že možnost b) ne zvolilo 36 (51%) z dotázaných studentů 70 (100%) Slovanského gymnázia. Naopak studenti na Odborném učilišti a Obchodní akademii měli stejný počet odpovědí b) ne 27 (37%) z celkového počtu 73 (100%) studentů a 27 (44%) odpovědí b) ne z 61 (100%) studentů. Pro stanovení hypotézy je pro nás důležitý celkový výsledek, tedy celkový počet odpovědí a) ano, kterou vybralo 114 (56%) studentů z celkového vzorku 204.

Graf. 23. *Máš ve svých přátelích někoho, koho osobně neznáš?*

Další otázka vztahující se k hypotéze byla otázka č. 10: *Myslíš si, že může být nebezpečné mít někoho v přátelích, aniž bys ho/ji znal?* Studenti volili z odpovědí a) ano, b) spíše ano, c) spíše ne, d) ne.

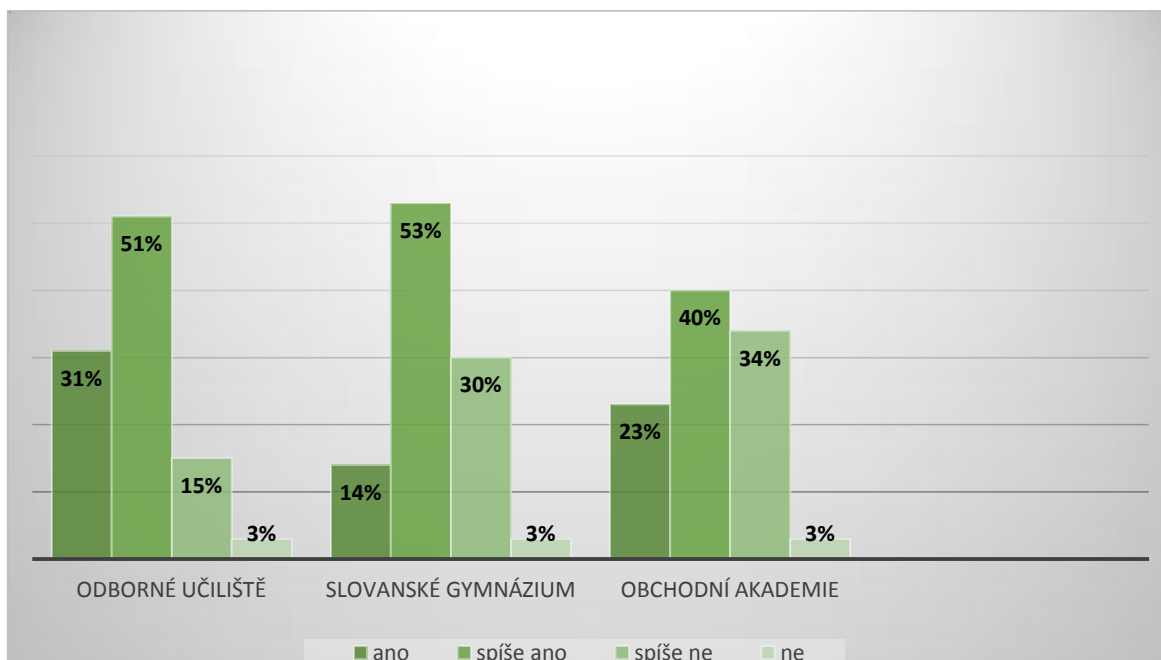
Tab. 24. *Nebezpečí mít někoho cizího v přátelích*

Možnosti	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
ano	23	31%	10	14%	14	23%	47	23%
spíše ano	37	51%	37	53%	24	40%	98	48%
spíše ne	11	15%	21	30%	21	34%	53	26%
ne	2	3%	2	3%	2	3%	6	3%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Nejčastější odpovědi z celého vzorku 204 (100%) studentů byla odpověď b) spíše ano, kterou zvolilo 98 (48%) studentů, naopak nejméně odpovědi 6 (3%) získala možnost d) ne.

Pro stanovení hypotézy je důležitý výsledek u možností a) ano s 47 (23%) odpověďmi a možnost b) spíše ano, kterou zvolilo 98 (48%) studentů. Celkový počet z dotázaných studentů 204 (100%) se tak 145 (71%) přiklání k tomu, že mít někoho cizího v přátelích je nebezpečné.

Graf. 24. *Myslíš si, že může být nebezpečné mít někoho v přátelích, aniž bys ho/ji znal?*

Hypotéza č. 7: Předpokládáme, že studenti Slovanského gymnázia si uvědomují spoluúčast na kyberšikaně při kliknutí na tlačítko „to se mi líbí“ na sociální síti více než studenti Obchodní akademie.

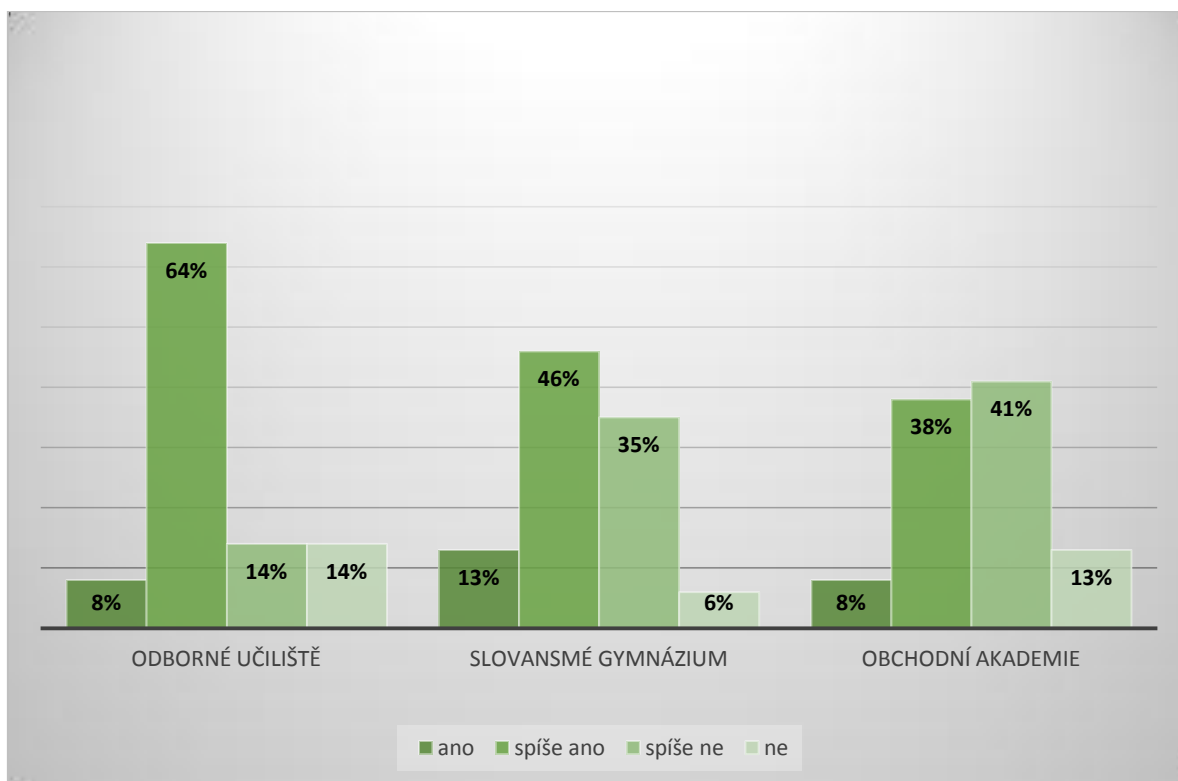
K této hypotéze se vztahuje otázka č. 17: *Když „dáš like“ = líbí se mi fotce/videu/statusu, které by uráželo či ponižovalo tvého spolužáka/přítele/někoho z rodiny, myslíš si, že to lze považovat za spoluúčast na kyberšikaně?* Studenti mohli vybírat z odpovědí a) ano, b) spíše ano, c) spíše ne, d) ne.

Tab. 25. *Spoluúčast na kyberšikaně při „lajknutí“ ponižující fotografie/videa*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	6	8%	9	13%	5	8%	27	13%
spíše ano	47	64%	32	46%	23	38%	102	50%
spíše ne	10	14%	25	35%	25	41%	55	27%
ne	10	14%	4	6%	8	13%	20	10%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z celkového vzorku studentů Slovanského gymnázia 70 (100%) studentů na tuto otázku uvedlo 9 (13%) odpověď a) ano, dále 32 (46%) b) spíše ano. Z 61 (100%) studentů Obchodní akademie zvolili možnost a) ano 5 (8%), b) spíše ano 23 (38%). „Lajknutí“ fotky/videa, které uráží nebo ponižuje osobu, kterou dotyčný zná, považuje celkem při součtu odpovědí a) ano a b) spíše ano 41 (58%) studentů Slovanského gymnázia z celku 70 (100%) za spoluúčast na kyberšikaně, tuto souvislost na Obchodní akademii vnímá 28 (46%) z celkového počtu dotazovaných 61 (100%) studentů.

Graf. 25. Když „dáš like“ = líbí se mi fotce/video/statusu, které by uráželo či ponižovalo tvého spolužáka/přítele/někoho z rodiny, myslíš si, že to lze považovat za spoluúčast na kyberšikaně?

7.1 Vyjádření ke stanoveným hypotézám

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že studenti odborného učiliště se s kyberšikanou setkali častěji než studenti gymnázia a studenti obchodní akademie.

K této hypotéze se vztahovala otázka č. 15: *Znáš někoho na tvé škole, kdo se stal obětí kyberšikany?* Výsledky byly zaznamenány do tabulky č. 13, ze které plyne, že odpověď a) ano zvolilo na Odborném učilišti 51 (70%) z celku dotazovaných 73 (100%) studentů, zatímco u studentů Obchodní akademie byla odpověď a) ano vybrána v 6 (10%) případech z daného celku 61 (100%) studentů a studenti Slovanského gymnázia zvolili možnost a) ano 7 x (10%).

V tabulce č. 14 jsou prezentovány výsledky vztahující se k otázce č. 16: *Stal/a ses někdy obětí kyberšikany?* Z celku dotazovaných z Odborného učiliště byla možnost a) ano zvolena 42 x (58%) a 5 x (8%) studenty z Obchodní akademie z celkového počtu 61 studentů, na

Slovanském gymnáziu uvedlo 28 (40%) studentů odpověď a) ano, proto tuto hypotézu **přijímáme**.

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že studenti gymnázia jsou schopni nejlépe vysvětlit pojmy týkající se rizikových jevů internetu než studenti z Odborného učiliště a Obchodní akademie.

K této hypotéze se vztahuje otázka č. 20: *Prosím, zkus vysvětlit, co znamenají tyto pojmy: kyberstalking, kybergrooming, sexting, netolismus*. Odpovědi studentů různých typů škol byly zaznamenány do třech tabulek (tabulka č. 16, 17, 18). Úkolem studentů bylo co nejlépe vystihnout podstatu daných termínů týkajících se rizikových jevů internetu.

V první oblasti – **kyberstalking** studenti Slovanského gymnázia 57 x uvedli, že se jedná o sledování někoho přes internet, 1 x, že jde o urážení, 12 neodpovědělo. Studenti Obchodní akademie napsali 37x, že jde také o sledování někoho přes internet, ostatních 24 neodpovědělo, studenti Odborného učiliště, že se jedná o sledování expartnera na internetu 22 x, sledování někoho na sociální síti 3 x, a ostatních 48 neodpovědělo vůbec. **Kybergrooming** vysvětlovali studenti gymnázia jako mít falešný profil 1x, pomocí internetu přesvědčit někoho k osobní schůzce 4x, ostatních 65 studentů nezodpovědělo. Na učilišti tento pojem nevysvětlili v 70 případech, pouze 1 student napsal, že jde o manipulaci, 2 x se objevila odpověď, že jde o obtěžování voláním. Na Obchodní akademii uvedli, že jde o krádež identity 1x, 7x snahu o osobní schůzku, 53 x neodpověděli. Další pojem byl **sexting**, který studenti gymnázia vysvětlili 16x jako posílání nahých fotek přes internet, 4 x jako pornografii a 1 student neobjasnili tento pojem vůbec. Na učilišti jej chápou studenti 16 x jako sexuální obtěžování přes internet, ve 4 případech jako ukazování nahých fotek na internetu, 53 jej nepopsalo vůbec. Z Obchodní akademie studenti napsali, že jde o posílání erotických fotek 13x, snahu domluvit si sexuální styk napsalo 13 studentů, ostatních 35 studentů nenapsalo nic. Posledním termínem byl **netolismus**, jež vysvětlili studenti gymnázia 3 x jako závislost na internetu, 2 x jako náboženství, 65 nenapsalo nic. Z Odborného učiliště se vyskytly pouze tři odpovědi a to 3 x závislost na virtuálních drogách, ostatních 70 neodpovědělo. Na Obchodní akademii se vyskytly následující odpovědi: 5x závislost na internetu, ostatních 56 studentů neodpovědělo.

Na základě těchto odpovědí lze konstatovat, že studenti Slovanského gymnázia vysvětlili nejlépe pouze jeden termín – kyberstalking a to v 57 případech jako pronásledování někoho přes internet, v ostatních oblastech se objevovaly odpovědi, které nevystihly přesnou

podstatu, příp. se s termínem zcela neztotožňovaly, např. netolismus – 2 x odpověď náboženství. Proto hypotézu **nepřijímáme**.

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že neexistuje rozdíl mezi studenty v době strávené na internetu a alespoň 50 % všech dotázaných studentů stráví na internetu několik hodin denně.

K této hypotéze se vztahuje otázka č. 3: *Kolik času strávíš na internetu?* Výsledky jsou interpretovány v tabulce č. 19., ze které plyne, že možnost b) několik hodin denně vybralo 159 (78%) studentů z celkového počtu 204. Na základě těchto výsledků hypotézu **přijímáme**.

Hypotéza č. 4: Předpokládáme, že studenti Odborného učiliště si oproti studentům Slovanského gymnázia a Obchodní akademie neuvědomují nebezpečí vzniku rizikových jevů při zveřejňování fotografií (videí) či aktuálních míst svého pobytu a rodinných příslušníků na internetu.

K dané hypotéze se vztahuje otázka č. 13: *Je podle tebe nebezpečné zveřejňovat na internetu všechny fotografie/video? Např. z dovolené, z oslavy, z míst, kde se právě nacházíš?* Výsledky jsou znázorněny v tabulce č. 20, ze které je patrné, že studenti Odborného učiliště zvolili odpověď a) ano 7 x (9%), b) spíše ano 43 x (60%), zatímco studenti Slovanského gymnázia vybrali a) ano 14 x (20%), b) spíše ano 27 x (39%) a studenti Obchodní akademie zvolili možnost a) ano 12 x (20%), odpověď b) spíše ano 18 x (30%). Při součtu odpovědí a) ano b) spíše ano u studentů Odborného učiliště získáváme počet 50 (68%), na Slovanském gymnáziu je to 41 (58%), u studentů Obchodní akademie 30 (49%), což je nejméně ze všech škol. Proto hypotézu **zamítáme**.

Hypotéza č. 5: Předpokládáme, že alespoň 50% všech dotazovaných studentů byla někdy prostřednictvím internetu navržena osobní schůzka s neznámým člověkem a k osobnímu setkání nedošlo nejvíce u studentů Slovanského gymnázia.

Této hypotéze odpovídá otázka č. 11: *Navrhl ti někdy cizí člověk prostřednictvím internetu schůzku?* Výsledky výzkumné otázky byly zpracovány a interpretovány v tabulce č. 21. Z celkového počtu 204 studentů odpovědělo na tuto otázku 121 (59%) a) ano, ostatních 83 (41%) zvolilo možnost b) ne.

Ke stanovení hypotézy se také vztahuje otázka č. 12: *Pokud ano, došlo k tomuto setkání?* a tabulka č. 22. U studentů Slovanského gymnázia došlo k osobnímu setkání u 30 (43%) studentů z celkového počtu 70 (100%), u studentů Odborného učiliště došlo v tomto případě u

33 (45%) z celkového počtu 73 (100%), na Obchodní akademii se tak stalo u 31 (51%) studentů z počtu 61 (100%). V obou případech výsledky ukazují, že se hypotéza potvrdila, tudíž ji **přijímáme**.

Hypotéza č. 6: Předpokládáme, že alespoň 50% dotázaných studentů má ve svých přátelích na sociální síti někoho, koho osobně nezná a zároveň si uvědomuje možné nebezpečí, které může v této souvislosti nastat.

Ke stanovení této hypotézy se vztahuje otázka č. 9: *Máš ve svých přátelích někoho, koho osobně neznáš?* Výsledky jsou prezentovány v tabulce č. 23, ze které vyplývá, že 114 (56%) ze všech dotázaných studentů zvolilo možnost a) ano. Ke stanovení hypotézy sloužila další otázka č. 10: *Myslíš si, že může být nebezpečné mít někoho v přátelích, aniž bys ho/ji znal?* Jejich odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 24. Z celkového vzorku 204 studentů byla možnost a) ano zvolena 47 x (23%), možnost b) spíše ano 98 x (48%) studentů. Možnosti a) ano a b) spíše ano byly z celkového počtu vybrány 145 x (71%) z celkového vzorku, které značí, že více jak polovina dotázaných studentů si uvědomuje možné nebezpečí mít někoho cizího v přátelích na sociální síti. V této souvislosti hypotézu **přijímáme**

Hypotéza č. 7: Předpokládáme, že studenti Slovanského gymnázia si uvědomují spoluúčast na kyberšikaně při kliknutí na tlačítko „to se mi líbí“ na sociální síti více než studenti Obchodní akademie.

K této hypotéze se vztahuje otázka č. 17: *Když „dáš like“ = líbí se mi fotce/videu/statusu, které by uráželo či ponižovalo Tvého spolužáka/přítele/někoho z rodiny, myslíš si, že to lze považovat za spoluúčast na kyberšikaně?* V tabulce č. 25 jsou interpretovány výsledky výzkumné otázky.

Při „*lajknutí*“ fotky/video, které uráží nebo ponižuje osobu, kterou dotyčný zná, se přiklání odpověďmi a)ano a b) spíše ano celkem při 41 (58%) studentů Slovanského gymnázia k názoru, že se jedná o spoluúčast na kyberšikaně. Podobný postoj zaujímá na Obchodní akademii při součtu těchto odpovědí celkem 28 (46%). Na základě uvedených dat hypotézu **přijímáme**.

7.2 Ostatní výsledky výzkumu

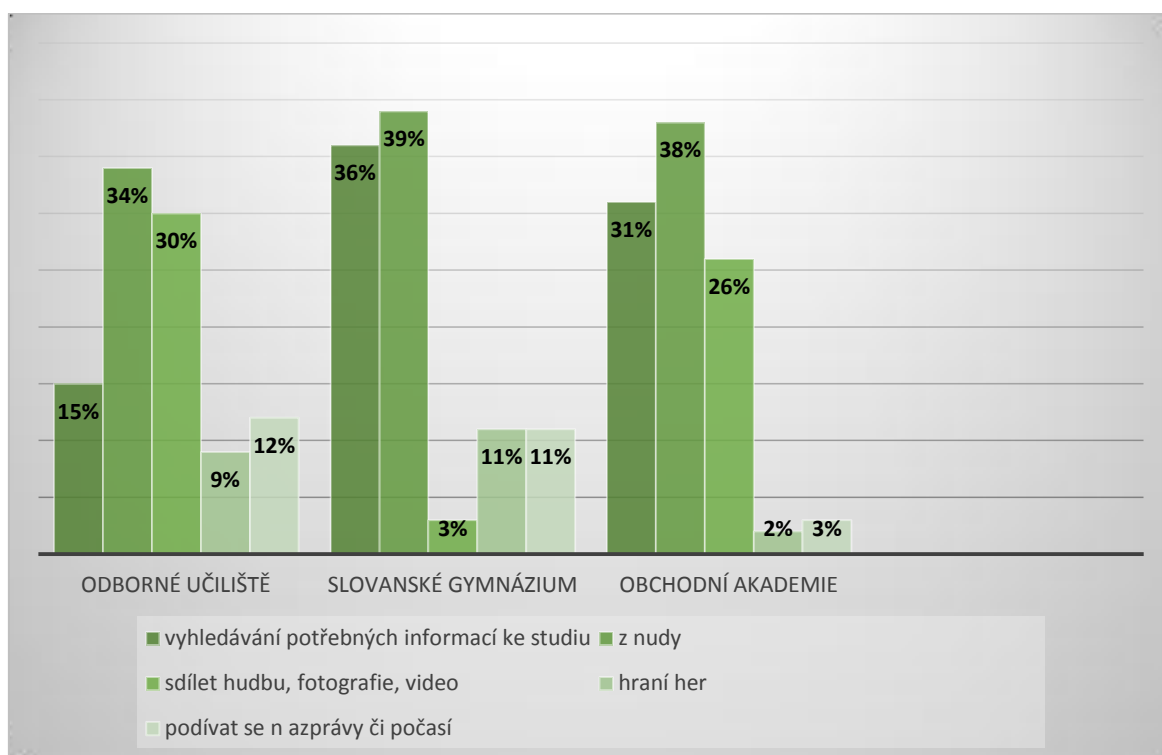
V dotazníku byly položeny i další otázky, které se však nevztahují k našim hypotézám. Tyto výsledky jsou prezentovány níže.

Tab. 26. *Za jakým účelem chodíš na internet? a) vyhledávání potřebných informací ke studiu, b) sdílet hudbu, fotografie, video, c) z nudy, d) hraní her, e) podívat se na zprávy, počasí*

Škola	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
vyhledávání potřebných informací ke studiu	11	15%	25	36%	19	31%	55	27%
sdílet hudbu, fotografie, video	25	34%	27	39%	23	38%	75	37%
z nudy	22	30%	2	3%	16	26%	40	20%
hraní her	6	9%	8	11%	1	2%	15	7%
podívat se na zprávy či počasí	9	12%	8	11%	2	3%	19	9%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z tabulky lze vyčíst, že studenti z Odborného učiliště chodí na internet nejčastěji za účelem sdílení hudby, fotografií nebo videí, tuto možnost zvolili 25 x (34%) z celkového počtu 73 (100%). Na Slovanském gymnáziu zvolilo 27 (39%) stejnou možnost, tedy b) sdílet hudbu, fotografie, videa z počtu 70 (100%) studentů. Na Obchodní akademii byla možnost b) také nejčastější, odpověď b) vybralo 23 (38%) studentů z 61 (100%).

Graf. 26. *Za jakým účelem chodíš na internet?*

Tab. 27. U každé z možností (levý sloupec v tabulce) napiš jednu číselnou hodnotu, která udává, co považuješ: 1 = velké riziko, 2 = spíše velké riziko, 3 = spíše malé riziko, 4 = malé riziko.

Škola	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie	
	Pořadí velké riziko (n)	Pořadí malé riziko (n)	Pořadí velké riziko (n)	Pořadí malé riziko (n)	Pořadí velké riziko (n)	Pořadí malé riziko (n)
a) zneužití osobních dat	1. (67)	6. (6)	3. (55)	4. (15)	2. (55)	4. (6)
b) šíření pornografických snímků	2. (65)	5. (8)	5. (50)	2. (20)	3. (54)	3. (7)
c) vydírání prostřednictvím internetu	4. (61)	3. (12)	1. (61)	6. (9)	1. (56)	5. (5)
d) nabourání do internetového bankovníctví	3. (62)	4. (11)	4. (52)	3. (18)	4. (52)	2. (9)
e) mít virtuální kamarády	5. (33)	1. (40)	6. (32)	1. (38)	5. (28)	1. (33)
f) podvody (reklamy, nákup přes internet)	6. (55)	2. (18)	2. (59)	5. (11)	3. (54)	3. (7)

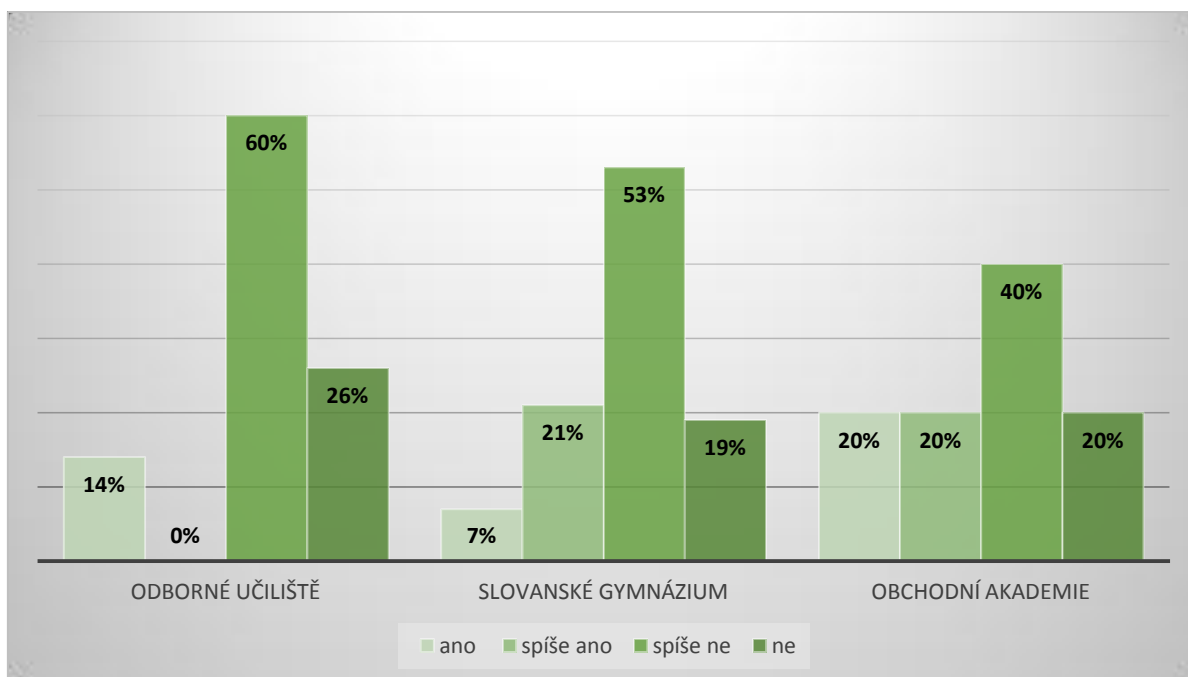
Studenti u každé možnosti uvedli jednu číselnou hodnotu, která dle zadání značila, co si myslí o daném rizikovém jevu internetu. Z tabulky vyplývá pořadí číselných hodnot, počet v každé závorce udává počet napsaných hodnot. Číselná hodnota 1 = velké riziko, 2 = spíše velké riziko byly sečteny a pro lepší přehlednost do tabulky zaznamenány a vyhodnoceny jako velké riziko. Číselné hodnoty 3 = spíše malé riziko a 4 = malé riziko byly taktéž sečteny a vyhodnoceny jako malé riziko. Z tabulky dále vyplývá, že studenti Odborného učiliště vnímají jako největší riziko a) zneužití osobních dat – (67), naopak nejmenším rizikem je pro ně e) mít virtuální kamarády – (40). Na Slovanském gymnáziu studenti vnímají jako největší riziko možnost c) vydírání prostřednictvím internetu – (61) a nejmenší riziko stejně jako na Odborném učilišti e) mít virtuální kamarády – (38). U studentů Obchodní akademie dopadly výsledky následovně: největší riziko vidí u možnosti c) vydírání prostřednictvím internetu – (56), nejmenší riziko e) mít virtuální kamarády – (33).

Tab. 28. *Myslíš si, že kvůli trávení času na internetu zanedbáváš svoje povinnosti? (škola, plnění domácích prací)*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	10	14%	5	7%	12	20%	27	13%
spíše ano	0	0%	15	21%	12	20%	27	13%
spíše ne	44	60%	37	53%	25	40%	106	52%
ne	19	26%	13	19%	12	20%	44	22%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z tabulky vyplývá, že z celkového vzorku dotazovaných 204 (100%) studentů se 106 (52%) přiklání k možnosti c) spíše ne a 44 (22%) k odpovědi d) ne.

Graf. 28. *Myslíš si, že kvůli trávení na internetu zanedbáváš své povinnosti? (škola, plnění domácích prací)*

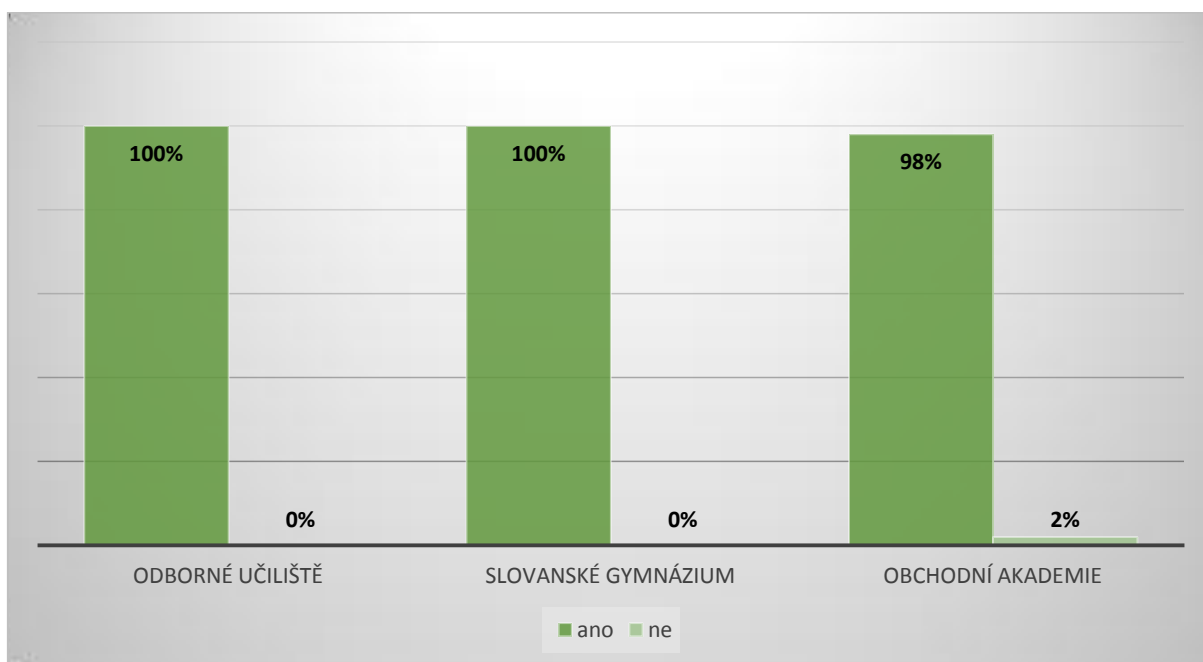

Tab. 29. *Máš založený profil na některé sociální síti? (Facebook, Instagram, Twitter, MySpace aj.)*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
ano	73	100%	70	100%	60	98%	203	98%
ne	0	0%	0	0%	1	2%	1	2%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z výsledků vyplývá, že z celkového vzorku 204 (100%) studentů má založený profil na nějaké sociální síti 203 (99%) studentů, pouze 1 (1%) student z Obchodní akademie vybral možnost b) ne, nemá založený profil, tedy ostatních 203 studentů zakroužkovalo možnost a) ano.

Graf. 29. Máš založený profil na některé sociální síti? (Facebook, Instagram, Twitter, MySpace aj.)

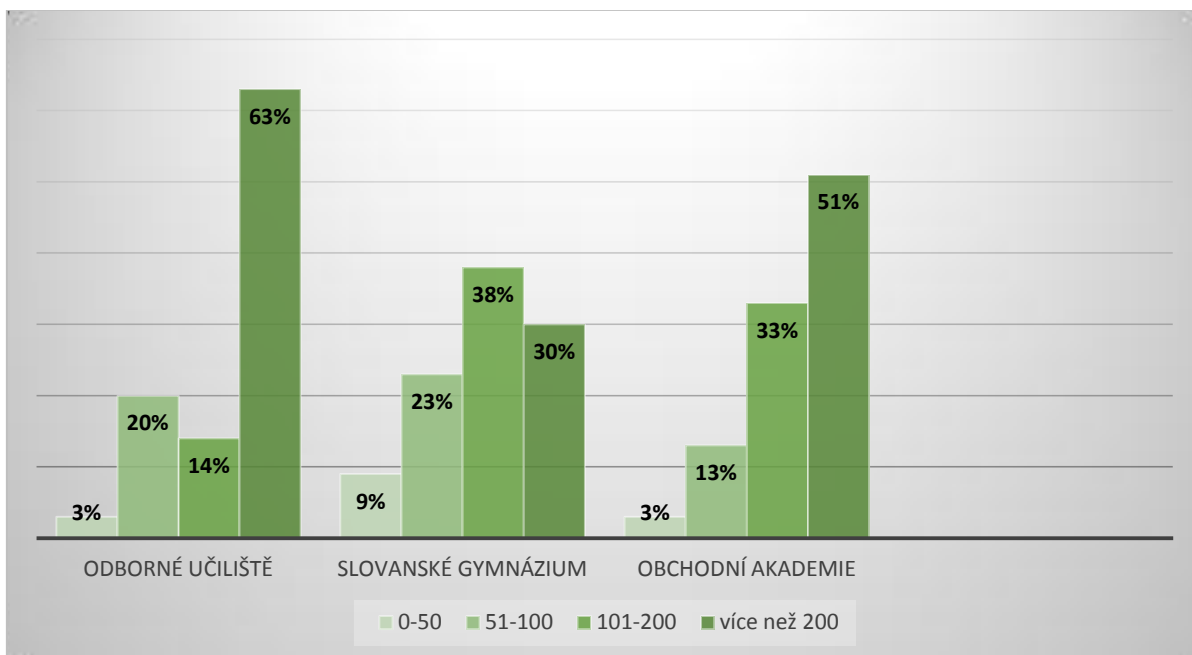

Tab. 30. Kolik přátel máš na sociální síti? a) 0-50, b) 51-100, c) 101-200, d) více než 200

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Možnosti								
0-50	2	3%	6	9%	2	3%	10	5%
51-100	15	20%	16	23%	8	13%	39	19%
101-200	10	14%	27	38%	20	33%	57	28%
Více než 200	46	63%	21	30%	31	51%	98	48%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Tabulka vypovídá o tom, že 98 studentů (48%) z celku 204 (100%) má na sociální síti více jak 200 přátel, dalších 57 (28%) uvedlo, že počet přátel se pohybuje v rozmezí 101-200, 39 (19%) studentů vybralo možnost b) 51-100 přátel a zbylých 10 označilo odpověď a) 0-50 přátel na některé ze sociální sítě.

Graf. 30. *Kolik přátel máš na sociální síti?*

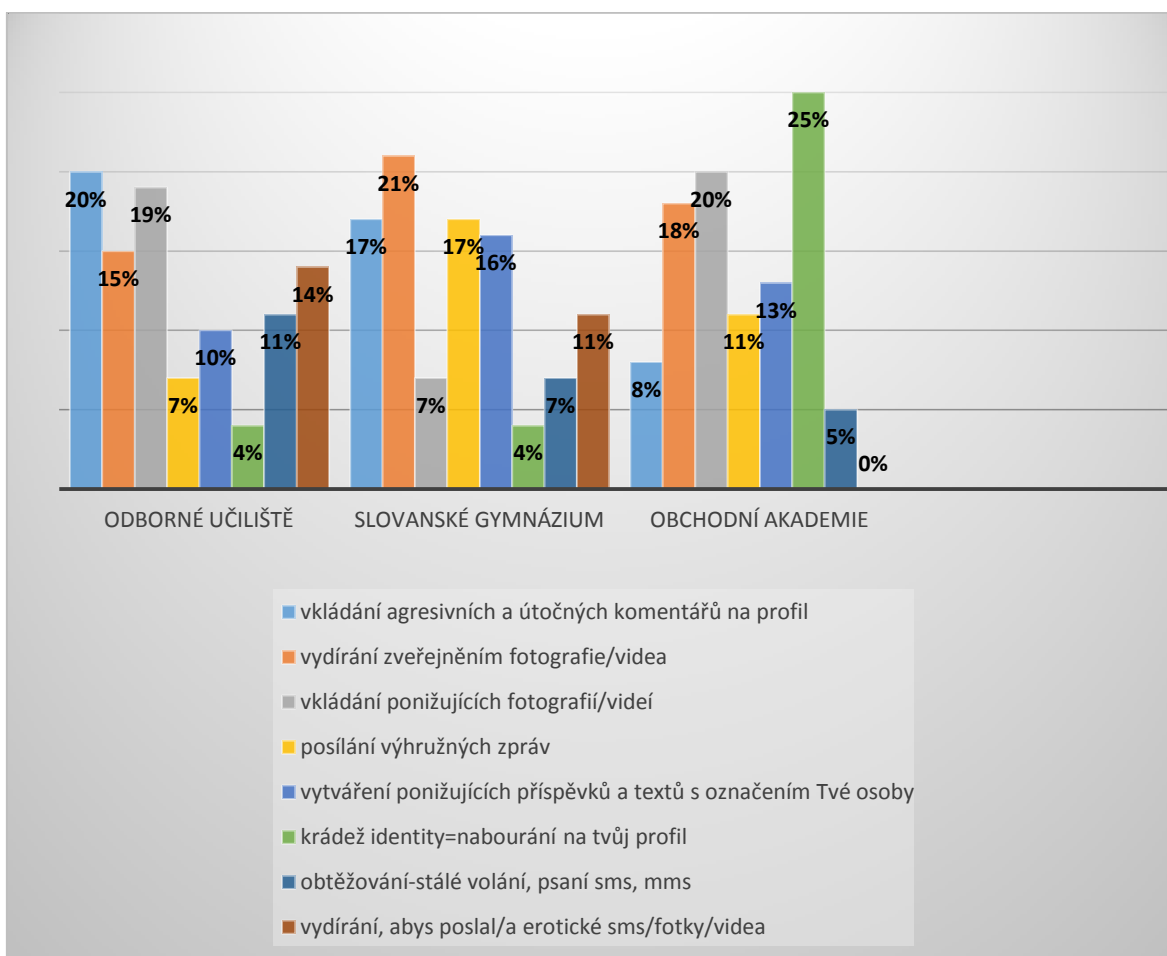
Tab. 31. Co je podle tebe kyberšikana? Vyber jednu z možností.

Školy	Odborné učiliště	Slovanské gymnázium	Obchodní akademie	Celkem
Možnosti	Procenta	Procenta	Procenta	Procenta
a) vkládání agresivních a útočných komentářů na profil	20%	17%	8%	16%
b) vydírání zveřejněním fotografie/videoa	15%	21%	18%	18%
c) vkládání ponižujících fotografií/videí	19%	7%	20%	15%
d) posílání výhružných zpráv (mobil, email, sociální síť)	7%	17%	11%	12%
e) vytvářením ponižujících příspěvků a textů s označením Tvé osoby	10%	16%	13%	13%
f) krádež identity = nabourání na tvůj profil, email aj.	4%	4%	25%	10%
g) obtěžování – stálé volání, psaní SMS	11%	7%	5%	8%
h) vydírání, abys poslal/a erotické sms/fotky/videoa	14%	11%	0%	8%

Možnosti výběru jsme zaznamenali do levého sloupce tabulky. Z výsledků vyplývá, že u studentů Odborného učiliště byla nejčastější odpovědí a) vkládání agresivních a útočných komentářů na profil, která byla zvolena 15 x (20%). Na Slovanském gymnáziu si pod termínem kyberšikana představují studenti možnost b) vydírání zveřejněním fotografie/videoa a to v 15 (21%) případech. U studentů Obchodní akademie bylo označeno f) krádež identity 15 x (25%).

Z celkového počtu studentů 204 (100%) studenti zvolili možnost b) vydírání zveřejněním fotografie/videoa, což byla nejčastější odpověď, kterou zvolilo u 37 (**18%**) studentů, zatímco nejméně zvolenými odpověďmi bylo g) obtěžování – stálé volání, psaní SMS, MMS zpráv a to 16 (8%) studenty a se stejnými procenty také možnost h) vydírání, abys poslal/a erotické sms/fotky/videoa a to taktéž s 8% z celkového vzorku 204 studentů.

Graf. 31. Co je podle tebe kyberšikana? Vyber jednu z možností.

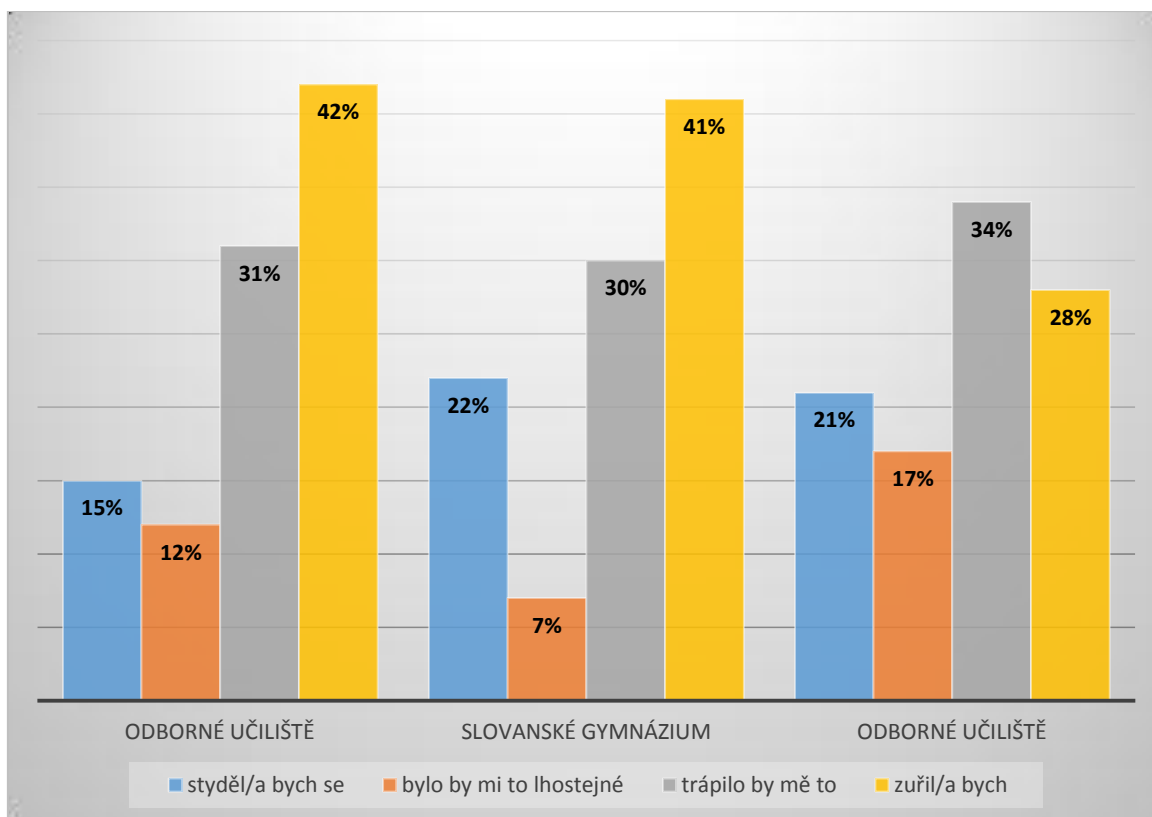

Tab. 32. *Jak by ses cítil/a, kdyby na internetu někdo z „tvých“ přátel zveřejňoval fotky/video/status, které by tvou osobu uráželo či ponižovalo s několika „lajky“ i opovrhujícími komentáři? a) styděl/a bych se, b) bylo by mi to lhostejné, c) trápilo by mě to, d) zuřil/a bych*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
styděl/a bych se	11	15%	15	22%	13	21%	39	19%
bylo by mi to lhostejné	9	12%	5	7%	10	17%	24	12%
trápilo by mě to	23	31%	21	30%	21	34%	65	32%
zuřil/a bych	30	42%	29	41%	17	28%	76	37%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Z tabulky vyplývá, že nejčastější odpovědí byla z celkového vzorku zvolena možnost d) zuřila bych. Tento postoj zaujímá 76 (37%) z celku dotazovaných. Naopak nejméně vybranou odpovědí byla možnost b) bylo by mi to lhostejné, a to u 24(12%) studentů.

Graf. 32. Jak by ses cítil/a, kdyby na internetu někdo z „tvých“ přátel zveřejňoval fotky/video/status, které by tvou osobu uráželo či ponižovalo s několika „lajky“ i opovrhujícími komentáři?

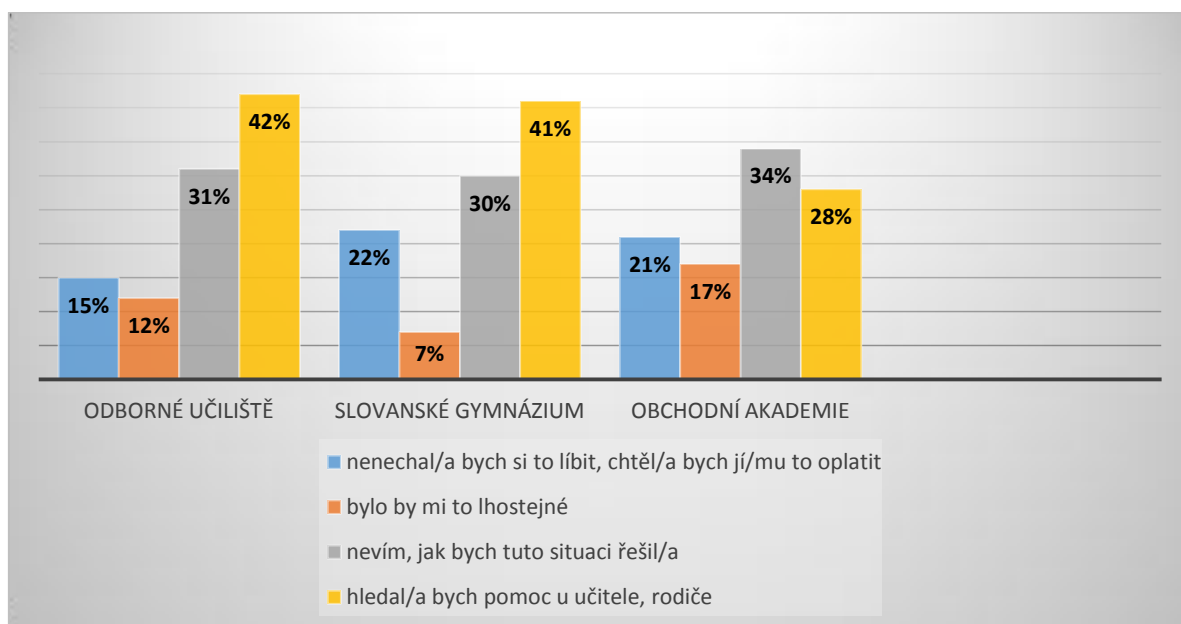

Tab. 33. *Jak bys řešil/a tuto situaci? a) nenechal/a bych si to líbit, chtěl/a bych jí/mu to oplatit, b) bylo by mi to lhostejné, c) nevím, jak bych tuto situaci řešil/a (za kým jít, na koho se obrátit), d) hledal/a bych pomoc u učitele, rodiče, výchovného poradce*

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
nenechal/a bych si to líbit, chtěl/a bych jí/mu to oplatit	11	15%	15	22%	13	21%	39	19%
bylo by mi to lhostejné	9	12%	5	7%	10	17%	24	12%
nevím, jak bych tuto situaci řešil/a (za kým jít, na koho se obrátit)	23	31%	21	30%	21	34%	65	32%
hledal/a bych pomoc u učitele, rodiče, v. poradce	30	42%	29	41%	17	28%	76	37%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Cílem této otázky bylo zjistit, jaký postoj by studenti zaujali, když by se oni sami stali oběťmi urážejících či ponižujících komentářů vůči jejich osobě. Zajímalo nás, jak by danou situaci řešili. Z tabulky vyplývá, že 30 (42%) studentů z Odborného učiliště by se obrátilo na učitele, příp. rodiče. Studenti gymnázia zvolili nejčastěji stejnou možnost, a to v 29 (41%) případech. Na Obchodní akademii 21 (34%) studentů zvolilo možnost c) nevím, jak bych tuto situaci řešil (za kým jít, na koho se obrátit). Z celkového počtu dotázaných studentů 204 (100%) by se 76 (37%) obrátilo na učitele/rodiče.

Graf. 33. *Jak bys řešil/a tuto situaci?*

Tab. 34. Představ si, že máš už dítě. Co bys udělal/a, kdybys zjistil/a, že je obětí kyberšikany?

Školy	Odborné učiliště		Slovanské gymnázium		Obchodní akademie		Celkem	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta	Počet	Procenta
obrátit se na školu/rodiče	16	22%	9	13%	11	18%	36	18%
osobně si to vyřídit s agresorem	4	5%	7	10%	8	13%	19	9%
obrátit se na policii	18	25%	9	13%	16	27%	43	21%
přeložit dítě na jinou školu	2	3%	2	3%	3	5%	7	3%
navštívit psychologa	3	4%	11	16%	2	3%	16	8%
nevím, jak takovou situaci řešit	27	37%	32	45%	21	34%	80	39%
nezodpovězeno	3	4%	0	0%	0	0%	3	2%
Celkem	73	100%	70	100%	61	100%	204	100%

Tato otázka byla poslední z dotazníkového šetření. Nabízela studentům možnost otevřené odpovědi, kde studenti mohli vyjádřit svůj postoj, jak by se zachovali, kdyby již sami měli dítě a zjistili, že se stalo obětí kyberšikany. Odpovědi studentů byly otevřené, byly kategorizovány a následně interpretovány. Tabulka uvádí odpovědi, které uváděli studenti z Odborného učiliště, Slovanského gymnázia i Obchodní akademie. Studenti psali odpovědi jako obrátit se na školu či rodiče dítěte, které by šikanovalo moje dítě, dále osobně bych si to s ním vyřídl, obrátit se na policii, přeložit dítě na jinou školu, navštívit psychologa. Nejčastější odpovědí však bylo, že neví přesně, jak takovou situaci řešit, a to u 80 (39%) studentů – studenti Odborného učiliště uvedli tuto odpověď 27 x (37%), studenti na Slovanském gymnáziu 32 x (45%), a na Obchodní akademii se objevila 21 x (34%). 3 (4%) studenti z Odborného učiliště na otevřenou otázku neodpověděli vůbec.

8 DISKUZE

Současná doba s sebou přináší rychlý vývoj v oblasti komunikačních a informačních technologií, které se stávají ve srovnání s dřívějšími lety modernější a mnohem dokonalejší. Tato společnost v tomto směru má mnohé výhody, avšak rychlý vývoj technologie, časté používání internetu a moderních přístrojů jako chytrých mobilních telefonů, tabletů, počítačů a dalších skýtá i mnoho úskalí. Většina dětí se již v dětství dožaduje svých rodičů mít alespoň mobilní telefon, na kterém by mohly hrát hry, přeposílat si se svými vrstevníky fotografie nebo „jen“ psát SMS zprávy. Krčmářová (2012) uvádí, že v České republice mělo v roce 2010 přístup k internetu více jak 85 % populace a jsou to právě děti a dospívající, kteří vlastní alespoň jeden chytrý telefon, tablet aj.

Mobily a další zařízení však vyvolávají další možná rizika např. kyberšikanu. Často se tak doslycháme, že se na základní škole vyskytla šikana i kyberšikana. Výzkumné šetření, které bylo provedeno na přelomu roku 2012 a 2013, a do kterého se zapojilo přes 8 tisíc škol a školských zařízení ukazuje, že se s některou z forem kyberšikany setkalo 50,62 % dětí z celé České republiky (Szotkowski, Kopecký a Krejčí, 2013).

Jelikož je tato problematika stále více aktuální a podobných výzkumů bylo provedeno několik, výzkumné šetření jsme provedli z jiného úhlu pohledu. Zajímali nás především studenti navštěvující střední školu. Jednalo se o studenty třetích ročníků, jejichž věk se pohybuje mezi 17-18 lety. Konkrétně to byly školy nacházející se v Olomouci (Slovanské gymnázium, Odborné učiliště a Obchodní akademie). Jelikož se jedná téměř o plnoleté studenty, kteří po střední škole nastoupí do zaměstnání či budou studovat dále na vysoké škole, a u některých je také možné, že mohou mít v brzké době partnery i děti, zajímalo nás, jaké názory a znalosti těchto studentů se ohledně rizikových jevů internetu promítnou ve výsledcích našeho výzkumného šetření. Do dotazníku byly zahrnuty otázky, které měly za úkol zjistit různé postoje k dané problematice. V dotazníku se objevila i otázka, díky které jsme mohli zjistit, jak studenti rozumí pojmům, a které by například studenti gymnázia měli schopni správně vysvětlit. Předpokládali jsme, že u této otázky se nejlépe projeví právě studenti Slovanského gymnázia. Z výsledků nás velice překvapilo, že na tyto pojmy jako kyberstalking, kybergrooming, sexting a netolismus studenti odpovídali jednoslovně, kostrbatě, popř. nezodpověděli je vůbec. Zajímavostí se nám jeví, že dokonce dva studenti tohoto gymnázia napsali, že netolismus je náboženství a správnou formulaci, že jde o závislost na internetu, napsali pouze 3 studenti. Ve srovnání s ostatními školami (Odborným

učilištěm a Obchodní akademií) je dle výsledků jejich znalost těchto rizikových jevů mizivá. Otázkou zůstává, proč tomu tak je. Zda se studenti na gymnáziu s těmito pojmy nikdy nesečkali, tím pádem opravdu neví, co jednotlivé termíny znamenají. Je tak pravdou, že jsme do dotazníku mohli zahrnout také otázky, které by se vztahovaly k těmto pojům, a které by pomohly více objasnit příčinu. Otázky by mohly znít, např. *Setkal ses někdy s pojmy kyberstalking, kybergrooming, sexting, netolismus? Dokázal bys vysvětlit tyto pojmy? a) ano, b) ne. Kde ses setkal s těmito pojmy, při jaké příležitosti?* Odpovědi by byly uzavřené a studenti by tak mohli přesněji označit jednu z nejužitečnějších možností.

Zajímavými otázkami, na které studenti odpovídali, byla otázka č. 9 a č. 10. Studentů jsme se ptali, zda mají v přátelích na sociální síti někoho, koho neznají, přičemž více jak polovina z dotázaných 56 % odpověděla ano, tedy mají. Na druhou stranu na další otázku, která se týkala toho, zda si studenti uvědomují či neuvědomují, jestli je nebezpečné mít někoho cizího v přátelích, odpovědělo při součtu odpovědí celkem 71%, že se přiklání k možnosti a) ano a spíše ano, tedy tolik procent si uvědomuje možná nebezpečí. I přes to, že si více jak polovina studentů uvědomuje možné nebezpečí, ve svých přátelích má více jak polovina dotázaných neznámé osoby.

Při zpracování dat se ukázaly překvapivé výsledky u otázek č. 17 a č. 18. Ptali jsme se studentů, jestli můžeme považovat za kyberšikanu, když dají „lajk“ = líbí se mi fotce/videu/statusu, které by uráželo či ponižovalo jeho spolužáka/přítele/někoho z rodiny. Z celkového vzorku se 13 % studentů přiklání k možnosti a) ano, dalších 50 % k b) spíše ano, což se nám jeví jako nedostačující. Očekávali bychom, že téměř plnoletí studenti si budou ve větší míře uvědomovat, že i právě toto jednoduché „olajkování“ takové fotky/videa nebo statusu, je bráno za kyberšikanu. Nejčastější odpovědí u otázky 18. jak by se cítili právě oni, kdyby se jim něco takového stalo, byla z celkového vzorku 76 x označena možnost d) zuřil/a bych. Pokud by tuto situaci měli fakticky řešit (otázka č. 19) pouze 19 % by to dotyčné/mu chtělo oplatit, což vypovídá o dalším možném agresivním jednání. Dalších 37 % studentů z celého vzorku uvedlo, že by vyhledalo pomoc u učitele/rodiče, což se nám zdá při takovém množství dotazovaných velice málo, když právě 32 % uvedlo, že neví, na koho by se v tomto případě mělo obrátit. Zbylým 12 % by to bylo lhostejné. Bez ohledu na různé typy škol bychom u většiny studentů očekávali, že u této otázky (č. 19) bude možnost b) vyhledat pomoc u učitele/rodiče zvolí více jak polovina dotazovaných.

V dotazníku byla také otázka, jejíž nejčastější odpověď nás nepřekvapila. Týkala se doby strávené na internetu. Předpokládali jsme, že možnost b) několik hodin denně získá nejvíce odpovědí. Při porovnání našich výsledků a výsledků jiných výzkumů a prací, můžeme říci, že tato odpověď je nejfrekventovanější. Například v bakalářské práci (Lemberková, 2010) ve výzkumném šetření, jehož respondenty stejně jako u nás byli adolescenti, uvádí, že nejčastější odpovědí v době trávení na internetu, jsou 3 až 5 hodin denně, což odpovídá naší možnosti, kterou studenti vybrali nejčastěji. Co nás však překvapilo, byly výsledky otázky, která se ptala studentů, za jakým účelem chodí studenti na internet, tedy – proč již v tomto mladém věku zde tráví tolik času. U studentů gymnázia bychom mohli usuzovat, že nejčastější odpovědí by mohla být možnost a) vyhledávání potřebných informací ke studiu, což se však neukázalo. Naopak z výsledků vyšlo, že neexistuje rozdíl mezi studenty třech škol a na internet chodí jasně za účelem sdílení fotografie/hudby či přidání videa – 37 % studentů z celku. S otázkou, kolik času tráví studenti na internetu a za jakým účelem jej navštěvují, souvisí i otázka, která se týkala toho, jestli studenti zanedbávají své povinnosti kvůli trávení času na internetu. Je zajímavé, že studenti tráví na internetu několik hodin denně, chodí sem kvůli sdílení hudby/fotografiím apod., a přesto se 73% studentů z celkového vzorku přiklání k tomu, že kvůli trávení na internetu zanedbávají své povinnosti – školu, rodinu. Z daných výsledků můžeme říci, že je možné, že si tuto skutečnost studenti zatím ani neuvědomují.

Studentů jsme se také ptali, zda mají založený profil na nějaké sociální síti. Z našeho vzorku 204 studentů odpovědělo 98 %, že má profil založeno. Tuto skutečnost můžeme porovnat i s výsledky jiné práce. Například (Novák, 2015) ve své diplomové práci uvádí, že ze 139 studentů využívá 96,4 % profil na některé ze sociálních sítí, což může svědčit o dalším možném nebezpečí vzniku rizikových jevů.

V závěru dotazníku (otázka č. 21) jsme studentům položili otázku, díky které jsme chtěli zjistit, jak by studenti reagovali, kdyby již byli rodiči a jejich dítě se stalo obětí kyberšikany. Nejčastější odpovědí studentů (39 %) bylo, že neví, jak by tuto situaci s dítětem řešili, což odpovídá i výsledkům výše zmíněné otázky, kdy 32% studentů uvedlo, že neví, na koho by se v případě kyberšikany měli obrátit.

9 ZÁVĚR

V současné době existuje jen málo lidí, kteří si dokáží představit svůj život bez informačních a komunikačních technologií. Moderní přístroje jako chytrý telefon, tablet či notebook jsou snad už neodmyslitelnou součástí každého studenta. Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak se téměř plnoletí studenti navštěvující rozdílné typy škol staví k problematice častějšího výskytu rizikových jevů a rizikového chování na internetu.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 204 studentů tří škol – Odborné učiliště, Slovanské gymnázium a Obchodní akademie v Olomouci. Pro sběr dat byla použita metoda dotazníku. Na základě zpracování a vyhodnocení výsledků lze uvést tyto závěry:

- Na Odborném učilišti se vyskytuje větší procento výskytu kyberšikanery než na Slovanském gymnáziu a Obchodní akademii v Olomouci.
- Mezi zvolenými typy škol neexistuje téměř žádný rozdíl ve znalostech pojmů souvisejících s rizikovými jevy na internetu jako je kyberstalking, kybergrooming, sexting, netolismus.
- 78% ze všech dotazovaných studentů tráví na internetu několik hodin denně.
- Většina studentů Odborného učiliště si uvědomuje možná nebezpečí, která mohou při zveřejňování fotografií (videí) či aktuálních míst svého pobytu a rodinných příslušníků na internetu vzniknout.
- V rámci výzkumného šetření bylo zjištěno, že 59 % studentů byla prostřednictvím internetu navrhuta osobní schůzka, k osobnímu setkání došlo v nejmenší míře u studentů Slovanského gymnázia.
- Více jak polovina studentů ze všech zmíněných typů škol má ve svých přátelích na sociální síti neznámou osobu, a to i přes zmíněnou skutečnost, že si studenti uvědomují možná rizika s touto situací spojená.
- Spoluúčast na kyberšikaně při kliknutí na tlačítko „to se mi líbí“ u ponižujícího či ztrapňujícího videa kamaráda či někoho blízkého z rodiny si uvědomují více studenti Slovanského gymnázia než studenti Obchodní akademie

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BYSTRICKÝ, J., a kol. (2008). Média, komunikace a kultura: texty k problematice kulturních technik I. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 94 s. ISBN 978-80-7380-117-5.

BURDOVÁ, E., TRAXLER, J. (2014). Bezpečně na internetu. Vyd. 1. Praha: Středočeský kraj ve spolupráci se Vzdělávacím institutem Středočeského kraje (VISK). 43 s. ISBN 978-80-904864-9-2.

DOLEJŠ, M. (2010). Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 189 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2642-6.

DOLEJŠ, M. a kol. (2014). Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 153 s. ISBN 978-80-244-4181-8.

ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. (2013). Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče. 1. vyd. Brno: Computer Press. 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.

FERJENČÍK, J. (2000). Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši. 256 s. ISBN 80-7178-367-6.

FISCHER, S., ŠKODA, J. (2009). Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Vyd. 1. Praha: Grada. 218 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2781-3.

CHRÁSKA, M. (2007). Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

FORMÁČKOVÁ, M. (2015). Nauka o společenském chování. 1. vydání. [Panenský Týnec]: Euroinstitut.eu spol. s r.o.. 11 svazků, 43 s. ISBN 978-80-87372-30-2.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. (2010). Velký psychologický slovník. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál. 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

HELUS, Z. (2004). Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. Vyd. 1. Praha: Portál, Pedagogická praxe, 228 s. ISBN 80-7178-888-0.

HELUS, Z. (2009). Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál. 286 s. Pedagogická praxe. ISBN 978-80-7367-628-5.

HORSKÁ, B., LÁSKOVÁ, A., PTÁČEK, L. (2010). Internet jako cesta pomoci: internetové poradenství pro pomáhající profese. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty; sv. 49. Učebnice pro obor sociální práce; sv. 12. 197 s. ISBN 978-80-7419-034-6.

HRŮZA, P., a kol. (2013). Kybernetická bezpečnost II. Vyd. 1. Brno: Univerzita obrany. 100 s. ISBN 978-80-7231-931-2.

HŘÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J., NOVOTNÁ, L. (2000). Vývojová psychologie pro učitele. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 82 s. ISBN 80-7082-626-6.

JIROVSKÝ, V. (2007). Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství. 1. vyd. Praha: Grada. 284 s. ISBN 978-80-247-1561-2.

KABÍČEK, P. a kol. (2014). Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví. Vyd. 1. Praha: Triton. 343 s. ISBN 978-80-7387-793-4.

KOPECKÝ, K. (2007). Moderní trendy v e-komunikaci. Vyd. 1. Olomouc: Hanex. 98 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. (2015). Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 62 stran. Studijní opora. ISBN 978-80-244-4555-7.

KRÁL, M. (2014). První kroky s internetem. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada. 160 s. Snadno a rychle. ISBN 978-80-247-5245-7.

KRČMÁŘOVÁ, B., a kol. (2012). Děti a online rizika. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí. 178 s. ISBN 978-80-904920-2-8.

KREJČOVÁ, L. (2011). Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících. Vyd. 1. Praha: Grada. 226 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3474-3.

KŘÍŽ, J. (2000). Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita. 155 s. ISBN 80-7040-386-1.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. (2006). Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.

LEMBERKOVÁ, K. (2010). Internet jako prostředek komunikace u adolescentů. Teologická fakulta. Jihočeská univerzita, České Budějovice.

MACEK, P. (1999). Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. Vyd. 1. Praha: Portál. 207 s. ISBN 80-7178-348-X.

MIOVSKÝ, M. a kol. (2012). Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Vyd. 1. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 220 s. ISBN 978-80-87258-89-7.

NAVRÁTIL, P. (2009). S počítačem nejen k maturitě. Vyd. 7. Kralice na Hané: Computer Media. 2 sv. (175, 176 s.). ISBN 978-80-7402-020-9.

NEŠPOR, K. (2000). Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Vyd. 1. Praha: Portál. 150 s. ISBN 80-7178-432-X.

NOVÁK, M. (2015). Internet ve 21. století. Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno.

PAVLÍČEK, A. (2010). Nová média a sociální síť. Vyd. 1. Praha: Oeconomica. 181 s. ISBN 978-80-245-1742-1.

PEACOCK, M. (2012). Programujeme vlastní sociální síť v PHP 5. 1. vyd. Brno: Computer Press. 424 s. ISBN 978-80-251-3626-3.

PROCHÁZKA, D. (2007). Hledáme na internetu v rekordním čase. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. 88 s. V rekordním čase; 39. ISBN 978-80-247-1471-4.

ROGERS, V. (2011). Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty. Vyd. 1. Praha: Portál. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

ROZEHNALOVÁ, M. (2000). Rizikové chování dospívajících a jeho prevence: 1. odborný seminář: 5.-7. Září 2000, SZÚ Praha. Praha: Free Teens Press. 181 s. ISBN 80-902898-0-0.

ŘEHULKA, E., ŘEHULKOVÁ, O. (2001). Psychologické otázky adolescence: sborník příspěvků. Vyd. 1. Boskovice: Albert. 141 s. ISBN 80-7326-001-8.

ŘÍČAN, P. (2006). Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání. Vyd. 2. Praha: Portál. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

SKORUNKOVÁ, R. (2013). Základy vývojové psychologie. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus. 159 s. ISBN 978-80-7435-253-9.

SOBOTKOVÁ, V. a kol. (2014). Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Vyd. 1. Praha: Grada. 147 s. Psyché. ISBN 978-80-247-4042-3.

SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. (2013). Nebezpečí internetové komunikace IV. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 177 s. ISBN 978-80-244-3911-2.

ŠMAHAJ, J. (2014). Kyberšikana jako společenský problém = Cyberbullying as a social problem. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 232 s. ISBN 978-80-244-4227-3.

ŠKYŘÍK, P. (2009). Internet: definice, možnosti, vize. V Tribunu EU vyd. 1. Brno: Tribun EU. 179 s. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-784-7.

VÁGNEROVÁ, M. (2005). Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání. Vyd. 1. Praha: Karolinum. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, K. a kol. (2011). Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče. Vyd. 2. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-7367-912-5.

VAŠUTOVÁ, M. a kol. (2013). Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. 137 s. ISBN 978-80-7464-125-1.

VAŠUTOVÁ, M. a kol. (2010). Proměny šikany ve světě nových médií. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. 225 s. ISBN 978-80-7368-858-5.

VAŠUTOVÁ, M. (2005). Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta. 278 s. ISBN 80-7042-691-8.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Psychology Today. *All About Adolescence* [online]. 2002-2015. [cit. 2015-11-22]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/basics/adolescence>

MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže MŠMT č. j.: 21291/2010-28* [online]. 2012-2015. [cit. 2015-11-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny?highlightWords=rizikov%C3%A9+chov%C3%A1n%C3%AD>

Jak na internet. *Historie internetu* [online]. CZ. NIC, c2012-2014 [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <http://www.jaknainternet.cz/page/1205/historie-internetu/>

Jak na internet. *Komunikace přes Internet* [online]. CZ. NIC, c2012-2014 [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <http://www.jaknainternet.cz/page/1236/komunikace-pres-internet/>

Jak na internet. *Online hry*. [online]. CZ. NIC, c2012-2014 [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <http://www.jaknainternet.cz/page/1712/online-hry/>

Český statistický úřad. *Informační technologie* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/9-informacni-technologie>

Viber [online]. 2011-2015. [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://viber.cs.downloadastro.com/>

BORNOVÁ, L. (2011). *Úvod do sociálních sítí* [online]. [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: https://www.ibm.com/developerworks/community/wikis/home?lang=en#!/wiki/W2ee553718f13_4825_b4e6_343b81350b95/page/%C3%9Avod+do+soci%C3%A1ln%C3%ADch+s%C3%ADt%C3%AD

ŠIKL, J. (2015). *Rizika závislostního chování u dětí a dospívajících a jejich prevence* [online]. [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/rizika-zavislostniho-chovani-u-deti-a-dospivajicich-a-jejich-prevence-59.html>

Uspesna-lecba. *Závislost na internetu působí podobné změny v mozku jako alkohol nebo drogy* [online]. 2012. [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://www.uspesna-lecba.cz/co-se-vas-tyka/zavislost-na-internetu/>

Online adiktologická poradna. *Jak je závislostní chování na internetu časté?* [online]. 2010 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://poradna.adiktologie.cz/article/zavislost-na-internetu/jak-je-zavislostni-chovani-na-internetu- caste/>

Young, K. (2010). *Jak se ze závislosti na internetu dostat?* [online]. [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://poradna.adiktologie.cz/article/zavislost-na-internetu/jak-se-ze-zavislosti-na-internetu-dostat/>

NoBullying. *The Dangers of Cyberbullying and How to Prevent It* [online]. 2015 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://nobullying.com/dangers-of-cyberbullying/>

Cyberbullying. *What is Cyberbullying?* [online]. 2014 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://cyberbullying.org/what-is-cyberbullying/>

KREJČÍ, V., KOPECKÝ, K. (2009). *Co je to kyberšikana? E-BEZEPČÍ* [online]. Centrum PRVoK Pdf, Univerzita Palackého v Olomouci, [cit. 2015-12-30]. Dostupné z: <http://e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekyllbersikana>

KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. (2010). *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)* [online]. NET UNIVERSITY, Olomouc [cit. 2015-12-30]. ISBN 978-80-254-7866-O. Dostupné z: http://www.zsmalse.cz/phprs/storage/enebezpeci_a5_3.pdf

Psychicke obtezovani. *Kyberšikana* [online]. 2012 [cit. 2015-29-01]. Dostupné z: <http://psychickeobtezovani.webnode.cz/news/kybersikana/>

Bezpecnyinternet. *Rady pro bezpečnou on-line komunikaci* [online]. 2016 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/zacatecnik/on-line-komunikace/bezpecna-komunikace.aspx>

Slovanské gymnázium Olomouc [online]. 2016 [cit. 2015-25-02]. Dostupné z: <http://www.sgo.cz/>

Obchodní akademie Olomouc [online]. 2016 [cit. 2015-25-02]. Dostupné z: <http://www.oaol.cz/>

Střední odborná škola obchodu a služeb Olomouc [online]. 2016 [cit. 2015-25-02]. Dostupné z: <http://www.stursovka.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Dotazník

DOTAZNÍK – NÁZEV ŠKOLY

.....

1. Jsi dívka nebo chlapec?

- a) dívka b) chlapec

2. Bydlíš ve městě nebo na vesnici?

- a) ve městě b) na vesnici

3. Kolik času trávíš na internetu?

- a) Nejvíce hodinu denně
b) Několik hodin denně
c) Několikrát do týdne
d) Několikrát v měsíci
e) Nepoužívám internet

4. Za jakým účelem chodíš na internet?

- a) vyhledávání potřebných informací ke studiu
b) sdílet hudbu, přidat video, fotografie
c) z nudy
d) hraní her
e) podívat se na zprávy, počasí

5. U každé z možností napiš jednu číselnou hodnotu (viz. níže), která udává, co považuješ za:

1 = velké riziko, 2 = spíše velké riziko, 3 = spíše malé riziko, 4 = malé riziko

- a) zneužití osobních dat – vydávání se za tebe
- b) šíření pornografických snímků
- c) vydírání prostřednictvím internetu/sociálních sítí aj.
- d) nabourání do internetového bankovníctví (vybrání peněz)
- e) virtuální „kamarádi“
- f) podvody

6. Myslíš si, že kvůli trávení času na internetu zanedbáváš své povinnosti (škola, plnění domácích prací)?

- a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne

7. Máš založený profil na některé sociální síti (Facebook, Instagram, Twitter, MySpace aj.)?

- a) ano b) ne

8. Kolik přátel máš na sociální síti? Uveď podle té sociální sítě, na které máš přátel nejvíc.

- a) 0 - 51 b) 51-100 c) 101-200 d) více než 200

9. Máš ve svých přátelích na sociální síti někoho, koho osobně neznáš?

- a) ano b) ne

10. Myslíš si, že může být nebezpečné mít někoho v přátelích, aniž bys ji/ho znal?

- a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne

11. Navrhl ti někdy cizí člověk prostřednictvím internetu schůzku?

- a)ano b)ne

12. Pokud ano, došlo k tomuto setkání?

- a)ano b)ne

13. Je podle tebe nebezpečné zveřejňovat na sociálních sítích všechny fotografie? Např. z dovolené, z oslavy, místo, kde se právě nacházíš aj.?

- a)ano b)spíše ano c)spíše ne d)ne

14. Co je podle tebe kyberšikana? Vyber jednu z možností.

- a) vkládání agresivních a útočných komentářů na profil
b)vydírání zveřejněním fotografie/videoa
c)vkládání ponižujících fotografií/videí
d)posílání výhrůžných zpráv (mobil, email, sociální sít')
e)vytváření ponižujících příspěvků a textů s označením Tvé osoby
f)krádež identity = nabourání na tvůj profil, email aj.
g) obtěžování – stálé volání, psaní sms, mms
h) vydírání, abys poslal/a erotické sms/fotky/videoa

15. Znáš někoho na tvé škole, kdo se stal obětí kyberšikany?

- a)ano b)ne

16. Stal/a ses někdy obětí kyberšikany?

- a) ano b) ne

17. Když „dáš like“ = líbí se mi fotce/video/statusu, které by uráželo či ponižovalo tvého spolužáka/přítele/někoho z rodiny, myslíš si, že to lze považovat za spoluúčast na kyberšikaně?

- a)ano b)spíše ano b) spíše ne d)ne

18. Jak by ses cítil/a, kdyby na internetu někdo z „tvých“ přátel zveřejňoval fotky/videoa/status, které by Tvou osobu uráželo či ponižovalo s několika „lajky“ i opovrhujícími komentáři?

- a) smutně, styděl/a bych se
b) bylo by mi to lhostejné
c) trápilo by mě to
d) zuřil/a bych

19. Jak bys řešil/a tuto situaci?

- a) nenechal/a bych si to líbit, chtěl/a bych jí/mu to oplatit
b) bylo by mi to lhostejné
c) nevím, jak bych tuto situaci řešil/a (za kým jít, na koho se obrátit)
d) hledal/a bych pomoc u učitele, rodiče, výchovného poradce

20. Prosím, zkus vysvětlit, co znamenají tyto pojmy.

Kyberstalking.....

Kybergrooming.....

Sexting.....

Netolismus.....

21. Představ si, že máš už dítě. Co bys udělal/a, kdybys zjistil/a, že je obětí kyberšikany?

.....
.....

